

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

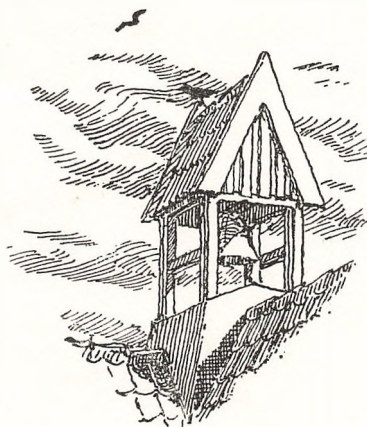
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ASKOV LÆRLINGE

AARSSKRIFT 1947

*UD OG IND . MANGE SIND
ORDET FLYR I SOL OG VIND
SKALLEN BRISTER . KÆRNEN GROR
HØSTEN DØMMER SÆD OG JORD*

*Danmarks Lærerhøjskole
Biblioteket*

UDGIVET AF ASKOV HØJSKOLES
ELEVFORENING . FEBRUAR 1948

LIDT OM GRUNDLAGET FOR VERDENSKULTUR

Den svenske Biolog Gunnar Beskow har i en nylig udkommen Bog: »Morgondagens människa« hævdet, at senere Tiders Mennesker vil misunde os, der lever omkring Midten af det 20. Aarhundrede. Ganske vist: »Aldrig har Ødelæggelsen været saa stor — men heller aldrig har der været saadanne Muligheder for Fornyelse Rædsel over al Forstand, men tænk, hvilken Indsats at gøre.«

Gunnar Beskow siger videre: »Selv Roms Undergang var en lokal Begivenhed, ubrugte Kræfter stod i Reserve; men i Dag er der kun een Kulturprovins: Jordan. Derfor skal hele Kulturens Skæbne afgøres i de kommende Aar.«

Vi har vel alle en eller anden Gang, naar vi læste Historie eller hørte et historisk Foredrag, tænkt, at det maa have været spændende at leve i de store Tider; men vi har næppe Grund til i saa Henseende at beklage os. Aldrig har vel et Slægtled oplevet saa omvæltende og skæbnesvangre Begivenheder som vor, eller staaet overfor en Genopbygningsopgave af saa vældige Dimensioner; men om vi i den Anledning mener, at senere Slægter vil prise os lykkelige, er en anden Sag.

Spørger man en Tysker, hvorfor de bombede Byers Grusdynger endnu ligger ret urørte paa tredje Aar, lyder Svaret gerne: »Vi har intet Materiale at bygge med«; men Spørgsmaalet er jo, om Stillingen ikke er nogenlunde den samme, naar Talen er — ikke om Boliger — men om Kulturens Bygning.

Ved Dansk Folkeoplysnings Samraads Universitetskursus, der i Aar blev afholdt paa Malling Landbrugsskole, var Hovedemnet Skildringen af den nye Verden, som den efterhaanden toner frem af Krigens Kaos, og Debatten samlede sig især om Modsætningen mellem Øst og Vest. Professor Stender-Petersen havde den Op-

gave at skildre de slaviske Lande og mindede om, at Rusland har den Styrke det giver at eje en Tro, da Marxisterne er helt overbevist om at eje den uafkortede Sandhed om Mennesket og Samfundet og mener at have Raad til at se ned paa alle andre, der endnu ikke er naaet til den økonomiske Historieopfattelse. Vi vil jo uvilkaarligt kritisk spørge: Mon det store russiske Folk ejer den marxistiske Tro, — er det ikke blot en Klike, der regerer med haard Haand? Der kan vist næppe være Tvivl om, at der findes en Kerne af virkelig troende, der fungerer som et Nerve-system i det vældige Legeme, og vil vi indvende, at Troen ikke hviler paa Sandheden, saa maa vi tænke paa, at en redelig Overbevisning giver Styrke, selv om den ikke hviler paa et sikkert Grundlag. Hvad har Angelsachsernes Tro paa, at de var kaldede til at styre Verden, ikke betydet for Opbygningen af det engelske Imperium, og hvad har den nu saa forkætrede, naive Fremskridts-tro, der raadede indtil den første Verdenskrig, ikke betydet for det tekniske Fremskridt? Og var det ikke Nazismens Styrke, at den kunde begejstre Ungdommen, give den Overbevisning at leve ud fra og kæmpe for? Vi vil gøre saa meget for Ungdommen, men det, Ungdommen begærer, er at faa noget at gøre. Johs. Novrup fortæller i Lederbladet om sin Rejse i Tyskland og beretter om en Samtale med en tysk Student. Studenten spørger: »Können Sie mir nicht ein Ziel geben«, men det er ikke blot en raadløs og rodløs tysk Ungdom, der spørger om et Maal for deres Liv, det er vel desværre typisk for store Dele af Vesterlandenes Ungdom. Hvis Vest og Øst staar over for hinanden, den ene med Atombomben, den anden med en glødende Tro — hvem er saa stærkest? —

I Renaissancen blev Mennesket frigjort, men ogsaa frigjort fra Gud, og naar Mennesket bliver det højeste, er Fornedrelsen paa Vej. Noget maa et Menneske tro paa. Er Forbindelsen med det evige brudt, maa man dyrke Naturen, Staten, Racen, det klasse-løse Samfund, eller hvad der nu ligger for, og Resultatet bliver denne ejendommelige Blanding af Selvtillid og Fortvivlelse, der præger saa mange Nutidsmennesker. Krigens Ødelæggelser har givet saa mange en Fornemmelse af, at der skal begyndes forfra, om en nogenlunde tryk Kulturverden skal bygges op igen. Til dette Opbygningsarbejde er der 3 Stormagter, der melder sig: Kommunismen, den liberale Humanisme og Kristendommen.

Karl Marx interesserer sig ikke særligt for det enkelte Menneske. Mennesket er efter hans Definition et arbejdende og tænkende Væsen, der lever i en bestemt social Sammenhæng. Det er ikke Bevidstheden, der bestemmer Livet, men Oplevelserne, der bestemmer Bevidstheden. Mennesket har sit egentlige Væsen udenom sig, og Slægtens Historie er Klassekampens Historie. Religion er en Illusion, fremkaldt af utilfredsstillede Behov. Den Dag, Tilværelsen former sig sorgfrit og harmonisk, vil ingen tænke hverken paa Himmel eller Helvede, og Kirken er blot et Redskab i Magthavernes Haand for at holde Proletarerne i Ave. Det kunde maaske nok være ønskeligt, at nogle Mennesker var anderledes og bedre, men det kan kun ske ved, at Produktionsordningen i Samfundet ændres.

Karl Marx tænker logisk nok, Spørgsmaalet bliver derfor, om de Grundsætninger, han gaar ud fra, er holdbare. Han gaar ud fra, at Mennesket heltud er et Produkt af Omgivelserne, at tale om Frihed er en Illusion. Alt — ogsaa i den inderste personlige Verden — sker med ubønhørlig Nødvendighed. Man skulde vel egentlig vente efter Marx' Forklaring, at den Kirke, der villigst bøjede sig under Magthavernes Bud, var den mest blomstrende; men Historien vidner nu om noget andet. Kort kan det vel siges, at det er sandt, at Mennesket ikke lever af Brød alene, men ogsaa af Ordet af Guds Mund, saa er Grundlaget for Marx' Filosofi for snævert, og det Budskab, han forkynder, for ensidigt, og den Bane, han anviser, for smalsporet.

Da Kommunismens Løsning kan henføres til en enkelt eller faa Mænd, er det ogsaa nogenlunde enkelt at karakterisere den. Langt vanskeligere er det at give et sammenfattende Udtryk for Vestens Individualisme eller Humanisme.

I de forenede Nationers Proklamation, der blev undertegnet i San Francisco i 1945, hedder det: »Vi, de forenede Nationers Folk, er bestemt paa at redde kommende Slægtled fra Krigens Svøbe, som to Gange i vor Levetid har bragt usigelig Sorg over Menneskeheden, og atter at bekræfte Troen paa grundlæggende Menneskerettigheder og paa det enkelte Menneskes Værdighed og Betydning«. Proklamationen fortsætter med at tale ogsaa om Folkenes Ret til at leve deres eget Liv, men de førstnævnte Sætninger er centrale, naar det gælder det væsentlige i Vestens Kultur.

Menneskets »Værdighed« er blevet angrebet fra mange Sider, det er ikke blot totalitære Staters Hensynsløshed mod den enkelte eller Krigens Barbari, der har nedskrevet Enkeltmenneskets Værdi. Forud har Biologernes Lære om Menneskets dyriske Afstamning, Psykoanalysens Paastand om, at Mennesket inderst inde er et Bundt skidne Drifter, virket i samme Retning, og visse theologiske Skoler hjælper til efter Evne med at nedvurdere Mennesket. Nu blæser Vinden jo den Vej. Har det gamle Ord Ret, der siger: »Kald paa Kongen i Mennesket, saa kommer han, eller paa Stodderen, og han er der ogsaa«, saa er det ikke sært, at der er mange Menneskevrag i den moderne Verden.

Nu vil F. N. gaa ind for det enkelte Menneskes Værdighed og Betydning — men hvordan?

I Efteraaret 1945 sendte 10 Nordmænd, repræsenterende de forskellige Grene af norsk Kulturliv, et aabent Brev til den norske Regering om Kulturens Fremtid. Det hedder heri: »Men samtidig med, at Opmærksomheden ensidig blev rettet imod Kulturspredningen, mistede man Sansen for, hvad der skulde spredes. Vort lille Folk blev — sammen med den øvrige Verden — ført ud i en Kulturkrise, som havde sine Rødder langt tilbage i forrige Aarhundrede — gamle absolutte Værdier som godt og ondt, Ret og Uret, kønt og grimt, mistede sin Entydighed. Individuelle Grupper og Klasser fyldte disse Begreber med forskelligt Indhold, afhængig af deres Interesser og Maal. Nytteværdierne traadte i Stedet for Aandsværdierne — — —. Der blev ikke Tid og Kraft til at forklare, hvad menneskelige Værdier var, eller hvilken Mening Livet havde«.

De 10 Kulturpersoner retter især Kritikken imod Skolen, der nok talte om at være Skolen for Livet, men blev det kun for Erhvervslivet. Dog, nu har Krigen rensset Sindene og skabt ny Forstaaelse for Kulturarbejdet.

Det aabne Brev gør derefter Rede for Grundlaget for Kulturlivet i god Overensstemmelse med F. N.s Proklamation, og man læser nu med Spænding videre for at se, hvad disse Mænd vil foreslaa som praktiske Anvisninger for at betrygge Kulturlivet og værne den Arv, der er Vestens Folk betroet. Forslagene er saadan set forstandige nok; men man sidder alligevel tilbage med en Følelse af Usikkerhed: slaar det nu til? Forslaget gaar ud paa,

at Aandsarbejderne og Ungdomsopdragerne skal have bedre Kaar, og nye Idealer skal raade i Skolen. I Lærerens Arbejde og Børnenes Lærebøger maa Stilen og Ordenes Aand vende tilbage. Videnskab skal beskyttes, Bibliotekerne udvides og Boghandelen bedre organiseres, især paa Landet. Kunsten skal ud til Folket o. s. v. Det aabne Brev slutter med at fastslaa, at Opgaven er at genskabe hos Folket Troen paa de aandelige Værdier. Man vil ikke formulere disse Værdiers Indhold: »Det væsentlige er, at disse Værdier staar for den enkelte som absolutte og betingelsesløse«. Dette er jo helt rigtigt; men hvordan bliver Værdierne absolutte og betingelsesløse i en Verden, hvor alt efterhaanden bliver relativt —? Naar den enkelte selv har mistet Troen paa sin evige Bestemmelse, hvordan kan saa de evige Værdier forankres?

Det ejendommelige ved Situationen nu er jo — som saa ofte paapeget, — at Fundamentet for Vestens Kultur er en Arv fra Kristendommen, men at mange ser bort fra denne Kendsgerning. Afplukkede Blomster, der sættes i Vand og plejes, kan vel holde sig friske en Tid, men vil dog altid visne i Utide, naar Forbindelsen til Roden er overskaaren. Den stærke Tale om Menneskets Værdighed og Betydning, som vor Æt ikke kan glemme, møder vi allerede i Jødernes hellige Skrifter, men dog først helt fuldtonende i Det nye Testamente.

I de græske Smaastater finder vi vel Frihed og Lighed, men kun for frie Mænd. Kvinder og Trælle talte ikke med, og de var de fleste. I Rom havde Borgerne menneskelige Kaar, men havde dem af Kejserens Naade. Det er Jesus, der siger de radikale Ord om at give Kejseren, hvad hans er, men ogsaa Gud, hvad der tilhører ham, — og gør derved det enkelte Menneske fri af Kejserens og Statens absolutte Magt. Den højeste Fordring paa et Menneske bliver ikke Statens Krav, men hvad Samvittigheden kræver af det Menneske, der staar for Guds Ansigt. — Hvad kan et Menneske give som Vederlag for sin Menneskelighed, om den gaar tabt? Det vilde være taabeligt at tro, at man kan spænde Kristendommen for Kulturens Vogn for at hale den op, naar den er kørt i Grøften; men det er ikke uforstandigt at besinde sig paa, at det Syn paa Mennesket, som vor vesterlandske Kultur hviler paa, er en Tone i det kristne Budskab, og at Synet næppe kan fastholdes, naar Forudsætningerne brister.

Den fysiske Verdens Kraftfelter er altid toplede. Lad os tænke paa Magnetismen. Vi kan godt tale om en magnetisk Nordpol — om, hvordan den tiltrækkes og frastødes og bevæger sig i Kraftfeltet, — som om den var alene; men det er den ikke: et eller andet Sted, maaske langt borte, er der en tilsvarende Sydpol, og de to betinger hinanden. Hvis Sydpolen kunde forsvinde eller Kraftlinierne mellem de to Poler skæres over, saa vilde Nordpolen ogsaa blive borte.

Det synes at være paa lignende Maade i den personlige Verden. Den Pol, der hedder en menneskelig Personlighed med uerstattelig Værdi, kan ikke eksistere, uden at den fastholdes af en Modpol i den evige Verden, uden at Gud *er*.

De lærde siger, at et græsk Ord for Tro har samme Oprindelse som Ordet Fundament. Det er nødvendigt at tro for at kunne handle, man maa selv have noget at staa paa for at kunne bære. Om Østfolkets Tro kan bære i det lange Løb, vil Historien vise; men det Fundament, der har givet Vestens Folk Kraften gennem Aarhundreder, er et andet, som nu — stort set — er smuldret.

Vestens Kultur er bygget paa Respekten for Mennesket, den enkeltes Værdighed og Betydning, Troen paa de absolutte Værdier, men denne Tro kan næppe fastholdes uden Tro paa Ham, som er de absolutte Værdiers Kilde. Kan vi enkelte og Folkene vinde frem til denne Tro?

J. TH. ARNFRED.

HANS APPEL

FØDT 29. MARTS 1856 — DØD 15. NOVEMBER 1947

Hans Appel var Stifter af Foreningen »Askov Lærlinge« og stod i hele sit Liv i nært Forhold til Højskolen; derfor skal han mindes i Skolens Aarsskrift.

Sålænge Askov Højskole har bestået, har der været nær Tilknytning til Familien Appel paa Rødding Højskole. C. Appel og Ludvig Schrøder var Venner allerede før 1864, da Appel var Lærer ved Borgerskolen og Seminariet i Tønder, kendt for sit udprægede danske Sindelag, derfor hadet af Tyskerne.

Da Tønder i 1864 blev besat af Tyskerne, gik det hårdt ud over Familien Appel, hvis Hus blev bombarderet med Stenkast til Trods for, at Fru Appel lå i Barselseng. — Cornelius Appel måtte nu, for at skaffe sin syge Hustru Ro, forlade sit Hjem. Da Fru Appel blev så rask, hun kunde følge efter med sine 4 små Sønner, måtte de hjemløse søge Ly hos gode Venner, der kærlig åbnede deres Hjem for dem, men det følte strengt. Afskeden med Tønder, hvor Hans var født, prægede sig dybt i den lille Drengs Sind. — Ludvig Schrøder havde i 1864 måttet forlade Rødding, da han umulig kunde fortsætte sin Højskoleundervisning under det midlertidige Diktatur, hvor Tilstanden var uden lovlig Orden, danske Blade forbudt, Forhandlings- og Foreningsmøder forbudt, alt afhængig af Civilkommissionens Nåde, der blandt andet skelnede mellem indfødte Sønderjyder og de fra Kongeriget tilflyttede. — Under disse Forhold var det naturligt for Schrøder at sige ja til Appels Ønske om at få Lov at bo i Forstanderboligen på Rødding Højskole.

Strax efter Nytår 1865 flyttede Familien Appel ind på Højskolen, stærkt tilskyndet dertil af Præsten Hans Svejstrup, sammen med hvem Appel hurtigt fik et godt åndeligt Samarbejde. Fra nu af fik den lille Hans sit lykkelige Barndomshjem i Rød-

ding, hvortil han med sine Hjerterødder følte sig knyttet Livet igennem.

Livet i Højskolegården var rigt. Omegnens Folk samledes der til Møder, der lededes af Hans Svejstrup og C. Appel, denne sidste begyndte også strax med Lærergerning, oprettede en Drengeskole, holdt Højskole om Sommeren for unge Piger, men en Karleskole om Vinteren blev strax forbudt. Tunge Tider mødte nu også her Familien Appel, idet Moderen, den elskelige *Anna Kirstine*, døde. Hun havde i strenge Tider og under økonomiske Sorger trøstigt støttet sin Mand, men i Januar 1869 blev hun meget syg, mistede en lille for tidlig født Dreng, der kom med sin Moder i Graven. Hun døde 14. Januar og blev begravet på sin 40 Års Fødselsdag den 19. Januar. Denne store, dybe Sorg tog jo også stærkt på den lille Hans. — Drengeskolen, hans Fader havde oprettet, gik godt, til Tyskerne i 1870 lukkede den. — Den 20. Maj 1867 var Pastor Svejstrup bleven afsat af Tyskerne — han var nu flyttet om i Elevbygningen på Højskolen, og derudfra øvede han sin Præstegerning, støttet af C. Appel, men da der stadig lagdes ham Hindringer i Vejen for Præstevirksomheden, søgte han det ledige Præsteembede i Vejen. 20. Juli 1870 udnævntes han til Præst i Vejen og Læborg.

Nu fortsatte Appel ene Foredragsvirksomheden og tilkaldte kongerigske Præster til at tale dernede og holde fuld Gudstjeneste.

Imidlertid voksede Hans Appel op ved Landbruget på Højskolen, men 17 År gammel opterede han for Danmark. I Oktober 1873 underskrev han Erklæring om, at han vilde udvandre »og ikke mere betræde Fædrelandets Jord«. Inden den 7. Oktober skulde han være ude af Landet. — Det var en meget hård Beslutning at tage, nu blev han for 2. Gang hjemløs. — Den 7. Oktober blev en dramatisk bevæget Dag i Rødding. Den Dag afholdtes der et kirkeligt Møde i Skolens Gymnastiksal, hvor Pastor Johannes Clausen fra Ryslinge talte. Midt under Prædikenen greb den tyske Herredsfoged ind og opløste Forsamlingen, arresterede Cornelius Appel, der havde ledet Mødet, og førte ham med til Herredsfogedboligen, hvorfra han dog kort efter løslødes. — Fra den Dag blev det forbudt kongerigske Præster at tale i Sønderjylland. — Da Appel var ført bort, samledes Egnens Mænd i hans Stue til en bevæget Drøftelse af Situationen. Under denne For-

handling maatte den unge Hans snøre sin Randsel for inden Midnat at komme over Kongeåen.

Nu samledes Appels Vennekreds sig om ham som Ordfører, men de savnede jo en fuld Gudstjeneste, og det endte så med, de bad Appel lade sig indvie til Frimenighedspræst for dem. Denne Indvielse fandt Sted på Askov Højskole den 30. Juli 1874, en Dag, min Moder ofte betegnede som den største i Askov Højskoles Historie. — Ordinationen foretoges af Vilhelm Birkedal, understøttet af 13 Præster og 6 Lægmænd. — Den Dag mindes jeg første Gang at have lagt Mærke til Hans Appel, der sikkert ofte før havde været i Askov som Kusk for sin Fader. Nu var han der sammen med sine to Brødre Mathias og Axel samt Mathias's Fæstemø Sofie Hansen. Efter Ordinationen var disse fire sammen med Faderen til Alters. — Dagen husker jeg meget tydelig og den smukt pyntede Gymnastiksal, der helt var omdannet til en festlig Kirkesal, men mine Forældre fandt, jeg var for lille til at overvære selve Ordinationen. — Hans Appel, der jo var opdraget som Landmand, kom nu til Tune Landbrugsskole, hvor han blev Elev, Fodermester og senere Avlskarl. Derefter aftjente han sin Værnepligt og søgte så ind på Landbohøjskolen, hvorfra han tog Kandidatexamen i 1882.

Da Examen var godt overstået, blev han Lærer på Faurbogård Landbrugsskole indtil 1886. — I disse År kom han meget flittig til Vallekilde Højskole og var en stadig Kirkegænger hos Pastor Hoff i Ubberup og Vallekilde.

Som Lærer på Faurbogård besluttede han, sammen med sin gode Ven *Jørgen Petersen* at oprette en Landbrugsskole i Kolds gamle Skolebygning i Dalum, men inden han drog dertil, vilde han have en Vinter på Askov Højskole, hvor hans 10 År yngre Broder Jacob var 3. Års Elev i Vinteren 1884—85. — 28 År gammel blev han så Elev i Askov, hvor han jo var så godt kendt i Forvejen. — Lærerne her var meget glade ved denne ældre meget udviklede og interesserede Elev, og at det var gengældt, fremgår tydeligt af hans senere Forhold til Skolen.

Det vakte umådelig Opmærksomhed i vide Kredse, da det estrupske Ministerium i sit Angreb på den danske Højskole slettede Posten på 5000 Kroner til den udvidede Folkehøjskole i Askov i April 1886, samtidig slettedes 10,000 Kr. af Bevillingen

til Højskolerne i Almindelighed og 10,000 Kr. til trængende Elever. — Denne Meddelelse nåede Askov den 20. April om Aftenen ved Vinterskolens Slutning. — Ved Afskedsgildet, hvor Hans Appel efter en Sviptur til Hjemmet i Rødding, var kommet tilstede, gik Talerne Slag i Slag, og en gammel Elev, senere Lærer på Ladelund, Jens Johansen, holdt en meget vittig Tale, hvori han sagde, at han herefter altid, når han havde holdt Foredrag, vilde sige: »*Forøvrigt mener jeg, Askov bør støttes!*« — Hans Appel tog nu Ordet, sluttede sig til Jens Johansens Tale, men mente yderligere, at Regeringen ved sit Afdrag havde ufri-villig vist, at Askov Højskole er den ædleste og fineste Blomst, som Grundtvigs folkelige Undervisningstanker har sat, dette måtte gamle Lærlinge fuldtud vedkende sig ikke blot i Ord, men i Gerning, de måtte træde frem som en Reserve, for nu at danne den forreste Skyttekæde. »De 5000 Kr. bærer vi Lærlinge Ansvaret for, lad os ønske, det om et Aar kan lyde: Regeringen har ikke skadet, men tværtimod gavnet Askov Højskole ved sin Færd«. — Hans Appels med Kraft udtalte Ord gjorde et dybt Indtryk på os alle — ikke mindst på Lærerne, der på Grund af Skolens dårlige økonomiske Forhold var gået 10 pCt. ned i deres Lønninger. — Næste Morgen gik Far hen til Hans Appel, trak ham ind i sin Stue og spurgte ham, om han holdt fast ved den Tanke, han om Aftenen havde fremsat. Hertil svarede Hans Appel et ubetinget Ja. Han var personlig villig til at gøre en Indsats for Sagen ved først at sætte sig i Forbindelse med tidligere Elever, han mente vilde interessere sig for Arbejdet. For at få Navne og Adresser på sådanne lånte Schrøder ham Elevprotokollen — 6. Maj 1886 indstævnedes så Hans Appel flere tidligere Elever til et Møde sammen med Dansk Højskoleforenings Forretningsudvalg i Askov. — Dansk Højskoleforening var stiftet 20. August 1878 med det Formaal gennem frivillige Bidrag at støtte Askov Højskole til en Udvildelse af Gerningen på nordisk historisk Grund. Ved dette Møde nedsattes nu et Udvalg, der skulde udsende en Opfordring, underskrevet af en Elev fra hvert Skolehold, om at danne en Sammen-slutning om Skolen. Hans Appel påtog sig at ordne hele Sagen, og han tog for Alvor fat! — I Juni kom han til Askov, fik atter udleveret Elev-Protokollen og foruden Underskriverne af Opfor-dringen fandt han en Indsamler til 323 Kredse. — I 2 Måneder

ofrede han nu al sin Tid på denne Sag. — For mig står Juni, Juli 1886 i en særlig Glans, jeg synes Solen skinnede hele Tiden, medens Hans var der, han tog os unge Piger, en 4—5 Stykker med i det manuelle Arbejde med at lægge Tryksager i Konvolutter, sætte Frimærker på o. s. v.; hvor var det dog dejligt at hjælpe ham, glad som han altid var! — og for Ludvig Schrøder var det en umådelig Opmuntring, meget mere værd end Pengene, at se gamle Elever slutte op for at støtte Skolen i trange Tider. — Imidlertid fik Skolen ganske uventet og uden Ansøgning i Oktober tildelt en Statsunderstøttelse på 3600 Kr. Da denne Meddelelse kom, mente Schrøder ikke, de kunde tage imod de gamle Lærlinges Tilbud om økonomisk Støtte; han rettede da en varm Tak til dem, for den store Opmuntring, de havde givet Skolen. — Men Hans Appel fortsatte trøstlig Arbejdet, fik gamle Elever indkaldt til et Møde i Fredericia den 9. Marts 1887, hvor det blev vedtaget at oprette en Elevforening: »Askov Lærlinge« med det Formål at give Friplads på den udvidede Højskole til ubemidlede Elever. Skolen havde hidtil anvendt 4000 Kr. årlig til fri Undervisning o. lign., nu skulde denne Sum søges dækket gennem Elevforeningen, ligesom man ønskede mindst hvert andet Aar at afholde et Elevmøde med Generalforsamling i Foreningen — og ellers med Foredrag af Lærerne og selskabelig Sammenkomst. — Foreningen »Askov Lærlinge« var nu stiftet og har siden trofast hjulpet Skolen indirekte på denne Måde med Understøttelse af Elever og derved været et Bindeled mellem Skolen og dens gamle Elever.

Hans Appel kom nu ind i sin travle Virksomhed med Grundlæggelsen af Dalum Landbrugsskole sammen med Forstander Jørgen Petersen; han blev nu Landbrugslærer med Liv og Sjæl fra 1886 til 1936. Det, han der ydede, var ikke blot dygtigt fagligt Arbejde, men der er skrevet om ham nu ved hans Død, at »han var mere Vækker og Forkynder end Faglærer, det var mere Mennesket, han havde for Øje, end Landmanden« — dette hang sammen med hele hans folkelige og kristelige Indstilling. Livet var en *Guds Gave*, derfor er vi inde under et Ansvar for, hvordan vi lever det. Taknemlighed mod denne Guds Gave lå bag hele hans Virke.

Som Formand for »Askov Lærlinge« stod han til 1891, da P. Andresen afløste ham, men Andresen nedlagde Aaret efter sit

Mandat på Grund af, at han flyttede fra Ryslinge til Sønderjylland. Han afløstes nu af Pastor E. K. Thyssen, Sdr. Omme, der stod som Formand til 1904, da han afløstes af Fru Maren Lauridsen, Grønvang. — Men Hans Appel må stadig nævnes som den, der *stiftede Foreningen* og alle Dage støttede den, ligesom han i 1922 anbefalede Oprettelsen af et Studiefond, der skulde yde »rentefrit Lån« til tidligere Askovelever, der studerer videre. — Ved de store Møder på Højskolen såes Hans Appel og Hustru trofast gennem mange Aar. — Hans Appels rigt forgrenede Virksomhed som Formand i Odense Valgmenighed, Formand i Bestyrelsen for Valgmenighedernes Efterlønskasse, Medlem af kirkelige Udvalg, Direktør for Landbosparekassen for Fyn o. s. v. — alt dette, som man kan søge oplyst andetsteds, skal jeg forbigå — kun tænke med Tak på det rige Liv, der nu er afsluttet. Askov Højskole skylder ham stor Tak for hans Medleven i alt, hvad der hørte Skolen til, lige til det sidste. Hans Minde være velsignet iblandt os.

Vel den sin Herre tro har tjent,
sin Gerning gjort, sit Løb fuldendt,
han bort i Fred kan fare.

INGEBORG APPEL, f. Schrøder.

DANMARK I CHRISTIAN X' KONGETID

Den Tid er forbi, da man betragtede et Kongeskifte som en skelsættende Begivenhed. Det gjorde man i Middelalderen, da Kongen blev valgt af »Rigets bedste Mænd«, og under Enevælden, der gav Plads for en personlig Kongemagt. Men efter Enevældens Afskaffelse for hundrede Aar siden anser man ikke længere et Kongeskifte for at være nogen Begivenhed af større politisk Rækkevidde.

Alligevel er det gaet saadan, at netop i det sidste hundrede Aar er Kongeskifte faldet sammen med Tidsskifte: Christian VIII's Død indtraf faa Uger før Martsomvæltningen og Trearskrigen. Frederik VII's Død indvarslede den anden slesvigske Krig. Baade ved Begyndelsen og Afslutningen af Christian X's Kongetid skete afgørende Begivenheder i Landets og Folkets Liv. Der er Grund til at tro, at denne Tid ogsaa for Fremtidens Blik vil komme til at staa som et afsluttet Tidsrum med sit eget Præg.

1912—1947. Hvor meget omfatter ikke dette Tidsrum? Det er kun en Menneskealder, men den har bragt en hektisk Udvikling i Menneskenes ydre Tilværelse og en lige saa hektisk Udvikling i de -ismer, som Mennesker lader sig gribe af i Flokkevis eller i Massevis. Det er som om en Grottekværn har malet Rigdom og Lykke, »den størst mulige Lykke for det størst mulige Antal Mennesker«, — men saa har den ogsaa malet Krig og Krise og Sygdom i Sjælene. Baade paa godt og ondt har vi Danske oplevet dette sammen med det øvrige Europa, omend under blidere Kaar end de fleste andre Folk. De Oplevelser, der stærkest har præget Tiden, er dog disse: Smerten ved Adskillelsen fra de danske Sønderjyder, der faldt paa Fronterne under den første Verdenskrig; Folkelykken, da Nordslesvigs Genforening fuldbyrdedes i 1920; Sorgen over Besættelsen 1940; Troen paa Danmarks Frem-

tid, der samlede Folket under Besættelsens Kaar; den stigende Modstand mod det fremmede Væsen, der førte til kulturel Selvhævdelse og til Modstandsbevægelsen; Befrielsen i den tolvte Time 1945. Kong Christian X har under disse Oplevelser indtaget en Stilling i sit Folks Bevidsthed, der giver os Ret til at kalde denne Tid hans Tid. I gamle Dage vilde man maaske have kaldt ham »den store«, med mere Ret end f. Eks. Valdemar den Store fik dette Navn; men hverken han eller hans Folk brød sig om den Form for national Selvhævdelse. Det afgørende var, at han var i Pagt med sit Folk under Skæbnens Tilskikkelser; hans Forhold til sine Landsmænd blev inderligere i de tunge Aar. Det gav Genklang, naar han i Besættelsestiden holdt af at minde os om Brorsons Salme, der taler om: »trange Tider — langsomt skrider«. Hans Regeringstid rummede dog ogsaa lyse Aar, og selv de mørkeste var ikke uden Lysglimt. Han mistede aldrig Haabet til Fremtiden og Troen paa Gud; det var uden Tvivl med til at give hans Holdning Styrke og Kraft under vanskelige Vilkaar.

Selve Rigets Omraade undergik store Forandringer. Vi mistede Land, og vi fik Land. I 1917 solgte vi de vestindiske Øer til U. S. A. I 1918 udskiltes Island fra Danmark som selvstændigt Kongerige; Kongefællesskabet med Danmark blev dog opretholdt indtil 1944, da Islændingene kappede de sidste Fortøjninger, der bandt dem politisk til Danmark. I Kongens sidste Regeringsaar slog ogsaa Færingerne ind paa Adskillelsens Veje, og Grønlands Fremtid i Forbindelse med Danmark syntes mindre betrygget end i Mellemløbet. Hele denne Udvikling smertede Kong Christian; ligesom sin Bedstefader, Christian IX, havde han en stærk Følelse for Værdien af Rigets Samhørighed og Udelelighed. For de fleste i vort Folk er de vestindiske Øer nu en Saga blot, og Atlanterhavsoernes Frigørelsestrang skyldes en Kraft, som vi maa søge at forstaa og imødekomme indenfor rimelige Grænser. Men de Tab, vi har lidt, synes vi er opvejede mange Gange ved den Tilvækst af Landsmænd, Riget fik, da Nordslesvig i 1920 genforenedes med Kongeriget.

Indenfor Rigets Grænser er Folketallet steget betydeligt i Kong Christians Tid. I det egentlige Danmark boede der i 1911 lidt over $2\frac{3}{4}$ Mill. Mennesker; hertil kom i 1920 200,000 Sønderjyder; i 1945 var Folketallet oppe paa lidt over 4 Millioner. Stigningen

har været mindre end i tidligere Tid, men samtidig er Sygdom og Dødelighed trængt tilbage, og Udvandringen er næsten ophørt, saa Befolkningstætheden er vokset fra 70 til 94 pr. Kvadratkilometer. Skønt Landbrugets Ydeevne er steget umaadeligt, er det Byerne, der har opsuget Befolkningstilvæksten; Danmark er i stadig højere Grad blevet et Handels- og Industriland, selv om Landbruget vedblivende er Landets bærende Erhverv.

Naar vi ser tilbage til den Tid, da Christian X blev Danmarks Konge, er vi tilbøjelige til at forestille os den som en fredelig Idyl. Det passer ikke. I Virkeligheden nærede man i de Kredse, der dengang var ledende herhjemme, den dybeste Ængstelse for Landets Sikkerhed. Danmark var lige saa udsat for Voldspolitik fra det militaristiske Tysklands Side i 1914 som i 1939. Da Tyskland kort efter Krigens Udbrud sendte os en »Forespørgsel«, der i høj Grad berørte Landets Neutralitet, var der i de politisk ledende Kredse Uenighed om, hvordan Noten skulde besvares. Det var ved denne Lejlighed, Kongen udtalte: »Danmark er i dette Øjeblik i en saa alvorlig Stilling, at man ikke kan spille va banque med sit Land.« Selvfølgelig var det den siddende Regering og ikke Kongen, der maatte tage Ansvaret for den Afgørelse, der blev truffet: Minespærringen i Storebælt. Ifølge Grundloven er Kongen ansvarsfri, men helt undgaas kan det ikke, at den Mand, som leder Statsraadet, hvor de afgørende Beslutninger træffes, øver nogen Indflydelse i en Situation som denne, ikke mindst naar Kongen er en Personlighed med Indsigt i militære og udenrigspolitiske Spørgsmaal og med en Pligtfølelse og Ansvarsbevidsthed som den, Kong Christian var udrustet med. Afgørelsen den 5. August 1914 gjorde sit til at føre os uden om Krigens første farlige Skær; den bidrog til, at vi kom igennem den første Verdenskrig med Neutraliteten i Behold, og Værdien heraf har ingen vovet at anfægte.

Takket være de Allieredes Sejr i Efteraaret 1918 fik vi Nordslesvig tilbage. Men vi fik det paa Grundlag af en fri Folkeafstemning, og det var Sønderjydernes egen Fortjeneste, at det var et dansk — dansksindet og dansktalende — Nordslesvig, vi fik tilbage, et Nordslesvig, der holdt fast ved Danmark ogsaa da Kriserne satte ind og Tyskland blev stort og stærkt igen. Den glædeligste Begivenhed i Christian X's Kongetid var maaske, da

Nordslesvigerne ved Folketingsvalget 1939 viste, at de kunde holde Stand overfor baade Trusler og Lokketoner fra Syd.

Forbavsende hurtigt rejste de slagne Stormagter fra 1918, Tyskland og Rusland, sig igen. Tyskland blev endnu mere gennemmilitariseret end i Kejser Wilhelms Tid, og denne Gang værdigede man ikke Danmark høflige Forespørgsler. Da Tyskerne kom med deres Ultimatum om Morgenen d. 9. April 1940, var Besættelsen af Danmark allerede i Gang. Men selv under den haarde Tvang, hvorunder der her maatte handles fra dansk Side, var Kongens personlige Holdning af Betydning. Han lagde Vægt paa, om man udadtil kunde sige, at vi havde gjort Modstand nok, et Spørgsmaal, som General Prior svarede Nej til. Men da Generalen foreslog, at Kongen og Regeringen skulde tage til Høvelte for at kæmpe til det sidste, svarede Kongen: »Nej, jeg maa da blive her.« Kort efter bestemte han, stærkt bevæget, pludseligt, at man skulde kapitulere. Hvis han ikke havde gjort det, var København blevet bombet. Ansvar for Beslutningen var Regeringens, men Kongens Beslutning om at ville blive i sin Hovedstad følte utvivlsomt af Folket som et Haandtryk i Farens Stund. Kongen blev nu Folkets Samlingsmærke i en Grad, som ingen Mand havde været det nogensinde før. Det var en Lykke, at den gamle Konge naaede at opleve den Stund, da vort Land igen blev et selvstændigt Rige med Mulighed for egen Udenrigspolitik, selv om dens Vilkaar ogsaa i Fremtiden vil blive vanskelige og usikre og dens Retningslinjer sikkert lige saa neutrale som de var for den Udenrigspolitik, der blev ført under den første Verdenskrig og i 1930'erne.

Har Danmark overhovedet haft en Udenrigspolitik i Christian X's Tid? Jo, det har det. Men dens Linje har unægtelig været alt andet end lige. Først — under Verdenskrigen 1914—18 — en Neutralitetspolitik under de vanskeligste Vilkaar, i Skyggen af Tysklands Østersøherredømme og Ubaadskrigen. Ikke mindst Handelspolitikken under første Verdenskrig var for Danmark »en Balancering paa en Knivsæg, hvor det mindste Fejltrin kunde faa skæbnesvangre Følger« (Einar Cohn). Udenrigsminister var Erik Scavenius; ved Valget i 1918 var der sikkert en Del, der stemte radikalt af Taknemlighed over, at han havde holdt Danmark uden for Krigen. Efter de Allieredes Sejr kom Folkefor-

bundsidealene i Højsædet under stærk dansk Tilslutning. Saa langt og saa længe det var muligt, fulgte Danmark Folkeforbundets Linje, selv om den Mulighed, at man skulde gribe til Vaaben for at slaa den Stat ned, der krænkede Forbundets Love, virkede skræmmende paa de smaa Stater. Da det kom til Stykket, da Folkeforbundsraadet besluttede at fordømme Tysklands Holdning, slog Danmark fra. Fra dette Tidspunkt — det var i Midten af 1930'erne — førte Danmark igen Neutralitetspolitik — og ikke uden Grund, eftersom Folkeforbundet helt fra Begyndelsen af Trediverne havde vist sig ude af Stand til at standse Angriberes Voldspolitik. Jo stærkere Tyskland blev — og ikke mindst efter den britisk-tyske Flaadetraktat 1935, der gjorde Tyskland til Herre i Østersøen paany — jo mere velvillig maatte vor Neutralitet blive overfor Tyskland. Der var dengang ikke Holdpunkter for nogen anden Udenrigspolitik. Vor Konge maatte besøge Hitler i Berlin; heldigvis slap vi for en Gentagelse af den Situation, som Christian IX var kommet i: at det tyske Riges Overhoved aflagde Høflighedsvisit i København. Det tredje Riges Fører nedlod sig ikke til saadant overfor »en dansk Konge«. Den Fase i dansk Udenrigspolitik, der indledes, da Erik Scavenius paany blev Udenrigsminister i Juli 1940, behøver ikke at karakteriseres her. Da Danmark atter var blevet frit, var det som »allieret Nation«, et Forhold, som Kongen selv oprindelig havde stillet sig noget tøvende overfor, maaske fordi han gennem sit lange Liv havde erfaret og ogsaa overfor Fremtiden anede, at den eneste Grundvold for dansk Udenrigspolitik er og maa være Danmarks Selvstændighed og Integritet.

Udenrigspolitisk stod Christian X's Tid i Krisers og Kriges Tegn. Men lige saa utrygge Vilkaarene var for vort Land blandt Verdens Magter, lige saa utrygge var de økonomiske Kaar for Landets Befolkning. Pristallets voldsomme Svingninger kan give et Indtryk deraf. Sættes Pristallet i 1913, kort før Storkrigens Udbrud, til 100 var det ved Krigens Slutning, i 1920, steget næsten til det firedobbelte, nemlig 390. I 1921 kom et voldsomt Prisfald, og allerede i 1922 var Priserne halveret i Forhold til 1920: 171. Endnu dybere sank Tallet, da den store Landbrugs-krise satte ind ved 1930, til 114. Det er Mellemløbet Bunderrekord. I Løbet af Trediverne steg Priserne jævnt og støt, til

155 i 1933, til 183 i 1939. Under anden Verdenskrig steg det stærkt, dog knap saa voldsomt som under forrige Krig; det officielle »skrællede« Pristal kan ikke umiddelbart sammenlignes med 1939. — En anden Maalestok for Tidens indre Uro og Mangel paa social Balance har vi i Arbejdsløshedstallet. Forud for første Verdenskrig var der gerne ca. 10 pCt. af de arbejdsløshedsforsikrede, der gik arbejdsløse; i Begyndelsen af Krigen steg Beskæftigelsen, men saa kom Ubaadskrigen og lammede Foretagssomheden. I 1921 var der 20 pCt. arbejdsløse. I 1932 gik gennemsnitlig hver tredje forsikrede Arbejder arbejdsløs, og selv i Slutningen af Trediverne laa Arbejdsløshedsprocenten omkring 20. Hvis man tog Smørprisen og Landbrugets Forrentningsprocent med, vilde Billedet af Tidens Utryghed og Usikkerhed for den enkelte blive mere fuldstændigt.

Landbrugskrisen paa Landet og Arbejdsløsheden i Byerne, disse Forhold kaster deres mørke Skygger over de danske Hjem i 1930'erne; de udhulede Hjemmene, de gjorde Tiden trang og Vilkaarene haarde ikke mindst for de unge. Tiden var ligesom ude af Balance; det har præget dens Mennesker, og det har præget dens Frembringelser. Skuffelsen over denne Udvikling var saa meget større, som man havde ventet og maaske haft Grund til at vente en helt anden Udvikling: en Fortsættelse af den støtte Fremgangslinje, som vort Folk havde fulgt siden 1864. Havde ikke en saa klog og fremsynet Mand som Ove Rode i 1916 sagt: Nu er det Ragnarok, men vi vil tro paa, at efter Ragnarok kommer Gimle! Hvis man havde spurgt ham, hvilket Grundlag han vilde anvise for en bedre Fremtid, vilde han have svaret: Den skal bygges paa det frie, men ordnede Samvirke mellem rig og fattig.

Der kom jo ikke noget Gimle efter Verdenskrigens Ragnarok. Vi ved godt hvorfor. Det store Ragnarok var ikke forbi med eet Slag, det beherskede Sind og Tanker og fyldte Sjælene med Frygt og Rædsel. En mærkelig Lammelse greb Folkene. I de krigsramte Lande hang det vel sammen med Tabene af de yngre Aargange, der blev paa Valpladserne eller vendte hjem derfra som Vrag. Sammenlignet med dem stod det ikke saa daarligt til i de neutrale Lande, der havde deres Ungdom i Behold. Men Krigenes Følgesygdomme standsede ikke ved Grænserne, og ligesom »den

spanske Syge« fra Krigsskuepladserne bredte sig over hele Europa i Vintrene 1918—20, saadan trængte ogsaa sjælelige Pestbaciller, Tvivl og Modløshed, ind i vort Folk.

Forfatteren Jacob Paludan, der med Skarpsyn og psykologisk Mesterskab har skildret Ungdommen efter den første Verdenskrig, kalder den »Aargangen, der maatte snuble i Starten«. En anden Litterat, der har skildret denne Tid, fremhæver, at Krigen afslørede Individualismens, den personlige Selvhævdelses og Kulturs frygtelige Svaghed. Det er Professor Ernst Frandsen i Aarhus, der siger: »Der stod nu dette moderne Menneske efter Krigen, berøvet den Fremskridtside, det tillidsfuldt havde ofret alt; et Fornuftsmenneske, som ikke troede paa Fornuften; et Kulturmenneske, som havde oplevet Kulturens Fallit; stod der alene med sin Frihed, som fra en umistelig Værdi var forvandlet til en Byrde, og savnede bitterlig et eller andet, det kunde hælde sit Hoved til.«

Det mørke Billede, der her er tegnet af Ungdommens Stilling i Mellemligstiden, svarer udmærket til det Indtryk, man faar ved at læse Tidens Litteratur; det er den samme triste, skuffede Grundtone, vi møder hos Jacob Paludan, hos Tom Kristensen, hos Leck Fischer, — det var »Melodien, der blev væk«. Men Tiden har andre Udtryksformer end Litteraturen, og den maa ikke — som Ernst Frandsen har gjort det — ensidigt dømmes efter det Skudsmaal, den har faaet i nogle Bøger. Den skal kendes paa sine Frugter, og de var nu ikke alle daarlige.

Der er vist ingen Omraader, hvor Tidsaanden træder tydeligere frem end i Billedkunst, Arkitektur og Musik. Naa, ja — men det er jo »abstrakt Maleri«, Funktionalisme og Jazz. Maa-ske møder vi dog netop paa disse Omraader noget af det mest værdifulde ved Christian X's Tid. Det er en søgende og eksperimenterende Tid; det er en Tid i Gæring, og paa visse Omraader naar den ogsaa til Afklaring. Det gælder ikke mindst paa Arkitekturens Omraade; mens Tiden omkring Aarhundredskiftet i arkitektonisk Henseende var helt uden Ansigt, naaede man efter 1930 til at bygge Boliger og offentlige Bygninger, der ikke var slaviske Efterligninger af Le Corbusiers Funktionalisme, men som harmonerede med det danske Kulturlandskab. De kan virke lidt tungt og strengt i al deres Enkelhed, disse moderne Huse,

men hvor de er gode, er de i Pagt med det bedste i dansk arkitektonisk Tradition, — se blot paa det moderne Nyborg Bibliotek, der staar saa godt til sin Nabo, det gamle Nyborg Slot. — Paa Musikens Omraade vil det her være nok at henvise til den Fornyelse af den danske Kirke- og Folkesang, som Thomas Laub og Carl Nielsen banede Vejen for. Midt i en Jazztid og midt i en Radiotid har der været Grøde i dansk Musikliv som sjældent tidligere. Ogsaa her finder vi baade Gæring og Afklaring. I Malerkunsten dog mest Gæring!

Det Felt, hvor det danske Folks Evner blev sat paa den alvorligste Prøve, var det politiske Liv. Det har igennem hele Christian X's Tid udfoldet sig indenfor Partiernes Rammer, og naar vi betænker, hvordan det er gaaet de Lande, hvor man har afskaffet Partiernes, har vi Grund til at være tilfreds med, at vi beholdt vore. De fire store gamle Partier i Dag er de samme, som gjorde sig gældende ved Kongens Tronbestigelse. Størrelsesforholdene er noget ændrede: Ved Folketingsvalget i 1913 var Venstre det største Parti, Socialdemokratiet det næststørste; nu er Rollerne byttet om. Det skyldes ikke blot Befolkningsudviklingen og Byernes Vækst. Partiernes Politik har maattet ændre sig efter Tidens Kaar. Det gælder mest de Konservative. Det gamle Højre var et reaktionært Parti, der stædigt holdt paa det bestaaende, paa de velhavendes og besiddendes Privilegier. Det var ved Christian X's Tronbestigelse endnu Estrups Parti. Efter Estrups Død Juleaften 1913 gik det helt i Opløsning og afløstes af Det konservative Folkeparti, der slog ind paa en ganske anden Politik end det gamle Højre. De Konservative blev — ikke mindst da den unge Christmas Møller kom til — et Reformparti, der gjorde sit til at forme en demokratisk Udvikling.

Ogsaa Socialdemokratiet har skiftet Karakter, — de er blevet mere Demokrater end Socialister. Karl Marx' Teorier er traadt mere og mere i Baggrunden til Fordel for et praktisk Reformarbejde. Programmet er vel ikke ændret saa meget fra 1913 til »Fremtidens Danmark«, men Socialisterne 1913 var endnu Partiet med den røde Fane, der talte om at omstyrte det borgerlige Samfund jo før jo bedre. I 1916 blev Stauning Minister, og fra da af fik Piben en anden Lyd. Afgørende var, at det lykkedes Socialdemokraterne at skaffe de daarligst stillede i Samfundet

en mere menneskeværdig Tilværelse; de gjorde Proletariatet til Borgerskab og byggede Bro over Klassekløfterne i Samfundet. Under Diktaturets Lavtryk, der truede alt Demokrati i Europa i Trediverne, blev Socialdemokraterne et samfundsbevarende Parti, der stillede sig i Spidsen for demokratiske Kræfter i Landet. I 1913 var Socialdemokraterne endnu erklærede Tilhængere af Republikens Indførelse i Danmark, ja saa sent som i 1920 opstod en Situation, hvor Arbejderne paa Fælleden og paa Amalienborg Plads raabte paa Republik. Det var dengang Kongen forløb sig og i et bevæget Øjeblik, hvor Grænsespørgsmaalet havde ophidset Lidenskaberne, afskedigede Ministeriet Zahle paa graat Papir. Socialdemokraterne tabte ogsaa Besindelsen og erklærede Generalstrejke, ganske vist som Modtræk mod Lockoutvarsel fra Arbejdsgiverne. Bølgerne gik højt; paa selve Amalienborg diskuterede J. C. Christensen og Stauning, hvem af dem der først blev klynget op, naar det kom til at gaa løs for Alvor! Valget, der fulgte paa, godkendte Kongens Vurdering af Situationen. Senere har Kong Christian altid vist, at han ønskede at forholde sig korrekt og loyal overfor Forfatningen, og Paaskekrisen i 1920 blev kun en forbigaaende Episode, der ikke fik større Følger for Forholdet mellem Konge og Folk. Det lykkedes hurtigt Kongen at overbevise alle om, at han i Fremtiden vilde overholde de parlamentariske Regler strengt, og han gjorde det paa en saadan Maade, at Stauning i 1938 kunde sige: »Jeg har set, hvorledes andre Systemer bringes til at vakle, ved politisk Strid og politisk Indflydelse, medens vor Konge har ladet mig forstaa, at *han* tager ikke politisk Staae. Han ønsker den redelige, fredelige Udvikling, under hvilken der tages Hensyn til Tiden og Forholdene, og han bøjer sig loyalt for den Folkevilje, der holder sig paa Lovens og Rettens Grund. Jeg har set Præsidenter *tage Parti* og derved medvirke til en uheldig Vending i et Lands Udvikling, og derfor mener jeg, at saa længe der er saa liden Ro i Menneskeheden, saa længe Stemningen kan veksle fra Morgen til Aften, saa længe foretrækker jeg den Regeringsform, der i disse Tider har vist *større Fasthed* og givet *mere Sikkerhed* for Samfundet end de nye Former, der fulgte i den ødelæggende Krigs Fodspor.« Ord, hvis Gyldighed blev understreget i Besættelsestiden!

Venstrepartiet, der havde ledet Udviklingen herhjemme ikke

blot i Frederik VIII's Tid, men helt fra 1890'erne, sad kun ved Roret i kortere Perioder under Christian X. Det havde den utaknæmlige Opgave at gøre Boet op efter Verdenskrigen og at »skære ned« efter Inflationsaarene, der fulgte i Krigens Kølvan. Fra alle Kanter blæste der Modvind mod de økonomiske liberale Læresætninger, som Partiet gik ind for. Det havde Magten i Landstinget indtil 1935, men dets Stilling svækkedes da Landbrugskrisen gav Vind i Sejlene for yderliggaaende agrariske Klassebevægelser med LS-Folkene i Spidsen. Først i Slutningen af Christian X's Tid genvandt Venstre sin gamle Kraft og Indflydelse i dansk Politik.

Sin meste Tid har Kongen maattet samarbejde med socialdemokratiske og radikale Ministre. Navnlig har de Radikale, skønt de siden 1920 har været det mindste af de store Partier og i uafbrudt jævn Tilbagegang ved Valgene, øvet en umaadelig Indflydelse paa Styrelsen og Lovgivningen. Det er uretfærdigt at sige, at de ensidigt har støttet Socialdemokratiet; Gang paa Gang har de samarbejdet med Venstre, f. Eks. om Grundloven af 1915, der blev til paa Venstremanden Klaus Berntsens Initiativ, men gennemførtes under det radikale Ministerium Zahle; her kan ogsaa mindes om Jordlovene 1919. Ikke mindst i 1930'erne blev det de Radikales Opgave at søge at bygge Bro mellem Land og By i en Krisetid, der uddybede Kløfterne mellem Partierne. Deres største Indsats i 1930'erne var Skolelovene, der gennemførtes af Jørgen Jørgensen, under hvis Ledelse Partiet stadig stærkere har betonet sin mæglende Rolle i dansk Politik. Paa det eneste Omraade, hvor de Radikale er virkelig »radikale«, tilbundsgaaende, har de lidt Nederlag; det er paa det militærpolitiske Omraade, hvor Tidsaanden ikke gav god Jordbund for deres indgroede Uvilje mod alt Soldatervæsen.

Foruden de store Partier er der i Ly af Forholdstalsvalgmaaden, som indførtes i 1920, opstaaet en Række mindre Partier. De har dog ikke paa samme Maade som Smaapartierne i Weimar-Tyskland undergravet det politiske Livs Styrke. Naar man betænker, hvor urolige og forvirrede de økonomiske Forhold har været, er det forbavsende, at Stabiliteten i vort politiske Liv kunde bevares. I vort sydlige Naboland gik Nazismen sin Sejrs gang fra Valg til Valg, samtidig med at Kommunismen

tærede paa Socialdemokratiets Kraft. Noget tilsvarende skete ikke herhjemme. Hverken Nazisterne, LS-Bønderne eller Kommunisterne vandt Terræn herhjemme; heller ikke Dansk Samling, for at gøre Rækken af antidemokratiske Partier fuldstændig. Først til sidst, da man i Strid med Grundloven forbød det kommunistiske Parti, og da Kommunisterne med stor Dygtighed gik foran i Frihedskampen, lykkedes det dem at vinde betydelig Tilslutning i Byerne.

Det var utvivlsomt et Tegn paa Sundhed og Modenhed i det danske Folk, at det ikke lod sig rive med af de totalitære Partiers Propaganda. Naar den nazistiske Fører Frits Clausen forkyndte: »Jeg alene ved, naar Pæren er moden«, gjorde han sig til Grin og var færdig. I det hele taget viste Danskerne sig forbavsende upaavirkelige overfor den Strømning, der kom fra Syd. Det var her af stor Betydning, at den sønderjyske Ungdom straks i 1933 sluttede op i »Det unge Grænseværn« og afviste al nazistisk Tankegang. Var der indenfor de ungtkonservative Kredse nogen Tilbøjelighed til at tage ved Lære af Fascisterne, fik Christmas Møller dem bragt paa bedre Tanker, og de gjorde deres Indsats i Modstanden mod det fremmede Væsen.

Danmark i Christian X's Kongetid er et Land i Arbejdsdragt. Ganske vist er Arbejdstiden ikke mindst i Byerne blevet væsentlig forkortet, men sammenligner man med Udlandet, maa man indrømme, at der som Regel bestilles noget her i Landet. Tales der for Tiden om Feriementalitet, er det ikke noget, der er typisk for Kong Christians Tid. At Arbejdstiden blev forkortet, at jævne Folk fik Lejlighed til at holde Ferie, at Skov og Strand blev aabnet for Friluftsliv, er en Værdi, der ikke kan diskuteres, ligesaa lidt som Sociallovgivningen. At de nye Kvarterer i Byernes Forstæder er bedre og sundere, lysere og luftigere end dem, man byggede i 1870'erne og 80'erne, er en Kilde til Glæde og Stolthed. Her staar det bedre til end mange Steder i Udlandet, men der er alligevel langt igen, inden vore Boliger er rummelige nok. De mange Broer, der er bygget over Bælter og Sunde, vidner om, at vi er rykket tættere sammen i det danske Hus.

Det er et Gode, at Folket er rykket tættere sammen. Det skete ikke mindst under Besættelsen, paa Kongens Initiativ tør man vel sige, men ogsaa paa Initiativ fra neden. Det skete, da Ungdoms-

foreningerne søgte sammen i Dansk Ungdomssamvirke, da Partierne sluttede Borgfred og gik ind i Samlingspolitiken, og da Christmas Møller og hans Tilhængere fandt Kommunisterne i Frihedskampen. Baade den »passive« og den »aktive« Modstand mod de fremmede under Besættelsen afdækkede nye Kræfter og Evner hos Folket og ikke mindst hos dets Ungdom.

Paa en Mindesten i Skibelund Krat for Genforeningen 1920 staar de Ord af Kaj Hoffmann:

Sværdtid er endt — det er Plovtid paany —
Vennetid, Frændetid — Grotid og Gry.

Man vil maaske synes, at det var for store Ord, at de ikke blev indfriet i Kong Christians Tid. Nej, ikke naar vi tænker paa Europa som Helhed, men indenfor Murene har de holdt Stik. Tiden efter 1920 blev en Plovtid. Der blev arbejdet — fra Husmandsmarkerne til Niels Bohrs Laboratorium. Mellem det, der voksede frem, var der ormstukne Frugter, men Stammen var vel sund og frisk — maatte det samme engang kunne siges om den Konges Tid, der fulgte efter Christian X's.

ROAR SKOVMAND.

MENNESKET OG MYTEN

NOGLE BEMÆRKNINGER

TIL AAGE MØLLERS »NORDISKE MYTER«

Den Tid, vi staar midt i, er en Tid, hvor Tilværelsens Myte ligger lige under Overfladen. Bag den praktiske og let overskuelige Verden, som de sidste 200 Aars Fornuft og Nyttemoral har opstillet, mærker vi en ufornuftig og uoverskuelig Verden, hvor Magterne brydes. Gang paa Gang sker det, at Magterne bryder igennem og sprænger Fornuftens og Nyttemoralens Forsøg paa at skabe os en sikret og risikofri Tilværelse, og Gang paa Gang øjner vi i et Glimt, hvorledes de fornuftige og lovbundne Ting holder op med at være Ting, og bliver Skæbne, naar Mennesket sætter sit Stempel af Højhed og Elendighed paa dem. Vi ser, hvorledes Neutralitetens uvirkelige Verden gennembrydes, naar Mennesket ser sig selv som en Valplads mellem ondt og godt og Liv og Død.

Vi ser, hvorledes den neutrale Natur, som i sig selv hverken er ond eller god, bliver til en Kamp om godt og ondt i det Øjeblik, Mennesket ved en Toppræstation af sin Fornuft naar frem til at beherske den i Atomkraftens Form. Vi ser, hvordan det rationelle Verdenssystem, som Mennesket vil opbygge Freden med, bliver et Redskab i irrationelle Magters Haand. Vi ser noget, som Europa har gjort sig saa mægtige Anstrengelser med at glemme: Mennesket, det tragiske — hvis vi altsaa har Øjne at se med. —

Vor Tids frygtelige Fare er, at den har villet kortlægge Tilværelsen med en Fornuft og en Moral, som benægtede Magternes Eksistens, og netop derved er vi kommet i Magternes Vold og er

blevet ført ud i den store Uvirkelighed. Middelalderen vidste, at Menneskelivet var mytisk, og derfor maatte den anskue Tilværelsen som en Kamp mellem Gud og Djævel, og den vidste, at saa længe Mennesket var sig Guds og Djævelens Eksistens bevidst, var Kampen ikke slut. Men naar Mennesket først forlod det menneskelige Dimension og med sin Fornuft og Moral benægtede, at Magterne eksisterede, først da kom det i Magternes Vold. Saa førtes det til Elverhjem eller til Jættehjem, — til den Verden, hvor man saa sig selv som noget hinsides godt og ondt, et Stykke Natur. Og i Jættehjem eller Elverhjem, hvor Menneskene ikke længere kunde høre Guds Ord, og hvor de benægtede Djævelens Eksistens, dér kunde Djævelen frit drive sit Spil.

I vor Tid er Jætterne og Elverfolket blevet saa udspekulerede, at de har faaet os til at glemme, at der er Kamp mellem dem og os. De kommer f. Eks. til os hver Tirsdag i Skikkelse af Fantomet, Atompigen, Rip Kirby, Jens Lyn og Tarzan og gør sig til vore Idealer. Hver Tirsdag føres talrige Kontormus af alle Aldre, Erhverv og Køn til Jættehjem eller Elverhjem, til den Uvirkelighedens Verden, hvor der kun er »naturlig Livsudfoldelse«, hvor Menneskets Kamp mellem godt og ondt og Liv og Død ikke eksisterer. Og her, hvor man har fornægtet Guds og Djævelens Eksistens, har Djævelen sejret.

Derfor kommer vor Tid til at lære af Middelalderen, — baade at Gud og Djævel er til, men ogsaa at Jætterne og Elverfolkene er til, de Magter, som vil bilde os ind, at Gud og Djævel ikke eksisterer. Vi maa forstaa, at den menneskelige Virkelighed ikke kan erkendes rationelt, men kun poetisk, i Billedet, som regner med Magterne som det virkeligste af alt. (Mon jeg behøver at sige, at Poesi ikke er Lyrik, men menneskelig Virkelighed anskuet i Billedet.) Fornuften kan konstatere Kendsgerninger, maale og veje Tingene og lave Statistik paa Neutralitetens Verden, men den kan ikke kortlægge Virkelighedens Verden, hvor Tingene tages i Besiddelse af Mennesket og bliver Magter og Skæbne. Kun Myten, Billedet, som er Virkeligheden, kan afsløre den Virkelighed, som Mennesket er. Kun den kan rumme Menneskets evige, uforløste Modsætninger. Myten standser os og dømmer os, mens den oprejser os. Den viser os et Billede, som svarer til en herlig og smærtelig Virkelighed i os selv, og »den,

som har Øjne, han ser, og den, som har Øren, han hører«. Den, som selv har oplevet en menneskelig Virkelighed, rammes af Mytens Virkelighed. Og det er ikke sikkert, at vi har oplevet den samme Side af den menneskelige Virkelighed, for vi erkender stykkevis, men Mytens Virkelighed rammer ind i enhver virkelig Situation. Mødet med et Kunstværk kan ramme to Mennesker paa vidt forskellige Steder, men det er Virkeligheden selv, de oplever i Billedet, som er Virkeligheden.

Men den, der ikke i sig selv har oplevet et Stykke modsætningsfyldt Virkelighed, og tror han kan magte Tilværelsen med sin Fornuft og sine moralske Principper, han har ikke »Øjne, saa han kan se, og Øren, saa han kan høre«. Han bliver med sin klare Fornuft og sin gode Moral den, der »skønt seende, ikke ser, og skønt hørende, ikke hører«. Saaledes bliver Myten den vækkende og forhærdende Virkelighed, som ligger bag Fornuftens Kendsgerninger og den gode Morals Resultater. Den bliver Poesi.

Vor Situation er, at vi staar midt i en mytisk Tid, men at vi mangler Profeterne, der kan forkynde Tidens modsætningsfyldte poetiske Virkelighed. Vi har flinke Studiekredsledere, som kan kortlægge Menneskets Tanker og Handlinger med Fornuften og gøre det til et Stykke Psykologi, men vi har ikke Profeter, som kan afsløre Menneskets tragiske Maal og Skæbne og gøre det til Mytologi. Vi har en Verdensorganisation til Fredens Bevarelse, som hver Uge udsender statistiske Beretninger om alt det fornuftige i vor Verden, — sociale og økonomiske Bevægelser, — men vi har ingen Profeter, som kan forkynde os, hvorfor Økonomi og Sociologi arter sig mytisk og bliver til Historie og Kamp, naar Mennesket staar i Midten.

Derfor er det noget væsentligt, der sker, naar en Mand staar op i vor mytiske, men profetløse Tid og gør Krav paa at være Profeten, som fører os til Virkelighedserkendelse. Saa kan det ikke afgøres med Statistik og Beregninger, om det passer, men saa maa vi lytte og paa egen Risiko afgøre, om han er en sand Profet eller en Forfører. Det forfærdelige er jo, at han kan være en falsk Profet uden selv at vide det.

Der er kun een Maalestok at stille op overfor Profeten: Er det Virkelighed, han forkynder, — frastøder hans Ord den, der endnu ikke har oplevet et Stykke Virkelighed i sig selv, og vækker den

det Menneske, som kæmper med Virkeligheden i sig selv? Saa er det Poesi, saa er det Virkelighed.

Det ejendommelige ved Aage Møllers netop udkomne Bog, »Nordiske Myter«, er, at Forkyndelsen virker frastødende og vækkende paa det samme Menneske. Saadan en Bog kan ikke være en uvæsentlig Bog, men det behøver ikke at være Poesi, — det behøver ikke at være den hele Virkelighed, der forkyndes.

Paa mig virker denne Forkyndelse vækkende og tiltrækkende, fordi den sætter Myten op mod den rationalistiske og idealistiske Indstilling, som vi har staaet i i de sidste 50 Aar eller mere, og hvor det blev forkyndt, at Mennesket gennem sine forstandsmæssige eller moralske Ydelser kunde magte Tilværelsen, — og paa mig virker det frastødende, fordi jeg har en Fornemmelse af, at den opstiller en ny Uvirkelighed, en ny Rationalisme og Idealisme, som — omend ud fra en dybere Forankring — vil magte Tilværelsen og forkynde os den modsætningsløse Sandhed og den modsætningsløse Handling.

*

Den Tid, som Aage Møller gør op med, har af al Magt søgt at afmytologisere og afdæmonisere Tilværelsen. Den har villet vise os, at der intet er i vor Tilværelse, som ikke kan omsættes i Begrebets klare Form, og intet, som ikke kan omsættes til den moralske Handlings klare Principper. Og den Højskole, som Aage Møller revser, har afmytologiseret og afdæmoniseret Brydningen mellem Magterne i Historieløbet til Statistik og Brydningen mellem Magterne i Mennesket til Psykologi. Den har villet forstaa alt menneskeligt rationelt og gøre ondt og godt til overkommelige Størrelser ved at gøre dem til Begreber i Stedet for Magter.

Naar ondt og godt bliver til Begreber i Stedet for Magter, kommer Højskolen i Jætternes Vold, thi Jætternes Kendetegn er netop, at for dem er der ikke noget, der hedder ondt eller godt. De gør Tilværelsen neutral og dermed uvirkelig. Højskolen benægter da Jætternes Eksistens og kommer derved i Jætternes Vold.

*

I Aage Møllers Forkyndelse er der derimod Jætter. Magterne i Tilværelsen er det egentligste af alt, og Højskolens egentligste

Maal er at engagere Mennesket i Kampen om Magterne. Han viser os det mytiske og faar forkyndt en spændende og paradoksal Virkelighed, der er fyldt med Magter, som vi ikke behersker med Forstanden og Moralen, og som netop har deres største Chance, hvor vi fortrøster os til Forstanden og Moralen. Forstanden er den daarligst tænkelige Vejleder til Virkeligheden. Den kan kun erkendes poetisk — i det Billede, som selv er Virkeligheden. Den afmytologiserede og afdæmoniserede Tilværelse bliver genmytologiseret i Aage Møllers Forkyndelse, — men den bliver ikke gendæmoniseret. Derfor er det, at man samtidig maa sige Ja og Nej til Spørgsmaalet: Er det Virkeligheden, som forkyndes?

Naar det gaar saadan, at Tilværelsen i Aage Møllers Forkyndelse nok bliver mytisk, men ikke dæmonisk, hænger det sammen med, at Aage Møller i det centrale positive og i det centrale negative, han vil forkynde, opgiver Poesien og bliver Propagandist i Stedet. I det afgørende Øjeblik maler han naturalistisk i Stedet for poetisk. Naar han skal forkynde det positive, gaar han ud af Billedet, — Odin, Aanden, i hele sin smertelige Modsætningsfylde, — og afmaler i Stedet Sydslesvigspørgsmaalet i Aage Møllers modsætningsløse Opfattelse. Derfor bliver det gode noget modsætningsløst. Det kommer ikke til at rumme det onde i sig, som det altid gør i Poesien, i Virkeligheden. Og naar han skal forkynde det negative, gaar han atter ud af Billedet, — Loke, Neutraliteten, som bliver dæmonbesat, — og portrætterer i Stedet kendte Højskolefolk, som er alt andet end dæmonbesatte. Derfor bliver der ikke noget, der hedder det dæmoniske. Aage Møllers Menneske kommer til at staa i en Kamp, hvor han kan vælge mellem det modsætningsløse gode og det modsætningsløse neutrale. Men det poetiske, — at det dæmoniske findes baade i det gode og i det neutrale, falder bort, fordi han forfalder til Propagandaens Naturalisme.

Det faar skæbnesvangre Konsekvenser for hele Forkyndelsen. Perspektivet i Virkeligheden bliver forskudt, og Aage Møller tvinges til en forfærdende Uklarhed i Linierne ved de store Skæringspunkter for at faa det skæve Perspektiv til at passe.

Jætterne, de mytiske Magter, som gør Tilværelsen neutral og ligegyldig, ser Aage Møller alle Vegne, og han ser Menneskets

store Opgave i at kæmpe den svære Kamp mod dem, hvor man stadig maa tage dem til Hjælp for at slaa dem. Men Dæmonerne, de onde Magter, som sandelig ikke er neutrale, bliver mærkelig fjerne og uvirkelige. Det er Guds Opgave at kæmpe mod dem, for det magter Mennesket ikke. Og her naar vi til et af de centrale Punkter, hvor Uklarheden er katastrofal, og hvor det derfor ogsaa for Anmelderen er næsten umuligt at skære igennem.

Man har en Fornemmelse af, at Aage Møller deler Tilværelsen i to Omraader, — eet, hvor Gud kæmper sin Kamp mod Djævelen, og eet, hvor Mennesket kæmper sin Kamp mod Jætterne. Og det er denne tilsyneladende Arbejdsdeling mellem Gud og Menneske, hvor hver faar et for deres Evner overkommeligt Felt tildelt, som er Uklarheden, Uvirkeligheden og det upoetiske i Aage Møllers System. Det er rigtigt, at Jættesiden i Tilværelsen i sig selv hverken er ond eller god, men Aage Møller synes at glemme, at det tomme Hus altid tages i Brug af Dæmonerne. Han nævner det, men tager intet videre Hensyn til det.

Netop fordi Dæmonernes Arbejdsform er Besættelse af neutrale Omraader, kommer Mennesket i Historien altid til at staa i en Kamp mod dæmonbesatte Jætter, og vel at mærke en Kamp, som Mennesket ikke kan klare. Der er i Virkeligheden ingensomhelst Mening i, at Aserne skal falde i Ragnerokskampen, hvis det kun er de neutrale Jætter, de kæmper imod, — hvis ikke Jætterne er dæmonbesatte.

Og her naar vi til det, som der skal siges klart og tydeligt Nej til i Aage Møllers Forkyndelse, — det, hvori han staar i en klar Modsætning til det kristne Syn paa Menneske, Gud og Verden.

*

I den kristne Historiebetragtning er det altid saadan, at den egentlige Mening i Tilværelsen var Skabelsens ubrudte tillidsfulde Gudsforhold, hvor det onde, Døden og Kampen ikke var til. Men Mennesket har tilskyndet af Satan valgt sin egen Vej. Det onde er kommet ind i dets Verden, og det ondes Konsekvens er Døden. Mennesket, som er skabt i Guds Billede, er forpligtet paa en Kamp mod Ondskaben og Døden, men Kampen er sejrløs, fordi det faldne Menneske altid maa bruge Modstanderes Vaaben for at slaa Modstanderen. Netop, hvor Mennesket kæmper voldsomst

mod det onde, fejrer det onde sine største Sejre, for i vor Kamp er det onde i det gode og det gode i det onde. I vor Kamp er den gode Mand i al sin Selvtilfredshed fjernest fra Gud, mens det syndige Menneske i al sin Hjælpeløshed er Gud nærmest. I vor Verden er Skabelse og Fald i den Grad sammenfiltret, at vi kun kan se det gode i det onde, og det onde i det gode. I vor Verden gælder Paulus Ord, at vi ser som i et Spejl, d. v. s. at vi ser alting i sin Modsætning, i sit Spejlbillede. Gud fremtræder som en Forbryder paa et Kors, og Satan fremtræder som Lucifer, som Lysbærer. Mennesket fremtræder som »døende og se, vi lever; som bedrøvede, dog altid glade; som fattige, der dog gør mange rige; som de, der intet have og dog eje alt«. Og Menneskelivet er altid bestemt af Faldets Modsætning, hvor Satan siger, at vi skal blive som Gud, naar vi spiser af Træet, og hvor Gud siger, at vi skal dø, naar vi gør det. Og begge har Ret. Vi er blevet som Gud, og med vor Teknik behersker vi Elementerne, men vi skal ogsaa dø, netop gennem vor titaniske Teknik, den store Dødsmaskine.

Det er denne dybt menneskelige modsætningsfyldte Situation, som Fornuften og Moralen slet ikke kan rumme, og derfor benægter. Den kan kun forstaas poetisk, i Myten som afslører Mennesket i dets Spænding mellem Højhed og Elendighed og fører Mennesket til Skyldserkendelse.

Det er dette, som er Mytens Indhold. Myten er en Forkyndelse af Menneskelivets Kaar i en falden Verden. Derfor staar Aserne under Alfaders Dom. Derfor fortæller den vise Vølv om Tiden før Faldet, da Aserne legede uskyldigt med Tavl paa Idesletten, og fortsætter med at fortælle om et Fald, som bringer Aser og Mennesker ind under Kampens Vilkaar, — en Kamp, hvor Midlerne altid fortærer Maalet, hvor Aserne maa gaa paa Kompromis, og hvor Kompromisset hævner sig i den sidste Ende, naar Aserne staar vaabenløse til Slutkampen. Hver af dem har de givet deres vigtigste Vaaben fra sig ved et Nødvendighedens Kompromis i den faldne Verden. Det er, som Aage Møller netop selv gør opmærksom paa det, en Kamp, hvor man altid maa have Jætten med for at slaa Jætten. Netop fordi det er en falden Verden, maa »Kæmper alle sejrsløse falde«.

Men hos Aage Møller bliver Myten ikke Forkyndelsen af Menneskelivets Kaar i en falden Verden. Den bliver Forkyndelsen af Guds egentlige Skabervilje med Mennesket, og det er en helt anden Ting.

I Aage Møllers Bog bliver »Faldet« et mere og mere taaget Begreb, alt som Fremstillingen skrider frem og Aage Møller forlader Mytens poetiske Form for at slaa over i Propagandaens naturalistiske Form. I de sidste Kapitler gør Aage Møller Vold paa Myten og tager dens poetiske Spænding mellem Skabelse og Fald ud for i Stedet at forkynde Løsninger.

Naar Aage Møller bliver Propagandist, ser han Menneskelivet som et ubrudt Liv i Guds Skaberværk. Saa bliver det onde, Døden og Kampen ikke Faldets Konsekvenser, men i Stedet en Del af Guds Skabergerning. Det er rigtigt, at vi skal elske Livet i den Verden, hvor det onde, Døden og Kampen er, men vi skal ikke drive Religion med den, og det er det, der sker i de sidste Kapitler.

Aage Møller regner ikke med Faldets forbandede og velsignede Situation, hvor det gode er i det onde og det onde i det gode. Han gaar ud fra Skabelsens ubrudte Situation, hvor Mennesket kender den gudvelbehagelige Gerning og kan sige, hvorledes den skal gøres. Det er ikke Faldets Følger, — det onde og Døden, at Kampen staar imod længere, — det er de neutrale Jætter.

Lad mig gentage: Min Kritik paa dette Punkt gælder ikke de store Partier af Bogen, hvor Myten er stærkere end Aage Møller, og hvor Resultatet derfor ogsaa bliver Mytens spændingsfyldte Poesi. Den gælder de propagandistiske Afsnit, hvor han tager Løsningernes naturalistiske Udgangspunkt i Stedet for Mytens poetiske. Det gælder ganske særlig, naar den Aage Møllerske Løsning af Sydslesvigspørgsmaalet tager Magten over Myten. Da bliver Grænserne mellem Folkeslagene ikke et smerteligt og velsignet Udtryk for den faldne Verdens Kamp. Nej, Grænsen mellem Danmark og Tyskland er ved Guds Skaberværk sat ved Ejderen. Derfor kan Aage Møller ogsaa forkynde os en ren og guddommelig Løsning af Grænsespørgsmaalet. Han kan drive Religion med Ejdergrænsen.

Kun, naar vi fornægter Poesien og Virkeligheden og ikke føler Faldets Mærke paa os selv og vort folkelige Liv, kan vi bilde os

ind, at der gives en ufejlbarlig og spændingsløs Løsning paa Grænsespørgsmaalet. Erkender vi poetisk i Mødet mellem Skabelse og Fald, kommer Grænsespørgsmaalet uvægerlig til os i en uløselig Sammenfiltrering af aandelige Motiver og Imperialisme, folkelig Vækkelse og Konjunkturer. Og naar vi skal handle i Grænsespørgsmaalet, véd vi, at det onde er i det gode, — at hvis vi tager vor Solidaritet med vore sydslesvigske Landsmænd paa os ved f. Eks. at indlemme Sydslesvig, saa forsynder vi os ved at tvinge andre til at blive danske paa anden Maade end gennem Kærligheden til Danmark.

*

Aage Møller er blevet beskyldt for Nazisme eller Tysk-Kristendom, og han afviser det energisk. Beskyldningen passer heller ikke paa den poetiske Aage Møller, men den passer paa den Aage Møller, som Propaganda-Trolden tager Magten over. Nazismen hører netop til de Religioner, som fornægter Faldet i Menneskelivet, og som kan sige om sine egne Handlinger, at de er de eneste rette, fordi det onde ikke findes i dem. Nazisterne hører til dem, der gør Skabelse og Religion ud af de Delinger, som gælder for en skabt og falden Verden.

Men Poesien ser ikke vor Verden som en eenfødt Verden, hvor Mennesket kan erkende den rene modsætningsløse Handling og gøre den. Den ser en Verden, hvor det onde er i det gode, og det gode i det onde, og hvor Mennesket maa paatage sig den Skyld at leve og kæmpe i Tillid til sine Synders Forladelse. I Myten skildrer Poesien os Vilkaarene for at leve og de Love, der gælder, for, at Livet ikke skal blive lagt øde af Faldets Magter. Pointen i Myten er netop den poetiske, at alt vort er Sammenstød mellem godt og ondt og Liv og Død. Derfor maa Aserne kæmpe, og derfor maa de midt i deres ædleste Handlinger paadrage sig Skyld, som i det endelige Ragnaroksopgør faar sin Konsekvens i Døden.

Men naar Aage Møller slaar over i Propagandaen, sprænger han det poetiske Plan, hvor der ikke er Løsninger, og laver et idealistisk, hvor alt kan løses. Da fornægter han Faldet og forkynder os en idealistisk Sandhedserkendelse og en idealistisk Handling derefter. Myten bliver ikke længere Poesi, som viser os Virkelighedens evige uforløste Modsætninger og Spændinger i

en skabt og falden Verden. Den bliver til et System, en Dogmatik, en Bibel, hvor vi kan gaa hen og læse Guds Vilje og gøre derefter. Og jo mere Aage Møller løber fra Poesien, jo mere hedsensk, rationalistisk og idealistisk bliver Bogen. Kun ved at fornægte Faldets Virkelighed kan Aage Møller staa frem som Profet og forkynde Guds Vilje og den rene Handling. Saa bliver Aand for ham en Sikkerhed og et Herredømme over Livet, som ikke hører hjemme i en falden Verden.

Thi i en falden Verden forkynder Profeten ikke idealistiske Løsninger. Han forkynder Poesi, — han afslører Spændingen og Magterne i vort Liv, saa hans Ord bliver Dom over hans Folk og ham selv. Taler han om Skabelsen og Guds egentlige Mening med Menneskelivet, maa det altid blive saadan at »naar Skyggen er ligest, da hulke de smaa, som stirre derpaa«. Og Mødet med Aand er altid Dom over vort splittede, skønne og elendige Menneskeliv, altid at »nedknæle saa dybt i mit Ler, at Gud mig kun ser«.

Morten Luther, som sandelig vidste lidt om, hvad Aand var, sluttede de Teser, hvormed han uden Sikkerhed, men under Angst og Bæven satte en Verden i Brand, med følgende Ord om Profeter og Profeti: »Ve, de falske Profeter, som siger Fred, Fred, — og der er ingen Fred! Men Held de sande Profeter, som siger Kors, Kors, — og se, der er intet Kors!« Naar Aage Møller bliver Propagandist og forkynder os de rene modsætningsfrie Løsninger, saa er det »Fred, Fred — og der er ingen Fred«, men naar Poesien tager Magten over ham, — og det er da heldigvis ikke sjældent, — saa forkynder han »Kors, Kors«, — og saa er han stor, — saa stor, at vi ikke kan undvære ham.

JØRGEN BØGH.

ERNST WIECHERT

I Maj Maaned 1932 satte en lang Række tyske Digtere hinanden Stævne paa Luthers gamle Borg, Wartburg. Der mødtes bl. a. Hans Friedrich Blunck, Erwin Guido Kolbenheyer, Will Vesper, Hans Grimm, Hermann Stehr, Börries von Münchhausen, Agnes Miegel, Lulu von Strauss und Torney og Ernst Wiechert. Digterdagene paa Wartburg forløb i den bedste Forstaaelse, det kom ikke til nogen Sangerkrig. Trods den skæbnesvangre Udvikling, der i Begyndelsen af det følgende Aar gik i Skred i Tyskland, kunde disse Digtere roligt hilse paa hinanden igen oppe paa Borgen den kommende Vaar. Denne Gang var der ogsaa en Hr. Alfred Rosenberg med. De nævnte Forfattere er Digterne fra »das heimliche Deutschland«, de undertrykte og oversete, de, der i Modsætning til de internationalt orienterede Skribenter og Litterater, repræsenterede »det tyske Folks evige Sjæl«, som Will Vesper siger i sin udførlige Omtale af Wartburgkredsen i »Bonniers Litterära Magasin« 1932. Samtidig spaaer han, at den tyske Fremtid tilhører netop disse Digtere, og deri ser han et godt Tidens Tegn. Aaret efter, da de for denne Kreds farlige Konkurrenter og Kolleger havde maattet forlade deres Fædreland, kom ikke mindst Will Vesper til Ære og Værdighed. Hans Tidsskrift »Die neue Literatur« er blevet det vigtigste Dokument til Konstatering af det litterære tyske Kulturbarbari i Tidsrummet 1933—1945. H. F. Blunck naaede ligeledes vidt, som bekendt blev han den første Leder af det nyoprettede Reichsschrifttumskammer, og havde Vaabenlykken staaet Tyskland bi, havde Naziregimet sikkert udnævnt ham til litterær Gauleiter over dansk Kultur, da han som Nordtysker med Forkærlighed dyrkede den »nordiske« Propa-

ganda — de historiske Svindlerier han udgav som Digtning kan her forbigaaes i Tavshed. Kolbenheyer skabte med sin »folkebiologiske Metafysik« en Hovedhjørnestein i nazistisk Tænkning eller rettere sagt Mangel paa Tænkning. Wartburgkredsens talrige Medlemmer, af hvilke flere som f. Eks. den nu afdøde schlesiske Mystikerdigter H. Stehr var mere harmløse, skal dog ikke passere Revu her, da det i denne Sammenhæng først og fremmest kommer an paa det syntetiske Helhedsbillede og dets historiske Forudsætninger.

Wartburgmødet viser klart, at den senere saa kendte Modsætning mellem de Skribenter, der blev Nazister, og de Forfattere, der emigrerede, ikke først opstod ved Digterudrensningen 1933; inden for Poesien laa Fronten klar længe forinden. Dette er Aarsagen til, at de kendte tyske Forfattere svigtede i betydelig ringere Grad end f. Eks. de tyske Videnskabsmænd. Dette skæbnesvangre Skisma i tysk Litteratur kan faktisk føres et helt Aarhundrede tilbage. Emigranttidsskrifternes ofte blændende aandrige og allusionsrige, impressionistisk spillende, polemiske Stil har Heine staaet Fadder til. Med Heine og »Das junge Deutschland« fik de vesteuropæiske frisindede Ideer Indpas i tysk Aandsliv, og den politisk vaagne, socialt interesserede Forfatter, Journalist og Litterat er nu ogsaa at finde inden for Tysklands Grænser. I skarp Kontrast til disse udadvendte Forfattere staaer de stille i Landet, staaer Digtere som Mörike, Raabe, Storm og Stifter. Ser vi bort fra Heine, er der ikke nogen Tvivl om, at disse mere landlige og provinsielle Digtere i kunstnerisk Henseende staaer betydeligt over det unge Tysklands Skribenter, der i kun altfor høj Grad skaltede til Nuet og Dagen. Men da Tyskland i Løbet af forrige Aarhundredes anden Halvdel med rivende Fart forvandlede sig fra Agrarland til Industriland, tog Storbyskribenterne ganske Têten. De alene bestemmer den Udviklingslinie, der udtrykkes med Stilbegreberne: Naturalisme — Symbolisme — Ekspressionisme — Ny Saglighed. Blandt Repræsentanterne for disse Kunstretninger er det kun Undtagelserne, der hylder det imperialistiske og militariske Tyskland. Den saa rige Tradition fra syd- og nordtyske Provinser, fra Biedermeierdigtere og poetiske Realister stivner og synker ned til Begrebet »Heimatkunst«, horisontløs og fordringsløs Bondedigt-

ning. Som ledende Skikkelser inden for denne Hjemstavnsbevægelse, der under Kampraabet »Løs fra Berlin« tog Fart omkring Aarhundredskiftet, maa Friedrich Lienhard fra Elsass og Holsteneren Adolf Bartels fremhæves. Den videre Udvikling er nu den sørgelige, at det ikke blev Lienhard, der som Udgiver af Maanedsskriftet »Wege nach Weimar« dog havde Føling med Goethetidens Idealer, der aandelig set kom til at vise Vej, men derimod den glødende Antisemit Bartels, der med fuld Musik gik ind i det 3. Rige for paa sine gamle Dage at blive højt hædret. Som Opposition til de dominerende liberale Digtere blev Hjemstavnsforfatterne ikke blot yderst reaktionære, men allierede sig med imperialistiske Skribenter og gik sluttelig aabenlyst paa Akkord med Barbariet. Vejen tilbage til Raabe, der harmedes over Bismarcktidens Udskejelser, og Stifter, der lammedes ved den mindste Berøring med magtpolitiske Begivenheder, er meget langt. Man kan roligt hævde, at en saadan Udvikling havde været ganske udelukket, hvis Grundtvigs Højskoleidealer havde behersket den tyske Landbefolkning.

Blandt de Digtere, der valfartede til Wartburg, er der een, der til Trods for, at han hadede og afskyede Bykulturen som næppe nogen anden, alligevel ikke marcherede videre med de andre ad Nazismens brede Landevej, men gik sine egne Veje, der til Slut førte til Koncentrationslejren Buchenwald. Denne ene Mand er Ernst Wiechert. Allerede i Trediverne naaede Wiecherts Ry langt ud over Tysklands Grænser. De senere Begivenheder har kun kunnet styrke hans Position. Endelig er nye Værker efter Kapitulationen kommet Slag i Slag, saa at han nu staar som den absolut førende blandt de ikke-emigrerede tyske Digtere. Det er da paa Tide at præsentere denne særprægede Personlighed, hvis Udvikling er saa ejendommelig, men hvis Værker alligevel aabner Vejen til Forstaaelse af væsentlige Træk i tysk Sjæleliv.

Ernst Wiechert blev født 1887 i Kleinort i Østpreussen som Søn af en Skovfoged. Da Wiechert med tusinde Traade er knyttet til det Milieu, han voksede op i, kan han kun forstaas udfra Kendskab til Landet og Landskabet. Østpreussen var i adskillige Aarhundreder den tyske Kulturs yderste østlige Forpost, indtil Befolkningen for et Par Aar siden flygtede eller blev forjaget for i

store Masser at ende i Danmark som ubudne Gæster. Nu er Landet som for 1000 Aar siden atter i de østlige Folkeslags Magt. Østpreussen, der blev erobret i det 13. Aarhundrede af de fromme, kristne Ordensriddere under Udfoldelse af en selv for den Tid overraskende Brutalitet, er senere blevet det typiske Junkerland med en vel religiøst indstillet, men politisk kun lidet vaagen Bondebefolkning, der i dette aflukkede Grænseomraade blev stærkt tysk-konservativ. De var kejsertro længe efter, at Kejseren var flygtet, og de er hitlertro længe efter, at Hitler er død — i al Fald ikke saa ganske faa af dem. Selvom Østpreusserne følte sig Polakkerne og Russerne kulturelt overlegne, var det dog kun saa som saa med Kulturen i disse fjerne, tyndt befolkede Omraader. I Østpreussen, og ikke mindst i de masuriske Sunpomraader, hvor Polakkerne var i Overtal, havde Befolkningen lært Vodkaens Glæder at kende. Selv lokalpatriotiske Skildrere af Landet maa indrømme, at det efter Torvedage var et ganske almindeligt Syn at finde Bønderne liggende døddrukne paa kryds og tværs paa Landevejene. At de sociale Kaar under saadanne Omstændigheder ikke blev fremmet er en Selvfølge. Men betød Kulturen kun lidet, saa havde Naturen desto rigere Udfoldelsesmuligheder. Masurens Sumpe og Moser, men først og fremmest dets brusende Skove, disse vældige Skove, der fortsatte Hundreder af Kilometer ind i Rusland, blev Skovfogedsønnen Wiecherts store Uroplevelse. Det er typisk, at han betitlede sin Barndomsskildring »Wälder und Menschen« — Skovene kommer før Menneskene. Af de menneskelige Kræfter, der har formet hans Væsen, er Arven fra Moderen den væsentligste. Sart og sygelig, som hun var, hensank hun i Skovensomheden i stedse mørkere Melankoli, indtil hun til Slut berøvede sig Livet. At en saadan Arv maa være skæbnesvanger, ser vi af de parallelle Tilfælde i Grillparzers og C. F. Meyers Biografi. Dog besidder Wiechert trods al uudgrundelig Tungsind ogsaa et Fond af Robusthed — man tør med Sikkerhed hævde, at hverken Grillparzer eller C. F. Meyer psykisk vilde have været i Stand til at gaa gennem Verdenskrige og Koncentrationslejre. Som en yderligere Aarsag til Komplisering af Wiecherts Sjælestruktur maa det Faktum fremhæves, at der i hans Aarer flyder tysk, fransk, polsk og litauisk Blod. I »Wälder und Menschen« har Wiechert skildret sin Op-

vækst i parsifalsk Skovidyl og Uskyld og det Brud, der kom, da han blev udstødt af Paradiset for at komme paa Latinskole i Königsberg; dette Brud blev aldrig lægt. Om Wiecherts senere Liv flyder Kilderne kun sparsomt. Det rent ydre Vita tegner sig saaledes: Studier i Königsberg (Tysk, Engelsk, Filosofi, Geografi og Naturvidenskaber), Gymnasielærer, Soldat og Officer i Galicien, Polen og Frankrig, efter Nederlaget Flugt tilbage til de østpreussiske Skove, senere atter Gymnasielærer, men fra 1933 har Wiechert kunnet leve som fri Forfatter ved Starnberger Søen (mellem München og Foralperne). Hans indre Livs Kriser, Problemer og Udvikling maa aflæses af Værkerne, der, som vi maa vente det hos en udpræget tysk Bekendernatur, ofte er stærkt selvbiografiske, Brudstykker af en stor Konfession.

At Wiecherts første Roman »Die Flucht« (skabt 1913, udkommet 1916 under Pseudonym) rummer saa meget selvbiografisk Raastof, at det gaar ud over den kunstneriske Udformning, har Kritikken forlængst været opmærksom paa. Digteren befinder sig endnu i en typisk ungdommelig Weltschmerzperiode. Med J. P. Jacobsen, Herman Bang og de russiske Psykologer som sine Forbilleder skildrer Wiechert i Gymnasielæreren Peter Holm en Natur, som ikke er de Krav voksen, det ydre, brutale Liv stiller, og som i sin Væmmelse ved Civilisationen søger tilbage til Moder Jord, men ude af Stand til at forvandle sig til primitiv Bonde, vælger han til Slut som eneste Løsning Selvmordet. Wiechert udmærker sig ved en yppig og frodig Sensualisme, der endog spores i Skildringen af hans Barndom. At Kærlighedsmotiver forekommer i Debutromanen, behøver da ikke nogen speciel Fremhævelse. Endnu stærkere erotisk betonet er Romanen »Die blauen Schwingen«, der først udkom 1925, men som blev skabt og skrevet i Skyttegravene, hvor Manden havde saa stærk en Trang til at fantasere over Venus i alle Former — den tyske Grubler Wiechert ynder selvfølgelig den metafysicerende Erotik.

Det er dog først med Romanerne »Der Wald« og »Der Totenwolf«, der er opstaaet i Begyndelsen af Tyverne (udkommet henholdsvis 1922 og 1924), at Wiechert skabte sig et Navn i Tyskland. I Betragtning af Forfatterens senere Skæbne virker det ligefrem chokerende at se, med hvilke Aandsprodukter det var, at

Wiecherts Ry blev født. Da disse to Romaner — saavidt den allerede omfattende Litteratur om Wiechert har været mig tilgængelig — ikke synes at være blevet tolket i Overensstemmelse med deres kunstneriske Kvalifikationer, er en noget mere indgaaende Omtale nødvendig. »Der Wald« er en Hymne til Skoven, men ikke som et romantisk Stemningsrige à la Eichendorff, ikke som en i alle Virkelighedens Farver spillende og dog af Guddomsmagten gennemstralet Idyl som i Stifters »Hochwald«. Skoven er i denne Roman næsten en Allegori, den er den grønne Gud, der tilbedes med en hedensk-animalsk glødende Lidenskab. »Der Wald« er Historien om Kaptajn Henner Wittig, der efter Verdenskrig og Nederlag trækker sig tilbage til sin Skov for her at skjule sig for den ham saa forhadte Civilisation, men Regeringsmagten vil udnytte Skoven til det fælles Bedste og kræver Ekspropriation. For at undgaa en saadan Skændsel brænder Wittig hele sin Verden af. Den vældige Skovbrand er Værkets Sluteffekt. Ligesom denne Urskov har noget monumentalt-fantastisk over sig, saadan ogsaa de Urmennesker, der befolker den: Henner Wittig, Officeren med udprægede Nietzsche-Overmenneskeallurer, Wera, halvt Kvinde, halvt mystisk Skovsymbol, og Isegrim, den enøjede Urtidskæmpe.

En stærkt teatralsk-subjektiv Naturtegnning med flammende Lyn i stormforrevne Skove understreger det dæmonisk-vilde — »vild« er paa denne Tid Wiecherts Yndlingsord. Diktionen, overophedet Telegramstilpatos og Sturm-und-Drang Stammen samt til Afveksling Gengivelse af de frygteligste Fakta i den tørreste Meddelellesprosa fuldstændiggør Billedet af et Værk, der set under en ikke-tysk Synsvinkel maa betegnes som patologisk. I »Der Wald« er en vis Blut-und-Boden-Ideologi i Sammensmeltning med ekspressionistisk Fanatisme indgaaet Alliance med de ultrakonservative Kræfter, og derfor flammer Hadet til »de røde« vildt overalt i Værket. Disse Bykulturens Repræsentanter som Dr. Plurr er tegnet i en Karikatur, der virker ligefrem barnlig. Sit antikristelige og antihumanistiske Højdepunkt naaede Wiechert i »Der Totenwolf«, der er baseret paa den »Weltanschauung«, der under Hillerregimet blev primus motor i Forsøget paa at udrydde den vesterlandske Kultur, nemlig Troen paa Eddamennesket som ger-

mansk (tysk) Livsideal samt i mere ekstreme Tilfælde en ren Odinsdyrkelse. Vi Nordboere behøver dog ikke at foruroliges over, at det netop blev det oldnordiske, der fik den Mission at ophæve den europæiske Kultur i Tyskland. I det hele taget er den Idé at ville forsøge at afklæde et Folk en Kulturarv, der har mere end tusinde Aars Hævd, for at gøre Menneskene ægte og oprindelige, saa absurd og grotesk, at noget saadant i større Maalestok overhovedet kun er muligt i Tyskland. Hvilken Karikatur, hvilken Forvrængelse indtil Ukendelighed, der maa blive Resultatet, viser bl. a. »Der Totenwolf«, men endnu værre blev det om muligt i Hillertidens talløse oldnordiske Reproduktioner, idet nu ydermere Stats- og Folkefællesskabstanken maatte indsmugles af Hensyn til Partiprogrammet. Som Wiechert i »Der Wald« sammenligner sine Helte med Ulve, saaledes lever Wolf Wiedensahl, Helten i »Der Totenwolf« et Liv, hvor Grænsen mellem Menneske og Dyr er forsvundet, og til Slut bliver han en Varulv i dette Ords aller-nyeste Betydning. Wolf vokser op i Moselandsbyen »Totenwinkel«. Wiecherts gængse østpreussiske Landskabsbillede er her overmalet med Rædselsromantikens grelle Farver, ligesom Lærer Wroczek kunde have forvildet sig ud af en Roman af E. Sue. Det er dog først den ny Lærer, Erikson, der faar Værkets Idé til at flamme op i lys Lue. Vel har Bedstemoderen tolket »Eddaens blodige Storhed« for Barnet, men først med Erikson kommer den sande Odinsdyrker. Og med »Afrikaneren«, Onkel Reinsch, der ogsaa docerer oldnordisk, som Trediemand drager da disse Eddahelte ud paa Verdenskrigens Slagmarker syngende vilde Kampsange, de gaar »som Rovdyr i tyste Skove med Øjnene paa Blodets Spor« — man skulde unægtelig tro, at det drejede sig om en pueril Indianerroman og ikke om en Skildring fra Verdenskrigen af en Mand, der selv var med. Smerter kender disse tyske Helte intet til, leende vil de dø — Regnar Lodbrogs Replik har haft stor Sukces i tysk Litteratur — de har kun Hjemve efter Krigen, for Krig er Lykke. Selvom »det tyske Menneske ikke fødes af Kvinden«, tabes dog Krigen, men Varulven Wolf kæmper videre paa nye Fronter, og først og fremmest gælder det da nu Krigen og Korstoget mod Kristus. Den Tanke, at det var Kristendommen, der var Aarsag til Tysklands Nederlag, fandt paa den Tid, »Der Toten-

wolf« blev skrevet, i høj Grad Gehør i de genopvaagnende tysk-nationalistiske Kredse; efter 1933 søgte man derfor at raade Bod paa denne Mangel. Blandt Heltens sidste Bedrifter kan fremhæves, hvorledes han forstyrrer en Gudstjeneste, idet han præker Had fra Alteret, og hvorledes han slynger en Brandfakkel ind i et fyldt Danselokale, da Dansen er en Skændsel mod den tyske Sjæl. Efter til Slut at have dræbt fire Mand dør Wolf Wiedensahl, idet han beklager kun at have udrettet saa lidt her i Livet. Selvom et Værk som dette i Danmark kun kunde have opnaaet en Lattersukces, vilde det være en total Misforstaaelse at ignorere dets Betydning for Tyskland. Det har i fuldt Maal givet Næring til de Kræfter, der blev sluppet løs 1933. Intet Under, at Bogen blev udgivet paany 1935.

Naar Hans Ebeling i sin ret omfattende, men noget nazistisk inficerede Wiechert-Biografi fra 1937 kalder »Der Totenwolf« for en »Bildungsroman«, saa virker det som et Slag i Ansigtet paa al Goethetraditionens »Bildung«. Hvad Wiechert selv angaar, betyder dette Værk et Højdepunkt af sjælelig Konfusion, hvilket allerede er markeret ved Bogens Motto — fra Rainer Maria Rilkes »Stundenbuch«. Endnu mere frapperende er det, at Wiechert ikke længe efter skrev Romanen »Der Knecht Gottes Andreas Nyland« (1926), hvor Hadets Evangelium er afløst af Medlidenhedens, ja, hvor Digteren ligefrem svælger i Lidelsens og Medlidenhedens Sødme. Helten fortjener til visse Navnet Nyland. Værket er iøvrigt særdeles broget, forvirret og rigt paa ydre Effekter. I Pagt med det tyske Aandslivs Udvikling er Wiechert imidlertid inden Tyvernes Slutning blevet betydelig afklaret, ligesom hans Stil er mere afdæmpet og hans Haandskrift roligere. Med Romanen »Jedermann« gav Wiechert 1931 sit Bidrag til den paa den Tid yppigt blomstrende Krigslitteratur. Naar Hans Franck i det førnævnte nationalistiske Tidsskrift »Die neue Literatur« har kunnet prise »Jedermann« som den tyske Krigsbog par excellence, saa viser det, hvorledes den dunkle, mystiske Stil øjensynlig griber mange Tyskere, saa de læser hen over, hvad de i Virkeligheden burde forarges over. For Helten, Johannes, Wiecherts Spejlbillede, kommer det nemlig an paa at redde det individuelle ud af Militariseringen og Uniformeringen, Soldaten er et forklædt Menneske. Endog Desertør-

tilbøjeligheder kender Johannes. Men atter og atter kastes et Skær af Uvirkelighed og Overvirkelighed hen over Værket, hvorved Kri-gen med dens Gru bagatelliseres til et broget Spil. Det er den samme Mysticisme, vi i forstærket Grad finder hos Carossa. Mo-deren Gina, mere Myte end Menneske, kunde gaa lige over i Caros-sas Værk. Paa eet Punkt er de irrationelle Kræfters positive Be-tydning uomtvistelig, nemlig hvad noget digterisk saa centralt som Metaforerne angaar. Wiecherts Billedsprog er Udtryk for en rig og mægtig Skaberkraft.

Med »Die Magd des Jürgen Doskocil« (1932) og »Die Majorin« (1934), der begge foreligger paa Dansk, fik Wiechert ogsaa Ud-landet i Tale i større Udstrækning. Den tyske Mysticisme, der præ-ger »Jedermann«, genfinder vi i Romanen om Færgemanden Jür-gen Doskocil — Wiechert ynder i sin Digtning Færgemandens, Fiskerens og Hyrdens episke Urerhverv. Forfatterens kulturpessi-mistiske Primitivisme fejrer ogsaa Triumfer i denne, af Hamsun noget paavirkede Roman. Urtidskæmpen Jürgen Doskocil er som et stort, tungt Dyr fra Moseskoven i dette mytiserede Memelland-skab. Samtidig skal han symbolisere Wiecherts humane Evan-gelium. Sammensmeltningen af Primitivisme og »deutsche Inner-lichkeit« er dog noget problematisk, for atter og atter falder der fra Færgemandens Mund Ord, hvis Dybsind er uforenelig med et saadant Menneskes hele Tankesæt. Virkelig foruroligende er dog kun Wiecherts Forkærlighed for vulgære Romanmidler. Selv Mysti-cismen staar undertiden i Spændingens Tjeneste. En Figur som Mormonprædikanten og Ærkeskurken Mac Lean er en Sjældenhed inden for den højere tyske Litteratur, der i saa ringe Grad bygger paa ydre Handlingseffekter. De burleske Slagsmaalsscener er en yderligere Indrømmelse til den folkelige Smag.

I »Die Majorin«, Romanen om Skovbondens Søn, Michael, der efter aarelangt Fangenskab syg i Sindet vender hjem til Tyskland, er Handlingen derimod henlagt til Sjælens indre Rige. Vel falder der et Par Bøsseskud, og nogle Flasker og Glas slaas i Stykker, men det er kun enkelte pludselige Følelseseruptioner, der meddeler sig til Omverdenen. Alt er Sjæleanalyse, en Grubler dissekerer skaanselsløst sig selv. Hvor stor en Forkærlighed for psykologisk Kunst en Dansker end maa nære, saa bereder denne fanatiske

sygelige Selvransagelse dog ikke nogen ublandet Nydelse. Resultatet er nemlig blevet en monoton Klagesang i en manireret Tanke-talestil. Forfatteren svælger med tysk Patos i indeklemt Lidelse. En saadan Patos staar trods al poetisk Kraft altid i Fare for at slaa om i det ufrivilligt komiske. Hadet til Modernisme og Bykultur skaber her som senere trods al Psykologisme det samme stereotype Galleri af negative Mennesker. En ung Mand med Cigaret i Munden er hermed karakteriseret som umoralsk, Rejsegrammofon samt obscønt Fotoalbum er yderligere, men faktisk overflødige Rekvisiter.

Wiecherts subjektivistiske »Innerlichkeit« har derimod formaaet at forvandle sig til et rent og lydefrit Kunstværk i »Wälder und Menschen« (1936). Ligesom Stefan Zweigs Levnedsbog »Die Welt von Gestern« er det betydeligste tyske Memoireværk fra Emigrantdigternes Kredts, saaledes rager »Wälder und Menschen« højt op over tilsvarende Værker fra den interne tyske Litteratur. Men en vurderende Sammenligning mellem disse to Livsskildringer, den ene forfattet af en Millionærson fra et af Europas Kulturcentre, den anden skrevet af en Skovfogedsøn fra det gamle Tysklands yderste Afkrog, er ikke let, da de repræsenterer de yderste Mod-sætninger, det udadvendte og det indadvendte, Storbyscivilisation og urskovsagtig Natur. Medens intet nyopdukkende Navn i den europæiske Litteratur var ukendt for Skoledrengen Stefan Zweig, voksede Wiechert op i en Verden, hvis Væsen for ham var bibelsk-patriarkalsk — gik Bondepigen over Stubmarken, saa var det Akssamlersken Ruth. I flere af Wiecherts Noveller i Samlingen »Die Flöte des Pan« er den bibelske Tone saa stærk, at Fortællingerne antager Karakter af Legende. Det samme er Tilfældet med »Hirtennovelle« (1935), en Perle i moderne tysk Fortællekunst. Historien om Hyrdedrengen, der til Slut dør Heltedøden, da Russerne trænger ind over Grænsen, er ikke en Fortælling, der spekulerer i patriotisk Opbyggelse, det drejer sig ikke om Offeret for Riget, men om Offeret for den fattiges Lam.

Den omfattende Roman »Das einfache Leben« fra 1939 er i Modsætning til den klassisk-klare Hyrdenovelle et Mønster-eksempel paa en grublende tysk Gudsøgers mystiske, »verschwommene« Kunst. Ægte tysk — i dette Ords gamle Betydning fra før

Bismarck og Hitler — er ogsaa Wiecherts Forkærlighed for Originaler som hos Jean Paul og Raabe. Hovedpersonen er Søofficeren Thomas von Orla, der kaster von'et bort og fra Rigshovedstaden søger ud i de store, østlige Skove for der som Fisker at leve Livet blandt stille, drømmedybe Mennesker. Moderne, realistisk indstillede Læsere maa betragte »Das einfache Leben« som særdeles gammeldags og rig paa Taagetale, medens derimod de, der har en Anelse om Eksistens ud over Rum og Tid, stundom føler det, Carossa kalder »das wasserklare Ohne-Schicksal-Sein«, og det, at Gud er om os som Frugten om en Kærne.

At denne saa lidet »romanagtige« Roman blev saa uhyre flittigt læst i Tyskland, vidner om en stærk Kulturhunger i store Dele af det læsende Publikum, ligesom dets Glæde ved det individuelle, personlige Liv hinsides Stat og Politik fremgaar af det Faktum, at »Wälder und Menschen«, en Biografi uden nogensomhelst Sensation eller Stof for litterær Nyfigenhed, paa et halvt Aar blev solgt i 80,000 Eksemplarer. Men — vil vore samfundsnyttige Litteraturforskere sige — denne Flugt til Skovene er et Mønstereksempel paa »Eskapisme«, og hvad denne Stikken-af angaar, kunde de yderligere henvise til Skriftet »Vom Trost der Welt« (1938), der hviler paa den Tanke, at det nu gælder om at bygge en Mur omkring os. Dertil maa dog bemærkes, at da Fællesskabstanken helt blev taget til Indtægt af den nazistiske Propaganda, maatte enhver Bekendelse til Jeg'ets Ret til Afsondring i sig selv blive en anti-nazistisk Proklamation. I »Vom Trost der Welt« er denne Tendens saa kraftig, at Skriftet endog blev forbudt, hvilket kun yderligere skærpede Forstaaelsen for det politiske i Indholdet. Wiechert er i det hele taget saare langt fra at være en Enebøer, der kun elsker Ørkenens Stillehed, han har tværtimod i stedse højere Grad følt sit Kald som Sjælesørger, Læge og Lærer, ja, man tør næsten sige Profet for den tyske Ungdom. Talrige er de Studenter, der ikke mindst fra München har valfartet til Starnberger Søen for hos Wiechert at søge Raad i deres Sjælekriser. I en Tale »Dichter und Jugend«, der nu ligesom saa mange andre af Wiecherts Skrifter er blevet genoptrykt i Schweiz, skildrer Digteren en saadan — ægte tysk — intim Tête-à-Tête om Gud og Verden, om Kvinden og Livet. De unge skrifter — hedder det videre — hellere for

Synderen end for Præsten, der blot slaar om sig med Skriftsteder, som man slaar med Sten. Men det var ikke bare Studenterne, der kom til Wiechert, ogsaa Digteren kom til dem. Et Par Taler, han holdt ved Universitetet i München, gav Genlyd viden om. Talen »Digteren og Tiden« fra 1935 er i 1947 oversat til Dansk, saa enhver kan se, i hvilken Grad han talte Roma midt imod paa et Tidspunkt, hvor noget saadant slet ikke var Coutume blandt Tysklands Digtere. I »Digteren og Tiden« hævder Wiechert ikke blot Kunstens Ret til at være tidsløs-upolitisk, men tager ogsaa kraftigt til Orde mod de om sig gribende moralske Anarkitilstande. Wiecherts Opposition havde som bekendt nogle Aar efter Fængsling og Ophold i Koncentrationslejren Buchenwald til Følge. For til Fulde at forstaa den Sjæletype, denne Digter repræsenterer, maa man gøre sig klart, at han ikke har konspireret mod Statens »Orden« eller overhovedet nogen Sinde tænkt derpaa. For dette urevolutionære Menneske ligger alle Afgørelser i den personlige Samvittighed, som det med al ønskelig Tydelighed fremgaar af de første Sider i »Totenwald«, Bogen om hans Liv i Fængsel og Koncentrationslejr: I de lange Vinternætter har han forgæves grublet over Retfærdighedens og Menneskeværdighedens og det jordiske Gudsriges Idé, men da erfarer han ved Foraarets Begyndelse, at Pastor Niemöller trods Frikendelse er blevet ført i Koncentrationslejr, og skrider nu endelig til Handling, til i et Brev til de lokale Nazimyndigheder at meddele sin Sympati for Niemöller og hans Familie, og derefter beskikker han sit Hus og afventer den lille graa Bils Komme i Morgengryet. »Der Totenwald« er ligesom »Jedermann« Beretningen om Johannes, men denne Person er her uden poetiske Omsvøb identisk med Digteren. Selv under Koncentrationslejrens umenneskelige Forhold bevarede Digteren, nu reduceret til et Nummer i sribet Dragt, en klar Bevidsthed om sin særlige Mission, og derfor opsugede han alle Bestialiteter i Haab om engang at kunne aflægge Vidnesbyrd »til Minde om de døde, til Skam for de levende og til Paamindelse for de kommende«. Selvom Wiechert for os ofte indtager en for poserende Fører- og Forbilledholdning, maa vi dog være særdeles taknemmelige for, at en af Tysklands betydeligste Skribenter har været i Stand til at give et Førstehaandsbillede af denne Verden, som

ligger hinsides saa mange Menneskers blotte Fatteevne. Naar den for Øjeblikket stærkt fremherskende Angst for Krigs- og Koncentrationslejlitteratur er overstaaet, vil dette Værk sikkert hurtigt blive oversat til Dansk og her opnaa en lignende Position som i Schweiz, hvor dets Virkning gaar meget dybt.

1945 holdt Wiechert atter en »Rede an die deutsche Jugend«, en Tale, der i bibelsk-retorisk Patos er uden Sidestykke, en Tale, der dømmer og fordømmer i Forfærdelse over, at et Kulturfolk kunde synke saa dybt, forledt af en Dilettant i alle Videnskaber og Kunster, undtagen i det ondes Kunst, af en Løgner og Meneder, der fra Time til Time voksede i Vanvid og Forbrydelse.

I »Der weisse Büffel oder von der grossen Gerechtigkeit« siger Wiechert i Lighed med det 18. Aarhundredes Fremskridtsmænd aktuelle Sandheder i orientalsk Forklædning. Denne farverige, eksotiske legendeagtige Fortælling, der nøje afspejler Wiechert saa ejendommelige urevolutionære, men haardnakkede Retsopfattelse, skulde øjensynlig være udkommet allerede under Naziregimet. Wiecherts mest omfattende Værk efter 1945 er »Die Jerominkinder«, en Roman, rig paa broget Handling, men dog paa ingen Maade noget Mesterværk. Vi finder her en Mystik, der ofte virker særdeles billig, og derfor er velegnet til at tjene som Spændingsincitament i en Handling, der ikke viger tilbage for gyseragtige Effekter. Det er ikke Smaating, der sker i Sowirog; Aviserne kunde — som det antydes — meget vel oprette et Efterretningsbureau i denne lille Skovlandsby. Kontrasten Natur-Civilisation tegnes med den gængse Naivitet, der endvidere medfører en Række faste Typer i Sort-Hvidt-Stil. Endelig er Værkets Idé, et dogmefrit Retfærdighedsbudskab, kun højst uklart realiseret.¹⁾ Man sporer en udpræget Forkærlighed for Armodens Børn, men Handlingen drives dog ikke af den Grund over til realistiske Betragtninger. Det Wiechert vil give de hungrende og fattige er Eventyr, og i Eventyrets Verden er det ikke Underne, men Retfærdighedstanken, der for ham udgør det væsentligste. De to Bind Eventyr, Wiechert udsendte 1946, er harmløse Variationer af Folkeeventyrenes urgamle, evigt gyldige Motiver — om han

¹⁾ En Fortsættelse, »Die Furchen der Armen«, er lige udkommet. (Korrekturnote.)

dermed vil kunne mætte alle Folkeslags fattige Børn maa betvivles.

Selvom Wiecherts Prosastil ofte er stærkt lyrisk, er hans egentlige Lyrik kun ubetydelig. Heller ikke i den dramatiske Genre har han gjort nogen epokegørende Indsats, dertil er han for lidt Dialektiker. Alligevel fortjener den »alvorlige Komædie«: »Okay« vor Opmærksomhed, og det ikke mindst paa Grund af det naturalistiske Tidsbillede, Wiechert opruller. Personerne paa Scenen, Konzentrationslejrkrøblingen og den hensynsløse Stræber og Frasemager, Nazister og Antinazister, Sprogets Blanding af Tysk og Engelsk, ja, selve Gulvtæppet med dets Brandpletter, alt afspejler Aargang 1945.

Der var Thomas Mann, der i sine politiske Betragtninger fra forrige Verdenskrig, »Betrachtungen eines Unpolitischen« med hele sin dialektiske Skarphed og som svoren Fjende af det vest-europæiske Demokrati slog Modsætningen mellem international Civilisationslitterat og tysk national Digter fast — og dermed ramte han ikke mindst sin egen Bror, Heinrich. De nazistiske Kulturpolitik, der overalt byggede paa Th. Manns Antitese, gjorde, hvad den formaaede for at udrydde Storbyens Civilisationslitterater (ogsaa kaldet »Zersetzungs-literaten«) og gøre de landlige Digttere til dens lydige Slaver. Dette lykkedes ogsaa i ikke ringe Grad. Af Hjemstavnsdigterne synes kun den undtagelsesvis revolutionært orienterede Oskar Maria Graf at være emigreret, men dens eneste store Fiasko blev dog den engang saa nationalistiske Wi chert, hvis litterære og kulturelle Betydning i Trediverne tilmed voksede fra Aar til Aar. Wiechert gik konsekvent Vejen tilbage til det før-industrielle Tysklands gamle Kulturtraditioner, hans store Ledestjerner blev Wilhelm Raabe og Adalbert Stifter.

De i Tyskland saa talrige Læsere, der ikke tilfredsstilles ved den Digtning, der er baaret af Tankens ophøjede Klarhed, kan fuldt ud finde Forløsning i Wiecherts Værker. Som Østprøjser er han irrationalistisk som Hamann og Herder, og som Hippel og Simon Dach, den gamle Barokpoet, kredser han om Døden og det hinsidige. For Wiecherts litauiske Tante Veronika, der er skildret saa smukt i »Wälder und Menschen«, udviskedes Grænsen mellem levende og døde. Det samme Træk møder vi atter og atter hos

Digteren selv saavel i hans Romankunst, jfr. »Die Majorin«, som i hans episk-dramatiske mysterieagtige Spil, jfr. »Das Spiel vom deutschen Bettelmann« og »Totenmesse«. — For saa vidt Wiecherts Kunst ikke stivner ved Gentagelser og faste Typer, har han sikkert endnu meget at sige saavel til Udlandets Læsere som til sit eget Folk, der er saa lydhørt for de Klange, der toner bort i Uendeligheden.

ERIK LUNDING.

PAA ASKOV HØJSKOLE 1897—1898

UDDRAG AF BREVE TIL HJEMMET

(De følgende Brevuddrag vil antagelig kunne give et lille Bidrag til at belyse, hvilke Oplevelser og Indtryk en ung Student fra København kunde faa paa Askov for 50 Aar siden. Jeg var 18 Aar gammel blevet Student i Sommeren 1897 og var i Vilderede med, hvad Studium jeg skulde slaa ind paa. For at klare mine Tanker derom og komme i Forbindelse med Højskolen og den Ungdom, som samledes der, tog jeg da paa Forslag af min gode Ven, Dan la Cour, Poul la Cours ældste Søn, til Askov, hvad mine Forældre, der i Forvejen paa flere Maader havde Forbindelse der, beredvilligt gik ind paa. Poul la Cour var gift med min Faders Kusine, og det blev da bestemt, at jeg skulde bo hos la Cours paa Askovhus. Det følgende er Uddrag af Breve enten til min Moder eller min Fader. Af Brevene er kun medtaget, hvad der vedrører Skolen og dens Lærere og Elever. En Del af Brevenes Indhold angaar Familieforhold og det før nævnte Spørgsmaal, hvad jeg skulde studere.)

⁵/₁₁ 1897.

Nu er jeg da kommen lykkelig og vel herover og befinder mig til at begynde med udmærket. . . . Jeg er meget tilfreds med min første Dags Ophold. Her hos la Cours befinder jeg mig naturligvis saa udmærket som vel tænkeligt; la Cour selv kan jeg ikke andet end agte og holde af, for hver Gang jeg ser et nyt Træk hos ham. Man mærker nok, at det er et Hus, hvor der ikke gælder nogen Rangforordning; Pigerne og Møllekarlen spiser med ved Bordet, og man mærker jo straks, at man er i et vidunderligt rent og rigt Hjem, hvad der ogsaa kom frem ved Morgenandagten. Ogsaa Skolen er jeg særdeles godt tilfreds med, og der er mere at høre paa, end jeg egentlig havde tænkt mig. Af denne Prøvedag har jeg faaet et meget gunstigt Indtryk af hele Virk-

somheden. Hvor forskelligt er det ikke fra Universitetsforelæsninger, selv dem, der er interessantest. Fremstillingsformen er ganske anderledes livlig og klar, den er fordringsløs, men baner netop derved Vej til et meget nærmere Gensidighedsforhold mellem Lærer og Elev. Jeg hørte først i Morges Kl. 8 Schrøder, der skal tale om Verdenshistorie og begyndte med at tale om Ordet som det, der betingede det menneskelige Aandsliv, som det, der adskilte Mennesket fra alt andet, »det umælende«, og som det, ved hvis Overtrædelse Mennesket var faldet. . . . Senere hørte jeg et Foredrag, meget interessant, af Jacob Appel i historisk Fysik, hvori han og la Cour hver har to Timer om Ugen. Appel skal tale om Fysikens Fremskridt i vort Aarhundrede; til en Begyndelse fortalte han os om Magnetens Historie og fremdrog bl. a., hvorledes Kineserne allerede før Kristi Fødsel havde kendt Magnetnaalen og gjort Anvendelse deraf. Efter dette Foredrag var jeg en Time til Gymnastik; der er en Times Gymnastik hver Dag. Gymnastiklæreren, Rasmussen,¹⁾ lader til at være en meget dygtig og fornøjelig Mand. Efter Gymnastik havde vi et Foredrag af la Cour om Menneskelegemet. Jeg tvivler ikke om, at hans Foredrag bliver de, jeg faar mest Udbytte af. Han er paa een Gang den mest overlegne af Lærerne i Kundskab og Fremstillingsevne og den, der mindst selv synes at føle sin Overlegenhed. Jeg har desuden været til Sangøvelse første Gang og nu til Aften hørt et Foredrag af Moltesen,²⁾ der vil tale om Menneskeslægtens Udvikling. . . .

¹²/₁₁ 1897.

. . . . Nu har jeg været her en Uge og har prøvet alt det af Skemaet, som jeg vil med til, og det er slet ikke saa lidt. Det allermeste er Foredrag, thi atter at sidde paa Skolebænk og lære Lektier har jeg ingen Lyst til, og det er mig jo heller ikke om at gøre at faa saa mange Timer som muligt optagne paa Højskolen. Af Foredragene ere la Cours og Moltesens de livligste og dem, jeg har mest ud af, men ogsaa mange andre har jeg haft megen

¹⁾ R. fik senere Navneforandring til Kirkebjerg.

²⁾ Dr. Moltesen var Lærer paa Askov Højskole 1896—99.

Glæde af. La Cour holder to Foredrag om Ugen i historisk Fysik; han har talt om Archimedes og hans geniale Tumlen med uendelige Størrelser og slaaende Beviser. Jeg kan ikke tro andet, end at Fysiken vinder meget ved, at man saaledes kommer i Forhold til Personer og ikke blot til Størrelser og fysiske Love. Og, naar det som her er Foredrag, kommer man paa dobbelt Maade i Berøring med Personer, idet Foredraget bærer Præg af Foredragsholderens Personlighed. La Cour har stillet os for Øje det absolut sande i de matematiske og fysiske Love og Tankens Overlegenhed over Forestillingen, idet vi i Matematikken tænker os ∞ og 0, tænker os Linier uden Tykkelse og Punkter uden Udstrækning, skønt noget saadant ikke forekommer i vor Forestillingsverden. Men naar han saaledes har faaet os til at beundre dette absolut sande og de Mænd, der har fremdraget dette, saa minder han os ogsaa om, at denne absolut rigtige Tænken kun er en enkelt Side af det menneskelige Aandsliv, og at Troen paa, at det er det eneste absolute, er en Ensidighed. I hans Følge kommer jeg til at se stort paa Tingene, til at beundre Tilværelsens Rigdom og Mangfoldighed og til at føle mig selv lille over for Naturens store uudgrundelige Kræfter. Ogsaa i den Time om Ugen, hvor la Cour taler om Menneskelegemet, aabner han vort Blik, bringer os til at se, hvorfor hver en lille Del af Legemet maa være just, som den er, hvordan alt er hensigtsmæssigt indrettet. Han fører os ud paa Vidderne, han bryder Skrankerne. Ogsaa Appel, der holder Foredrag om historisk Fysik, søger at faa Beundringen frem. . . . Vi føres ganske vist i den historiske Fysik gennem Fejltagelser og ad møjsommelige Omveje, men det giver netop meget mere Indtryk af det videnskabelige Arbejde, der er sat ind paa Spørgsmaalenes Løsning, man føler mere Beundring og mere Taknemmelighed over, at vi nu kan nyde Fordelene ved de Forskninger, som tit har beredt saa mange Skuffelser. . . . Nogle andre Forelæsninger, der er meget interessante, er Moltesens. Han holdt sidste Lørdag et Foredrag om Kineserne, og i Dag begyndte han paa Inderne. Han paaviste, hvor svært vi har ved at dømme om Kineserne, fordi vi er saa umaadelig forskellige fra dem. De lever ganske paa deres Fortid, de dyrker deres Forfædres Aander og har deres Idealer i Fortiden, medens Indo-

europæerne lever i Nutid og Fremtid og efter at have haft Naturdyrkelse er gaaet over til Kristendommen. Som en Undtagelse fra de øvrige Mongoler nævnede han Finnerne, der ere blevne dragne med ind i den europæiske Kultur. . . . Jeg har ogsaa hørt en Del Foredrag af Schröder, de fleste om Verdenshistorien, hvori han kommer ind paa alle mulige Spørgsmaal, og nogle om Grækernes Mytologi og Livsbetragtning, ved hvilke sidste han har læst en Del op af Iliaden og en af Æskylos's Tragedier. Det er mærkeligt, at man fra den græsk-latinske Skole skal søge ud til Højskolen for at faa Indtryk af den græske Dannelse, men la Cour fortalte, at det var gaaet ham paa lignende Maade. Poul Bjerge holder nogle Foredrag om økonomisk-praktiske Emner, sidste Lørdag talte han om Bogholderi og vil senere tale om Veksler, Banker m. m. . . .

20/11 1897.

. . . . Pastor Feilberg, der har været bortrejst, er kommet hjem og har holdt et Foredrag nede paa Skolen. Det handlede om de forskellige Opfattelser af den tilsyneladende Uretfærdighed, hvorved Lykke og Ulykke er fordelt i Verden, og han oplyste de forskellige Anskuelser ved Eksempler. Den hedenske Tvivler mente, at der ingen Mening var i Fordelingen, Jøden, at man ubetinget maatte bøje sig for de Tilskikkelser, der sendtes fra Gud, Muhamedaneren, at det, der tilsyneladende var uretfærdigt, i Virkeligheden var retfærdig Straf for Forbrydelser, andre Mennesker ikke havde lagt Mærke til, og endelig opfattede den Kristne det saaledes, at Guds Kærlighed virkede gennem hans Førelser med Menneskene. Schröder har de sidste Aftner oplæst og forklaret »Nyaarsmorgen«, væsentlig ud fra hvad A. D. Jørgensen skrev derom i Højskolebladet. Ved det første offentlige Maanedsmøde her, der afholdes ved Fuldmaanetid d. 8. December, vil Schröder holde et Foredrag om A. D. Jørgensen,³⁾ og desuden kommer Professor Oppermann fra København⁴⁾ og holder Foredrag den Dag. . . .

³⁾ A. D. Jørgensen var død den 5. Oktober.

⁴⁾ Adolf Oppermann (1861—1931), Professor i Skovbrug ved Landbohøjskolen.

3/12 1897.

.... Jeg lever stadig noget som i Drømme; København staar for mig i et meget mat Skær, og, naar jeg undtager Hjemmet, kommer jeg meget sjældent til at tænke derpaa, og det herovre har endnu den nye Glans, hvorved der er noget drømmeagtigt. Men jeg haaber, at jeg efterhaanden skal vaagne fra Drøm til Daad.

La Cour er stadig Midtpunktet for mig; det er hans Foredrag og hans Liv, jeg faar mest ud af. Jeg beundrer ham i de mindste Enkeltheder og er navnlig saa glad for, at jeg dog ikke er saadan hildet i Kritik, at jeg ikke helt kan forlade den. I Stedet for Kritikken har jeg herovre faaet Beundringen.... Det er netop det, jeg beundrer hos la Cour, at han er saa fuldstændig fri for at op-høje sig selv, at han lever i Ydmyghed...., han er den samme ydmyge Mand, enten han holder et Foredrag eller hjælper til med Møllen saa godt som nogen Haandværker. Ligesom han i videnskabelig Henseende i saa høj Grad er Fanatiker, skønt ogsaa fuldt inde i Teorien, saaledes nøjes han ikke som saa mange Mennesker med skønne Teorier, men daarlig Praksis i sit Liv. Hans Liv er en Harmoni, og han stemmer sine Tilhørere harmonisk og søger at give dem det samme vide Blik, som han selv har. I Søndags talte han nede paa Skolen, og han forstod i sin Tale om Dagens Tekst at bringe noget nyt frem, hvad vel i Grunden meget faa Præster kan.... La Cour har ogsaa holdt et andet meget vækkende Foredrag i denne Uge. Han talte om de to modsatte Opfattelser af Naturen, den, der intet Under ser deri, men heller ingen Mening, og den, der undrer sig over og beundrer Naturen, men tillige kan opfatte det hele som Udtryk for Guds kærlige Villie og Styrelse.... Schrøder taler for Tiden om J. L. Heiberg og Fru Heiberg. Moltesen holder nogle interessante Foredrag om Jødernes Historie....

14/1 1898.

.... I det hele taget træder der mig herovre den ene Personlighed i Møde efter den anden, og jeg synes i Grunden, man lærer mest ved at fæste Blikket paa saadanne Personligheder, ved at se, hvad de har faaet ud af Livet, i Stedet for rent abstrakt at

filosofere om, hvad der kan gives for Regler for Livet. . . . I Dag talte Appel om A. S. og H. C. Ørsted, disse to Brødre, der havde faaet en højst uregelmæssig Skolegang, men allerede fra Barndommen af havde belært hinanden gennem de Erfaringer, de gjorde, idet de altid havde hinanden en Mængde at meddele af, hvad de havde læst og set. De delte i mange Aar hele deres aandelige Rigdom af Erfaringer med hinanden. Jeg fik et meget smukt Indtryk af disse to Brødre, der trods deres Ihærdighed med at læse dog bevarede ungdommelig Friskhed og navnlig har vist, hvad to Brødre kan blive for hinanden, naar de ikke trækker sig ind hver i sin Skal, men lukker sig op og lægger deres Tanker og Erfaringer frem for hinanden. Jeg vil nu til at læse noget mere om disse to Brødre. . . .

21/1 1898.

. . . . I vort regelmæssige Liv har der været een Uregelmæssighed i denne Uge. I Onsdags havde Schrøder Fødselsdag. . . . Om Morgenen samledes alle Eleverne til Morgensang paa Skolen, og efter Sangen blev der overrakt Schrøder et Billede af A. D. Jørgensen, som skal ophænges i Foredragssalen. Om Aftenen var vi atter nede paa Skolen, hvor vi fik Chokolade, og hvor der blev holdt et Par Taler og sunget nogle Sange, hvoraf to var skrevet i Dagens Anledning. Det hele var en rigtig hyggelig Fest, og Foredragssalen, hvor den alvorlige Del foregik, var helt pænt udsmykket. Foran den store Tavle hang der et stort Dannebrogssflag, og i Midten af dette var A. D. Jørgensens Billede anbragt; det er det samme Billede af ham, som vi har hjemme, dog vist lidt større. Sidste Lørdag havde vi en Diskussion om dansk eller svensk Gymnastik, men Indlederen kom meget daarligt fra at forsvare den danske, og Resten af Indlæggene var ene til Fordel for den svenske, saa nogen egentlig Diskussion blev det ikke. Bagefter læste vor Gymnastiklærer, Jørgen Rasmussen, noget op, hvad han gjorde i høj Grad komisk. . . .

28/1 1898.

. . . . Moltesens Foredrag i Vinter handler navnlig om Folkernes religiøse Udvikling, og hidtil har han kun talt om Oldtidens

Folk, Kinesere, Indere, Persere, Ægyptere, Chaldæere, Jøder, Grækere og Romere. I de sidste Foredrag har han givet en Skildring af den romerske Kejsertid, som han parallelliserer med vor Tid, navnlig med Hensyn til det religiøse. Medens Moltesen saaledes fører os ind i Oldtidens Kultur, taler Schrøder i sine Aftenforedrag om Middelalderens Folkepoesi. Han har fortalt os om Beowulfsdragnet, om Nibelungenlied og Rolandskvadet; af det sidste læste han en Del højt; det giver et meget livligt og paa sine Steder gribende Billede af Riddernes Færd og Tænkemaade, og navnlig virker det ved den tilsyneladende Modsætning, der er imellem deres rasende Kamp og deres ydmyge Syndsbekendelse og Bøn om Naade hos Gud, naar de skal til at dø. Det synes mærkeligt for os, men man maa jo bedømme Folk paa Baggrund af den Tid, de tilhører. . . .

½ 1898.

. . . . Sidste Lørdag havde vi Koncert her. I Dag havde vi det andet offentlige Møde i Aar. Dr. Lehmann,⁵⁾ min gamle Naturhistorielærer, talte om Carlyle, og Moltesen fremkom med nogle Indtryk fra Rom. Det var kun lidt, Lehmann kunde udbrede sig om Carlyle i den korte Tid, men jeg fik dog Indtrykket af, at jeg stod over for en Personlighed, en af dem, som vi i saa høj Grad trænger til. Kun Skade, at de næsten alle hører Fortiden til, saa at man kun kan lære dem at kende gennem Bøger. Den eneste samtidige, der har gjort et stærkt Personlighedsindtryk paa mig, er i Grunden la Cour. Jeg er nu ikke begejstret i den Grad som i Begyndelsen af mit Ophold herovre; desværre taber jo Begejstringen sig noget ved Vane. Men dog er jeg stadig væk opfyldt af Beundring. . . .

25/2 1898.

. . . . Nu til Marts holder la Cour desværre op med sine Foredrag for at kunne hengive sig til sine videnskabelige og boglige Arbejder. Men endda er her jo mere end nok at høre paa med Interesse. Moltesen har nu endt sin Omtale af Jesus som Men-

⁵⁾ Dr. Edvard Lehmann (1862—1930).

neske, og han talte i Aften om Sektdannelser og Splittelser i Kirken i den nærmeste Tid efter dens Fremstaaen. Appels Foredrag giver mig stedse mere Forstaaelse af Naturvidenskaben. Jeg havde nok i Skolen lært de fleste Fakta, som her møder mig, men jeg er her ganske anderledes kommet til Forstaaelse deraf. . . . Jeg har her hos la Cour følt, at en god og personlig Indsigt i Natur- og Aandsvidenskaben, uden at nogen af de to kommer til at spille en for ensidig Rolle, giver særlig gode Betingelser for en personlig Udvikling, naar man da, hvad der er det vigtigste, ikke gør sig til af sin Viden, men bruger den som Middel til at hjælpe sig selv og andre frem ad den rette Vej. . . .

11/3 1898.

Jeg har nu i den sidste Uge været optaget hver Aften, skønt jeg tidligere næsten aldrig var det, men det kommer bl. a. af, at jeg er kommet i nærmere Berøring med flere af Eleverne.⁶⁾

I Lørdags Aftes holdt jeg da min første Tale eller rettere Foredrag, der handlede om det sociale Spørgsmaal. Jeg havde i Forvejen skrevet det og læst over paa det, men havde naturligvis endda lidt Feber over for det nye. Dog da jeg først stod oppe paa Katederet, blev jeg ganske rolig og kunde i god Orden fremføre Foredraget, der varede tre Kvarter. Bagefter havde vi saa en meget livlig Diskussion, der først sluttede Kl. 11, hvad der vel ikke er sent efter københavnske Forhold, men derimod under de herværende. . . .

Langt den bedste Dag i denne Uge, ja en af de bedste under hele mit Ophold herovre, var Tirsdag. Jeg var nemlig en Tur ned til Sønderjylland med la Cour; han skulde tale i Gram, der ligger 3 Mil herfra, 1 Mil Syd for Rødding. Det var første Gang, jeg var saa langt inde i Sønderjylland; det var en underlig Tanke, at alt det, der i Grunden saa ud ligesom paa den anden Side Grænsen, dog var under tysk Aag. Der var saa faa ydre Tegn paa det tyske Herredømme; det, der mindede stærkest derom, var to Gendarmer med Pikkelhuer, som skulde være til Stede, hvor Mødet holdtes. Før Foredraget begyndte, gik la Cour og

⁶⁾ I Marts Maaned var jeg Formand for Fornøjelseskomiteen.

jeg lidt om i Parken. . . . Der var en Sø, og rundt om den skovklædte Bakker, saa det mindede ikke saa lidt om Furesøen eller en anden af de nordsjællandske Søer. Kl. 4 begyndte la Cour saa sit Foredrag, der nærmest handlede om Pasteur og var meget ikke blot oplysende, men gribende, som det maatte være, naar en Personlighed som la Cour talte om Menneskeslægtens Velgører Pasteur, og navnlig da han til sidst fremhævede Pasteurs Personlighed. Efter Foredraget gik la Cour og jeg en lille Tur i Skoven, og derefter var der Fællesspisning. Der var saa mange Mennesker, som Spisesalen kunde rumme. Hvor det dog var prægtige Skikkelser, disse nordsønderjyske Bønder. Der var Kraft og Alvor præget i deres Ansigter og hele Bygning. Der blev holdt flere Taler, og skønt Ord som Sønderjylland og andre Udtryk maatte undgaas, forstod de dog ved forblommede Hentydninger at sige lige det, de mente. En fik det frem som »det, vi ikke maa sige«, hvad naturligvis alle godt forstaar. En anden talte om Romaner og haabede, det maatte gaa som i de gode, gamle Romaner, hvor de to til sidst fik hinanden. Det var i det hele en meget fornøjelig Dag, og vi kørte til sidst hjem i Maaneskin. . . .

20/3 1898.

. . . . Vi havde da saa vor 48-Fest i Søndags. Om Formiddagen pyntede vi nede i Foredragssalen. Tavlen var overdækket med et stort Flag, og der midt for hang Frederik 7's Billede, og ved Siden hang Billeder af forskellige andre Personer, der gjorde sig bekendte i den Tid. Rammerne om dem var prydede med Buxhomkranse. Den øvrige Del af Salen var smykket med Flag og Gran. Om Aftenen Kl. 8 samledes saa Eleverne og Lærerne nede i Foredragssalen. Vi sang Plougs »Der fløj fra Holstens Stændersal« og de to første Vers af »Danmark dejligst Vang og Vænge«, og dernæst talte jeg. Jeg fremstillede ikke saa meget selve Martsdagens Begivenheder, men lagde derimod særlig Vægt paa ved Smaatræk at oplyse den Enheds- og Lighedsaand, der var herskende i de Dage. Efter Talen sang vi staaende »Den tapre Landsoldat«, og derefter talte Nutzhorn om Natten mellem den 21. og 22. Marts, da det nye Ministerium skulde dannes, og meget stod paa Spil. Klokkeren var da blevet temmelig mange, og vi forlagde da Skuepladsen til Gymnastiksalen, hvor vi blev trak-

teret med Kage og Afholdsdrik. Her blev der ogsaa sunget Sange og holdt Taler. Appel talte vægtigt og klart om Aanden fra 48 og sluttede med at ønske, at vi, hvis vi oplevede et saadant Udslag af Samfølelse, ikke vilde forsmaa det, men tilegne os Frugterne deraf. Pastor Feilberg talte meget morsomt om »Slavekrigen«, som han havde oplevet i Ribe. Byen blev barrikaderet, og oppe paa en første Sal var der endog slæbt Sten, for at man kunde kaste dem i Hovedet paa Slaverne, naar de kom. De kom ikke, men det at den fredelige By Ribe kunde komme paa Krigsfod, og at alle Borgere kunde slutte sig sammen om at forsvare deres By, var ogsaa et Udslag af Aanden fra 48. Nutzhorn fortalte nogle Erindringer fra 48 og 64 og omtalte, hvorledes det begge Gange gjaldt Sønderjylland. Endelig mindedes Marius Kristensen Blicher, der havde gjort sit til at vække Folkebevidstheden, men netop var død i Martsdagene. Først Kl. 11^{1/2} skiltes vi, og Stemningen havde helt igennem været udmærket.

I Onsdags Aftes var jeg for anden Gang nede i en lille Diskussionsforening, der har været paa Skolen, men som nu har afsluttet sin Virksomhed. Skønt jeg kun har været der to Gange, har den dog bidraget meget til at lære de andre at kende og gøre mig mere til Kammerat med dem

^{1/4} 1898.

. . . .Jeg har været noget sløj i den sidste Tid, men har dog taget mig lidt sammen nu i denne Uge. At læse faar jeg dog ikke saa megen Tid til. Noget, der nok kan tage i al Fald en Del Tid, naar man selv vil hitte paa noget at skrive, er at skrive i Mindebøger, der i denne Tid gaar rundt. Da vi er halvanden Hundrede, er der jo en hel Del at skrive i, selv om man ikke tager alle med. . . . I Onsdags var jeg sammen med Juul⁷⁾ nede i København, hvor han besøgte en Kammerat, han havde gaaet sammen med paa Frederiksborg Højskole forrige Vinter. Det var en meget fornøjelig Aften, og vi kom først sent hjem. I Gaar Aftes var jeg saa ude igen, til Afskedsgilde hos Juul, og der havde vi det ogsaa meget morsomt; vi var vel en 15 Stykker, baade Karle

⁷⁾ Julius Juul fra Vegerløse paa Falster, død 1947. Han var i adskillige Aar Forvalter paa Roskilde Højskole.

og Piger. Det er snart kedeligt, jeg skal rejse nu,⁸⁾ da jeg føler mig hjemme blandt Kammeraterne.... Der rejser nu mange herovrefra, og der gaar adskillig Tid med for mange til at følge paa Stationen og gaa til Afskedsgilder. Her er et højst fornøjeligt Kammeratskab. I Mandags var her offentligt Møde. Pastor Rosenstand fra Vester Vedsted talte om det sønderjyske Kirkespørgsmaal....

EVEN MARSTRAND.

⁸⁾ I Anledning af en Konfirmation skulde jeg rejse hjem midt i April og kom saa ikke tilbage.

A F T I D E N S T E G N

FRA INDIEN

Bombay, November 1947.

Den 15. August blev en stor Dag, som gjorde Ende paa Usikkerheden m. H. t., hvad vi kunde vente vilde ske her i Bombay. Allerede flere Uger i Forvejen blev det klart, at man var stemt for at gøre alt for at festlig-holde Dagen. De første Tegn paa Fredsommelighed og Fordragelighed mellem de to store Grupper (Hinduer og Muhamedanere) var de mange Flag, baade Hindustan-Flag og Paki-stan-Flag, der paa flere Steder blev hængt ud Side om Side. Saa tog Forberedelserne Fart, og snart blev det klart, at man, baade fra officiel og privat Side var parat til at spendere store Summer for at fejre den store Begivenhed: Tusinder af Flag blev hængt ud, og spændt over Gader og fra Toppen af Bygninger hang Guir-lander af Flag og Blomster. Baade officielle og private Bygninger blev illuminerede, saa Bombay lignede et Lyshav af straalende elektriske Lam-per.

Men ellers har det jo været de større Ting, der angaar hele Indien og Lan-dets Fremtid som Helhed, der har op-taget Sindene. De Ting, der er sket oppe mod Nord, i Punjab, og for-øvrigt ogsaa i Bengalen, har ikke været Smaating.

De store Folkevandringer, der har fundet Sted, og stadig finder Sted, har omfattet ca. 8 Millioner Menne-sker. Disse Folkevandringer var Re-

sultatet af en Deling af Landet, der vel ikke kunde undgaas, men som ikke desto mindre har foraarsaget mange Ulykker allerede.

Det var en meget vanskelig Opgave at drage de nødvendige Grænser, en Opgave, som blev tildelt en Grænse-kommission med Sir Cyril Radcliffe som Formand. Alle valgte udeluk-kende af indiske Ledere. Kun paa Grundlag af en Samstemmighed indenfor alle Partier om at acceptere paa Forhaand alle Afgørelser m. H. t. Grænselægningen indenfor de tvivl-somme Omraader mellem Øst og Vest Punjab og Øst og Vest Bengalen, gik Kommissionen med til at paatage sig Fordelingen. Da Enighed selv inden-for Kommissionen ikke kunde op-naas, maatte Formanden til sidst paa-tage sig hele Ansaret. Det var et tungt Ansvar, men man kan vist roligt gaa ud fra, at hvilket Resultat, man end vilde være kommet til, saa vilde det ikke have tilfredsstillet nogen af Parterne. Opgaven var uløse-lig. Det var ikke en Deling — men en Operation — foraarsaget alene af Kravet om et Pakistan for Muha-medanerne.

Det er sikkert ufatteligt for mange, hvordan Mennesker kan komme saa-dan i Oprør, at de plyndrer og dræ-ber hinanden, selv Mennesker med hvem de har levet i Aarevis i Fred og Venskabelighed i de samme Lands-byer. Det kan kun forstaas paa Bag-

grund af en bundløs Uvidenhed, der er rede til at tro et hvilket som helst Rygte, og en utøjlet Lovløshed, der benytter sig samvittighedsløst af en given Situation til at plyndre og røve og derved forøger den Panik, der allerede er skabt gennem Mistillid til alt og alle.

Det nye Indien og Pakistan er saaledes blevet udsatte for store Prøvelser umiddelbart efter Opnaelsen af Uafhængigheden. Pandit Nehru kalder det selv »en Krise i Indiens Sjæl«. Det er tydeligt, at Regeringen og Regeringens Ledere har været rystede over det skete. Den 9. September holdt Pandit Nehru, Indiens Førsteminister, en improviseret Tale i Radioen umiddelbart efter sin Rejse rundt i Punjab-Distriktet. Han siger heri: »Jeg har set nok af Frygteligheder, og jeg har set Folk dø. Døden er slem, og at dø er smerteligt; men man kan vænne sig til Døden. Men der er noget langt værre end Døden, og det er Skammen. Jeg er skamfuld over, hvad mit Folk har gjort, og jeg haaber ikke, at denne Skam vil forblive hos os længe. Ondt kan ikke kureres med ondt, og vi kan ikke standse Mord med Mord. Og dog har mange af vore Folk taget sig paa at myrde Dag efter Dag og har opført sig, som kun gale Mennesker kan opføre sig. — Den Situation, i hvilken vi befinder os, er en Krise i Indiens Sjæl. Er dette, hvad vi har tænkt os med et frit Indien?«

Det er selvfølgelig ganske uoverkommeligt at gøre Rede for, hvad der er sket i Enkeltheder. Det maa Historikerne om. Men Aviserne har ikke været uinteressante. Hver Dag siden Maj Maaned har bragt Bud om Begivenheder, der gennem Generationer vil faa Indflydelse paa Tusinder af Menneskers Skæbne og Velfærd.

Det, man maa prøve at holde fast ved, er for det første, at det ikke er hele Indien, der er inde under disse Prøvelser. Det gælder kun henvend 3 pCt. af hele Indiens Befolkning. Resten, de 97 pCt., lever stadig i Ro og forholdsvis Fremkommelighed under det nye Styre. Det næste, man maa huske paa, er at Delingen af Indien i to Dominions: Hindustan,

eller som det nu kaldes »Den indiske Union«, og »Pakistan«, er noget, der er vedtaget af Indiens egne Ledere. — Som Pandit Nehru siger: »Vi har accepteret Indiens Deling, for at Indien kunde blive frit«. Men det var ikke Indiens Ønske eller de indiske Lederes Ønske — tvært imod. Ingen har egentlig ønsket det, undtagen Jinnah, Muhamedanernes Fører, den nuværende Guvernør General af Pakistan. Alle andre har været imod Deling men maatte indvilge deri, da der ikke syntes at være anden Løsning mulig. Det har kastet Indien hovedkuls ind i en mægtig Krise, — jeg tænker her ikke alene paa disse Folkevandringer, men ogsaa paa Forholdet til de indiske Stater, særlig Kashmir, Hyderabad og Junagad, men maaske det ikke var Vej udenom. Maaske det kun er gennem Krisen, at Folket modnes til at bære sit fulde Ansvar.

Hvad er det da, der er sket?

I store Træk er det jo dette, at paa Indiens Frihedsdag blev $\frac{1}{5}$ af hele Jordens Befolkning erklæret fri til at styre sig selv. Skønt en Del af det, vi kaldte Indien i den gamle Tid, blev iuddraget under Pakistan (herunder Provinsen Sind, den nordvestlige Grænsprovinc, den vestlige Del af Punjab og den østlige Del af Bengalen, der i Parentes bemærket har flere Indbyggere end hele Resten af Pakistan tilsammen, skønt det er et langt mindre Landomraade), saa forbliver Indien dog Indien baade i sine indre og ydre (internationale) Forbindelser, medens Pakistan er en ny Stat, der først maa oprette alle disse Forbindelser. Man fremhæver ogsaa stadig, at Indien er en demokratisk og secular Stat med lige Ret for alle Religionssamfund, medens Pakistan hovedsageligt er en Muhamedanestat. Paa Størrelse 13 Gange saa stor som England og 5 Gange saa stor som Frankrig har Indien stadig den næststørste Befolkning i Verden efter Kina.

De to nye Staters indbyrdes økonomiske Forhold er ogsaa af Vigtighed for at forstaa den Spænding, der er dem imellem. Her er nogle Tal taget

fra »India News« (Public Relations Department, High Commissioner for India's Office, London):

Industri.		Indien	Pakistan
Bomuldsfabriker	380	9
Jutefabriker	108	—
Sukkerfabriker	156	10
Jern og Staal	18	—
Cement	16	3
Papir	16	—
Glas	77	2
Agerbrug.		Indien	Pakistan
Bomuld	13,8 Mil. acres	1,6 Mil. acres
Sukker	2,6 Mil. Tons	0,5 Mil. Tons
Jordnødder	3,0 Mil. Tons	—

M. H. t. Mineraler fastslaaes det, at alle Miner: Kul, Jern, Magnesia, Kobber, der hidtil er fundet og udnyttet, er i Indien.

Indien er selvforsynende m. H. t. Korn og Foderstoffer. Her fastslaaes det, at selv under Krigen, hvor forholdsvis meget blev indført, oversteg Indførslen aldrig mere end 10 pCt. af den samlede Hjemmeproduktion. I Øjeblikket er Fødevarer- og Kornknapheden alvorlig, men under normale, fredelige Forhold vil det betale sig for Indien at udføre en mindre Del af Industrivarer som Betaling for Indførsel af Ris fra Burma, Indo-Kina og Siam.

Det vil heraf ses, at de to Søster-Dominions i høj Grad trænger til hinanden og kan skade hinanden ubodeligt, hvis de nægter hinanden de Raamaterialer, der er nødvendige for begge, og de kan totalt ødelægge hinanden, hvis de kommer i Konflikt.

Fra Provinsen Sind i Pakistan er saa godt som alle Hinduer flygtede. Vi har for Tiden 4 store Lejre her i Bombay eller lige udenfor Bombay med over 50,000 Flygtninge. En Del af dem er Handels- og Bankfolk, meget dygtige Mennesker, som har taget med sig alt, hvad de ejer af Kapital. Ogsaa dette vil forarme Pakistan, hvis forskellige Stammer, især mod Nord, for en Tid ernærer sig ved Rov, som det er sket i Kashmir. Dog, det er vel for tidligt at sige noget afgørende om alle disse Forhold. Baade

Indien og Pakistan er i Smeltediglen, og Historien alene vil vise, om det bærer mod Samling eller mod yderligere Splittelse.

Men over de mange mørke Sider maa vi ikke glemme, at der ogsaa er lyse Tider, Ting, der er sket, som virker afgjort i den rigtige Retning, og som har Mulighed for at faa afgørende Betydning ogsaa for Missionsarbejdet herude i Fremtiden.

Her vil jeg først nævne, at Løsrivelsen fra England er sket uden noget egentligt Brud. Pandit Nehru siger herom: Aldrig før i Verdens Historie er det sket, at en Begivenhed som denne, der forandrer saa mange Millioner Menneskers Skæbne, er blevet fuldblyrdet med saa lidt Vold og Blodsudgydelse. »Medens engelsk Overherredømme over Indien slutter i Dag, saa vil vort Forhold til England i Fremtiden hvile paa et Grundlag af Ligestillethed, gensidig Venskab og gensidig Fordel.« (Dr. Prasad, National Congress Leder.) Lord Mountbattens, den tidligere Vicekonges Ud nævnelse til første General Guvernør i det Frie Indien, og valgt hertil udelukkende af Indiens egne Ledere, er det lysende Eksempel paa, hvad der her er blevet opnaaet gennem Klogskab, Retsindighed og Forstaaelse paa begge Sider.

Det næste, jeg vil nævne, er, at vi, som Missionærer, ikke mere har at kæmpe mod den Selvmodsigelse, som det er, at vi bringer Evangeliet under Beskyttelse af en fremmed Overmagt. Jeg er ganske sikker paa, at dette vil virke til Gavn for Missionsarbejdet i det lange Løb.

Og endelig er der dette, at Europæere er ophørte med at være en politisk Faktor. Derved er der for mange skabt et langt naturligere og friere Grundlag for Venskab og Samarbejde, end der var før. I den Henseende er Pendulet allerede begyndt at svinge. Inderne er ganske klare over, at de ikke har Raad til at kaste Vrag paa, hvad der kan gavne Landet, enten det saa kommer fra den ene eller den anden Kant. Der er ikke mere nogensomhelst Grund til at frygte Europæernes Magt eller være

imod dem, da de har ophørt at have nogensomhelst politisk Magt eller Betydning.

Jeg tror ogsaa, at der er al mulig Grund til at tro — eller i hvert Fald haabe — at den kristne Kirke og Mission vil faa rimelige Kaar, hvorunder den kan frembære sit Vidnesbyrd og leve sit Liv. Dette er garanteret i Paragraf 17 af de saakaldte »Fundamentale Rettigheder«. Det hedder heri: »Alle Personer er ens berettiget til

Samvittighedsfrihed og Retten til frit at bekende, praktisere og udbrede Religion« Der er nogen Diskussion om visse Enkellheder i denne Paragraf og dens Forstaaelse. Der er mange Maader, paa hvilken en secular Stat kan komme en kristen Kirke til Livs, hvis den vil, f. Eks. ved at tilbageholde Statstilskud til Skoler, Hospitaller eller enkelte Individider. Men i dette som i saa meget andet skal Fremtiden vise, hvor det bærer hen.

OLGA KAAE.

FRA SKOLEAARET

De lyse Forhaabninger, hvormed vi imødesaa Aaret 1947, blev ikke bekræftede. Uvejrsskyerne over Europas Himmel opløstes ikke. Det sydslesvigske Spørgsmaal kom ikke sin Løsning nærmere. Den vedholdende Tørke og deraf følgende beskedne Høst vil forsinke og vanskeliggøre den økonomiske Genopbygning af vort Land. Men tænker vi paa Højskolen og Kaarene for dens Arbejde, har vi ingen Grund til Klage.

Da Højskolen ikke i sin Undervisningsform eller Arbejdsplan skal bøje sig for udefra kommende Krav, vil en Ændring i Lærerkredsen som Regel ogsaa betyde en Ændring i Timeplanen. I alt Fald er det saadan, at Askov Højskole næppe nogensinde 2 Aar i Træk har haft helt den samme Arbejdsplan.

At lave en Timeplan for Vinterskolen paa Askov er en meget indviklet Kryds og tværs Opgave, og derfor vil man helst nøjes med saa smaa Ændringer som muligt, men en Gang imellem maa man kassere hele Skemaet og bygge det op forfra, og dette skete i Efteraaret 1946.

I mere end en Menneskealder har Arbejdsplanen ligget saadan, at Skolen begyndte Kl. 8 med Frokost Kl. 10 og Fællesforedrag Kl. 10,30, Middag Kl. 14 og sidste Fællesforedrag Kl. 17,30 eller 18. Denne Plan blev ændret sidste Vinter, saaledes at Skoledagene blev en Time kortere og bød paa et Maaltid mindre. — I Tider, hvor det er baade vanskeligt og dyrt at faa fornøden huslig Medhjælp, betyder det meget at spare Opdækning, Tilberedning og Opvask af et Maaltid.

Husmødrene er meget tilfredse med den nye Ordning, Lærerne har billiget den, og Eleverne — ja, de har i alt Fald accepteret Ordningen.

Hovedlinien i Dagsordenen er nu:

Morgenmad	Kl. 7,40	Fællesforedrag	Kl. 9,30
Morgensang	- 8,15	Middagsmad	- 12,30
Første Time	- 8,30	Sidste Fællesforedrag ...	- 17,00
		og Aftensmad Kl. 18,00.	

Det føles som en Ulempe, at Timeplanen er meget sammenpresset og noget uelastisk, saa det er vanskeligt at flytte eller bytte en Time, men det er en Fordel baade for Lærerne og Eleverne med den lange Aften, der giver Fred og Ro til Forberedelse.

Imidlertid er det ikke blot Rammerne om Dagens Arbejde, der er reviderede, ogsaa den indre Opbygning er noget ændret. — Vanskelighederne ved Opbygningen af Timeplanen er jo at faa Plads til de mange

Emner, som en større eller mindre Kreds gerne vil arbejde med ved Siden af Foredragene og de Timer, der er beregnet for alle.

Vi har her haft megen Glæde af de valgfri Fag — Særhold kaldet —, hvor enhver af Lærerne tilbyder et Emne, som han eller hun har Kynighed og Lyst til at arbejde med. Eleverne fordeler sig saa efter frit Valg paa de forskellige Hold, der er som Regel 15—17 at vælge imellem. Særholdene rummer en dobbelt Fordel: dels at give den enkelte Elev Lejlighed til at arbejde med et Emne, der ikke direkte behandles i Foredrag eller andre Timer, dels at faa Lejlighed til ikke blot at høre, men ogsaa gennem Læsning mere selvstændigt at sætte sig ind i Emnet og øve sig i — skriftligt eller mundtligt — at gøre Rede for Resultatet. Emnerne er jo som Regel ret vidtspændende: fra antik Statsforfatning til Grundtvig og Kierkegaard, fra Udviklingslære til Bibelkundskab.

Inden for denne Undervisningsform gælder det gamle Ord om, at Lærerens Evne og Elevens Trang maa mødes for at give det rette Udbytte.

Gennem mange Aar har vi haft 4 Timer ugentlig til Særholdene, saaledes at det første Emne afsluttedes til 1. Februar, hvorefter alle valgte et nyt Emne i de 3 sidste Maaneder. Den nye Ordning bestaar i, at vi kun har ordinære Særhold 2 Gange om Ugen, men saa til Gengæld 1½ Time hver Gang. Det er mere tilfredsstillende at have en lang sammenhængende Tid netop til denne Undervisningsform.

Ved Siden heraf har vi en anden Emnerække med blot 1½ Time om Ugen, der løber gennem hele Vinteren. Holdene er her gennemgaaende større, og der kræves ikke saa meget Hjemmearbejde.

Endelig kunde der maaske være Grund til at omtale Regneundervisningen. — Alle Elever, der kommer paa Vinterskole, har jo faaet Undervisning udover Børneskolen, og mange synes, det er overflødigt at bruge Tiden paa Askov til at lære at regne, det kan de i Forvejen. Mange kan, men ingenlunde alle, og selv et smukt Eksamensbevis viser sig her ikke at være nogen Garanti. Helt fra Poul la Cours og Jac. Appels Tid har Regning været et betydningsfuldt Fag paa Askov, som vi nødigt vil opgive. Nu har vi imidlertid ordnet det saadan, at vi normalt afslutter Regneundervisningen til Februar, og saa kan de enkelte fortsætte med Bogføring, almindelig Matematik, historisk Matematik eller lignende. Siden Poul la Cours »Historisk Mathematik« er kommen i ny Udgave, har mange unge Mænd faaet Lyst til igen at arbejde med denne geniale Bog.

I Lærerkollegiet er der ikke sket store Ændringer i Aarets Løb. Som allerede meddelt i sidste Aarsskrift blev cand.theol. Jørgen Pedersen ung Lærer paa Askov i 1946—47. Med sine rige Evner, store Viden og elskværdige Væsen faldt Jørgen Pedersen godt til i Lærerkredsen og blev meget afholdt af Eleverne. Da han imidlertid efter et Aars Forløb blev stillet overfor Valget mellem et mere videnskabeligt betonet Arbejde i Hovedstaden og Højskolearbejdet, valgte han det første, og vi ønsker for ham, at det maa vise sig, at Valget var rigtigt.

V. Frederiksen og Jørgen Pedersen som Leander
og en Raadsherre.

Kattekongen og Dronningens Triumftog efter Tøndeslagningen.

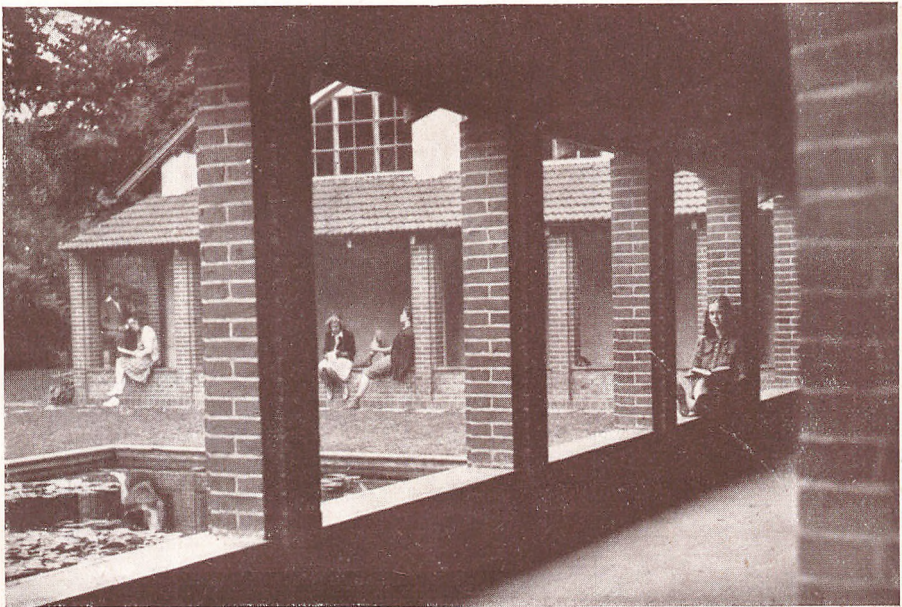

Opmarch til Skibelundturen.

Verdenslitteratur med Lærerholdet.

A. B. C. fot.

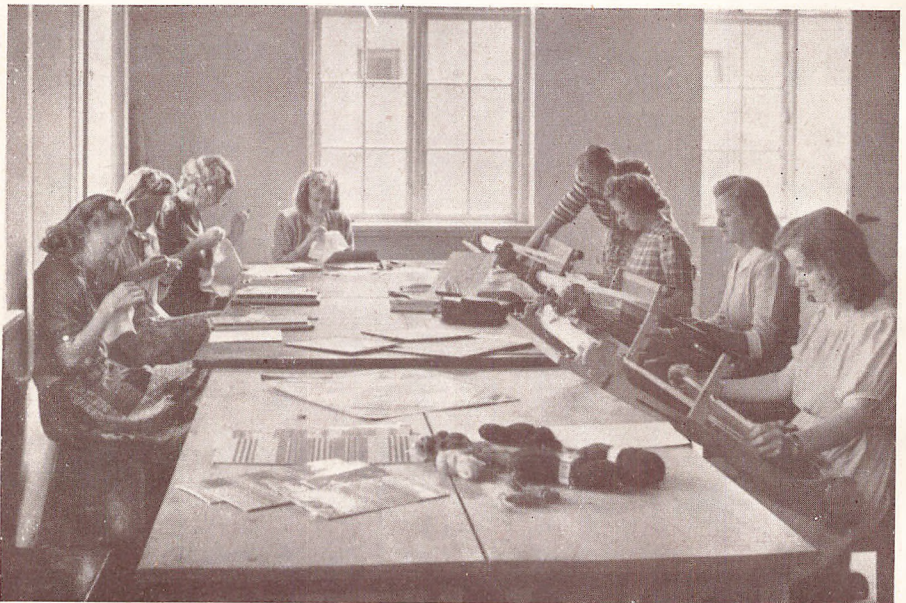
Den kære Buegang.

A. B. C. fot.

Haandarbejdstime.

A. B. C. fot.

Prøveklude og Rammevævning.

A. B. C. fot.

Som Regel har vi en svensk Lærer knyttet til Vinterskolen, som oftest en ung Kandidat, der ønsker at lære den danske Højskole at kende, samtidig med at han eller hun underviser i svensk Sprog og Litteratur.

I indeværende Vinter bestrides denne Stilling af Rektor Hjalmar Bosson fra Tärna Folkehøjskole. Rektor Bosson er falden for Aldersgrænsen efter svensk Lov og blev ledig nu til November. Mangeaarigt Ven-skab har forbundet os med Skolehjemmet paa Tärna, og det var en stor Glæde for hele Kredsen her, at Rektor Bosson havde Lyst til at være med i Arbejdet her i Vinter. Vi venter, at Fru Anna Bosson senere slutter sig til.

Kamma Laursen, der i Efteraaret 1946 var paa Hjelpearbejde i Wien — udsendt af »Fredsvænners Hjelpearbejde« — blev desværre syg der-nede og kunde ikke vende tilbage til Askov til November. Og da det blev hen i det nye Aar, før hun var fuldt arbejdsdygtig igen, blev hendes Orlov forlænget, saa hun først vendte tilbage til Sommerskolen. Kamma Laursen kunde saa i de sidste 3 Maaneder gøre en betydningsfuld Ind-sats i Hjelpearbejdet i Østrig og samtidig formidle den Forbindelse mellem den østrigske Højskolebevægelse og den danske Højskole, som synes saa rig paa gode Muligheder.

Da Kamma Laursen skulde være Husmoder paa Askovhus for en stor Flok kvindelige Elever, var det jo ikke uden Vanskeligheder, at hun blev borte, men de to Husholdningslærerinder Grethe Hylling og Karna Hansen klarede Opgaven udmærket og holdt Humøret trods de Vanskeligheder, den strenge Vinter, de knappe Brændselsbeholdninger og de uvante Forhold frembød.

Gymnastikundervisningen for de kvindelige Elever blev overtaget af Cecilie Topholm, der samtidigt var 2. Aars Elev. Cecilie Topholm klarede den vanskelige Opgave straalende.

Vinteren 1946—47 var i flere Henseender ret drøj. Vi havde usæd-vanlig megen Sygdom i Lærerkredsen. Frostperioden var lang og streng. Vore Brændselsbeholdninger var for smaa, og vi frøs. En Tid saa det ud til, at vi blev nødt til at lukke Skolen paa Grund af Brænd-selsmangel. Havde vi ikke faaet Hjælp af gamle Elever og gode Venner, havde denne Afslutning været uundgaelig. Vi havde købt Brunkul nok, men Varedirektoratet beslaglagde dem til livsvigtige Formaal, og da Varedirektoratet bevilgede os Brunkul, kunde vi ikke faa dem frem, grundet paa Trafikvanskeligheder. En Dag i Marts havde vi kun Brænd-sel til een Dag, og jeg maatte forberede Eleverne paa, at de maaske maatte rejse. — De erklærede, at de vilde blive, hvordan end Vejret og Varmen blev, men det var nok blevet for drøjt, trods den gode Vilje. Heldigvis kom der samme Dag en Vognladning Brunkul til os, og vi klarede os igennem.

Naar det trods alt blev en god Vinter, som vi tænker tilbage paa med Glæde, skyldes det den prægtige Elevflok, der holdt Humøret trods de Vanskeligheder, Vejrlig og Sygdom voldte. Det var en god Oplevelse at mødes med dem i Foredragssalen. — Det gode Humør gav sig ogsaa

Udslag i Fastelavnsfestligheden, hvor de enkelte Huse konkurrerede med fornøjelige Optog, der bl. a. illustrerede Fredskonferencen, »Broen, der forbinder«, Valutapuklen m. m.

Grundet paa Brændselsmangelen kunde vi ikke bruge Festsalen efter Jul til offentlige Møder, men maatte som i gamle Dage samles i Gymnastiksalen, og da Deltagelsen udefra ogsaa var mindre, end vi nu er vant til, slog Pladsen nogenlunde til. — I November havde vi den Oplevelse igen at høre Lavard Friisholms Orkester. Ved Søndagsmødet den 8. December talte Jørgen Bukdahl paa sin 50 Aars Fødselsdag. Efter Foredraget var der festlig Sammenkomst paa Skolen, hvor Jørgen Bukdahls Familie og Venner samledes med Lærerkredsen til et fornøjeligt Samvær. — Bo Ruds 50 Aars Dag faldt ogsaa indenfor Vinterskolen og blev fejret med, at hele Lærerkollegiet med godt Humør spillede »Den politiske Kandestøber«.

I Januar besøgte Pastor Keiding fra Filadelfia os og talte, som det er hans rige Evne, »jævnt om alt det høje«.

Afstemningsfesten den 10. Februar blev fejret den 9. med Forstander Hans Lund som Taler. Iøvrigt havde vi en Del Gæster og Talere, der bragte Bud fra hele Norden eller fra endnu fjernere Egne. Redaktør Lyngre fortalte om Stillingen i Grønland, og Redaktør Uno Paarno fra Helsingfors om Finlands Genopbygning. Redaktør Paarno's Foredrag blev senere suppleret af Lektor Volmer Bergh, der for Tiden er Gæstelærer ved Aarhus og Københavns Universiteter. Lektor Bergh fortalte desuden i et meget fængslende Foredrag om Kalevalasagnene. Tidligere Askovelev Svend Uhrskov, der leder dansk Hjelpearbejde i Polen, fortalte om Oplevelser fra sine mange Rejser i Mellemeuropa.

Ved Maanedsmødet i Marts talte Sekretær Finn Friis om det internationale Samarbejde ud fra sit dybtgaaende Kendskab til de mellemfolkelige Problemer.

Endelig havde vi paa Slutningen af Vinteren Besøg af Frøken Frances van Hall, der tidligere har været knyttet til Væveskolen Askovhus, men under Krigen har været i Amerika og nu skildrede det amerikanske Hjem i Ord og Billeder.

Paasketuren blev gennemført med større Tilslutning end nogensinde efter det hævdvundne Program. Samværet med Egnens Folk fandt Sted paa Tønderhus, hvor adskillige Tønderborgere med Borgmesteren i Spidsen havde vægtige Ord at lægge os paa Sinde angaaende Grønlandets Problemer baade Nord og Syd for Grænsen, ikke mindst det sidste. Denne to Dages Udflugt til Grænsen er et meget værdifuldt Led i Vinterskolens Liv og Arbejde.

Mandag Morgen d. 21. April, da Budskabet om Kong Christian d. X's Død var naaet frem, samledes hele Skolen efter Morgensangen for at paahøre en Mindetale over Kongen, og om Aftenen samledes vi igen alle til en Mindefest i Gymnastiksalen, hvor bl. a. Fru Ingeborg Appel fortalte personlige Minder om Kongebesøg i Askov.

Det er bleven Sædvane, at Udstillingen af Pigernes Haandarbejde og Gymnastikopvisningerne en af de sidste Skoledage slutter med en

Dans i Festsalen. Vore unge var helt indforstaaet med, at Dansen bortfaldt denne Gang. I Stedet for samledes man rundt i Hjemmene til en stilfærdig »Hjemmeaften«.

Om Sommerskolen og Sommerens Begivenheder har Karen fortalt andetsteds. Her skal blot tilføjes nogle Ord om Sommerens Kursus.

Paa Programmet til det 3 Maaneders Lærerkursus stod i Aar: Den nordiske Lærershøjskole. Dette betyder ikke just nogen Kursændring, for dette Kursus er fra Begyndelsen tænkt som et Højskoleophold for Lærere, men det er en Understregning af, at medens Statens Lærershøjskole tager sig af den faglige Undervisning, sigter vort Kursus mere paa det almene i Opdragelse og Undervisning ud fra Folkehøjskolens Syn.

Foredragene og de fleste af Studieholdene var samlet om Nordens Sammenspil med de store Kulturstrømninger udefra, saaledes at Foredragere i Maj og Juni især beskæftigede sig med vore europæiske Hovedlinier for saa i Juli Maaned at fortsætte disse Hovedlinier ind paa nordisk Grund. Vanskelighederne ved at skaffe Vikarer hæmmede Tilslutningen, særlig fra Folkeskolens Side, men til Gengæld havde vi den Glæde at have adskillige Deltagere fra de andre nordiske Lande.

Det var en Fornøjelse at arbejde med dette Kursus, hvor Deltagerne alle var saa levende interesserede, og hvor et ualmindeligt godt Kammeratskab gjorde hver Dag til en Fest.

Juli-Kursuset kan lettere samle Deltagere, fordi Kursuset ligger i Ferietiden. Opgaven er for saa vidt den samme, som det 3 Maaneders Kursus sigter imod; men Emnerne er her mere begrænsede til det nordiske, og Kursuset henvender sig især til Lærere og Præster, der arbejder med Aftenhøjskolen. Ogsaa Juli-Kursuset giver Lejlighed til at mødes med Repræsentanter for det folkelige Ungdomsarbejde fra hele Norden. Lærerkurserne afsluttes ogsaa med en Studierejse til Grænseegnene.

Endelig havde vi Sommeren 1947 endnu et Kursus i Askov. Det blev holdt paa Askovhus under Juul Andersens Ledelse, medens Kamma Laursen, som nu har sit Hjem deroppe, tog sig af Husførelsen. Deltagerne var 25 Østrigere — Lærere, Embedsmænd, Bibliotekarer, — der alle i Hjemlandet er knyttet til Folkeoplysningen. Idéen er oprindelig udkastet af Dr. Simon, der for Tiden er Dommer i Wien. — Tanken var, at Østrigerne skulde se et demokratisk Land og lære den danske Folkeoplysning at kende, og — for at opnaa dette — være her i et Par Maaned, hvoraf de første 3 Uger blev tilbragt i Askov.

Undervisningen maatte jo foregaa paa det tyske Sprog, og de hjemlige Lærerkrafter blev suppleret af tilkaldte Lærere. Kursuset blev yderst vellykket. Her er sikkert en Vej, hvor Danmark med de beskedne Midler, der staar til vor Raadighed, kan gøre en betydningsfuld Indsats for Europas Genopbygning. Det er derfor glædeligt, at tilsvarende Planer, ogsaa til Fordel for tysk Ungdom, er taget op af andre Kredse i vort Folk.

Efteraarsmødet var som sædvanligt godt besøgt. Søndag Eftermiddag, da Statsminister Knud Kristensen talte om Sydslesvig, maatte Høj-taleren tages i Brug, og Tilhørerne flokkedes baade i Foredragssalen og

Gymnastiksalen. De fremmede Foredragholdere var iøvrigt Niels Kjems fra Flensborg, hvis Emne ogsaa var Sydslesvig, Biskop Scharling, Ribe, der talte om Grundtvig og Romantikken, samt Docent Paulus Svendsen, Oslo, der i et meget elegant Foredrag gjorde op med det materialistiske Livssyn.

Egentlig skulde Beretningen vel slutte til November, men da Aarskriftet først kan blive trykt i det nye Aar, er det vel rimeligt at føre den helt frem til det nye Aar.

Det har i lange Tider været paa Tale, at vi skulde have installeret et Filmsapparat paa Askov Højskole, saa vi kunde vise vore Elever enkelte af de allerbedste Kulturfilm og gennem ledsagende Foredrag lære de unge at vurdere Film. Under Krigsaarene laa Sagen stille, men nu er Resultatet blevet, at Højskolen har faaet Støtte fra Filmsfonden til at anskaffe et Filmsapparat, og da Foredragssalen var for lille, blev Apparatet installeret i Festsalen, og vi naaede at fremvise den første Film lige inden Jul.

Imidlertid viste det sig, at Lydforholdene i Festsalen umuliggjorde Fremførelsen af Tonefilm, Væggene maatte beklædes med akustiske Plader, Loftsbjælker fjernes o. s. v. Samtidig var det ønskeligt at faa Salen bedre varmeisoleret, da Opvarmningen har været for dyr eller helt uoverkommelig hidtil. Da saa Arkitekterne tillige ønskede enkelte Ændringer for at gøre Salen lidt mere »intim«, er Resultatet bleven ret omfattende Arbejder, som endnu ikke er helt afsluttede, og som naturligvis er ret kostbare, men det er en stor Fordel, at Salen er bleven lunere, og at man nu kan høre overalt. Vi kan leje Film paa samme Maade som Biografteatrene, men kun som Led i Undervisningen, vi har ingen Ret til offentlig Fremvisning.

Den største Begivenhed hidtil i indeværende Vinterskole er nok Dr. Niemöllers Besøg. Biskop Noack og Biskop Scharling havde indbudt Præsterne fra Haderslev og Ribe Stifter, og desuden var Højskolens Lærere og Elever tilstede, saa Festsalen var fyldt, da Pastor Niemøller talte, først om Kirkeforholdene og dernæst mere alment om Tankegang og Indstilling hos det tyske Folk. Det sidste Foredrag blev oversat af Forstander Høgsbro.

Det blev en uforglemmelig Oplevelse at møde den ydmyge, stærke og elskelige Personlighed og hans djærve Hustru. Det er godt at blive mindet om, at det tyske Folk trods alt kan fostre Mænd som Pastor Niemøller.

I indeværende Vinter er igen hver eneste Plads paa Skolen optaget, og vi glæder os daglig over Arbejdet med en udmærket Flok af dansk og nordisk Ungdom og haaber inderligt, at de mørke Skyer, der rander Europas Horisont, maa spredes, saa der kan blive menneskeligt værdige Kaar at leve under for den Ungdom, der nu ruster sig til Manddommens Gerning, og i det Ønske mødes alle gamle Askov-Lærlinge.

J. TH. ARNFRED.

Fra Pastor Niemöllers Besøg paa Askov. (Biskopperne Noack og Scharling, Pastor Niemöller, Forst. Arnfred.)

fælles Møde- og Arbejdssted, som Haven blev for dem i denne herlige Sommer, gjorde ligesom Arrangementerne overflødige.

Vor unge Hjælper var i Aar Esther Kjems fra Vester Vedsted, som Sommeren før havde assisteret paa Krabbesholm og derpaa som Vinterelev her havde fulgt Haandarbejds-Særholdets Undervisning. Hun forstod helt sin Opgave som stedkendt Kammerat og Hjælper. Kamma Laursen var vendt hjem fra Østrig, men boede nu som Værtinde paa Askovhus, hvad dog ikke ændrede hendes Arbejde som Lærerinde.

Torsdag den 11. Maj var Sommerpigerne inde i Stuerne til Hjemmeaften. Ægteparret Hasseriis sang nogle af deres evigt unge Duetter for os — de, som Aaret før havde vakt saa megen Glæde blandt de danske i Amerika, saa det var med til at lokke mange af Vennerne derovre fra paa Genbesøg her i Sommerens Løb.

Næste Aften var Kursisterne inde til deres første Diskussion: »Sydslesvig«, et Emne, som jævnlgt blev behandlet og belyst fra forskellige Sider. Søndag foretog vi Sommerens Valfart til Skibelund, hvor Engberg tolkede Stenenes Tale.

Kristi Himmelfartsdag fejrede vi den nysudsprungne Skov med Kaffe-drikning og Sommersange under Bøgene i Estrup.

17. Maj havde vi en straalende Fest, tilrettelagt og udfyldt med Taler, Sang, Oplæsning og Folkedans af vore otte gæve Nordmænd, Kvinderne ikke at forglemme.

Lørdag den 24. Maj havde vi jo Pinse og tillige Pinsevejr, saa mange rejste hjem eller maaske med Kammeraterne; men der var dog ca. 30 Sommerpiger tilbage, og dem førte Vagn og Kirsten Frederiksen samt Esther Kjems ud til Blaavand, hvorhen undertegnede naaede at komme først med Mådforraadet og nogle ekstra Madrasser. Ved at belægge Gulvet i et tomt Værelse hos Naboen lykkedes det virkelig at skaffe Plads til dem alle, og de havde haft en herlig Tid med Bade og Gaa-ture, da de vendte hjem i Løbet af Tirsdag Eftermiddag, kendeligt solbrændte.

Fredag Aften diskuterede Lærerhøjskolens Elever Forsvarsspørgsmaalet. — Emnerne behandles med al sømmelig Alvor og Iver, og enhver saadan Samtale synes at knytte Flokken nærmere sammen, trods forskellige Meninger.

31. Maj havde vi fælles Råbetur. Vejret var saa smukt, at vi tog Sejlturen i to store Baade ud til Sluserne ved Vadehavet; men først havde vi jo besøgt den historiske By og hørt om fordums Storhed — ja, og nydt Forfriskninger i »Munken« Have ned imod Aaen.

I Løbet af Maj Maaned havde Sommerpigerne besøgt de fleste af Lærerhjemmene og var nu oplagt til at høre noget af Skolens Historie. Søndag Aften den 1. Juni gav Fru Ingeborg Appel os endnu en Gang en levende Meddelelse af Livet i Højskolens første Tid og gjorde det i en Form og med en Varme, som jeg tror forenede os alle i Glæde over, hvad her kom til Verden.

3. Juni kom en Flok Østrigere hertil for at lære dansk Tankegang

SOMMEREN 47

Vi har i Aar haft den Glæde fra første Færd at møde opladte og modtagelige Sind hos hele den Flok paa omkring hundrede unge Piger, som samledes hos os Mandagen den 5. Maj. Vejrguderne var os jo ogsaa milde: man fik ingen Mulighed for i de første Uger at sidde frysende i en Krog og længes. Blomsterne sprang ud, og Fuglene sang i den usædvanligt solrige Maj, og Sommerpigerne flokkedes henrykt i Haverne i Mellemstunderne og tit i Dansktimerne med.

Det, som de unge Piger stilles over for paa en Højskole, kan virke saa fremmed og overvældende paa dem, at det for mange af dem varer nogen Tid, før de fatter, at det, de hører, ikke er Tale i Øst og Vest, men maaske en helt ny Verdens Sprog, talt af de forskellige med forskelligt Tonefald, hvad netop faar denne Verden til, før eller senere, at stige frem som en stor og rig Verden med Himlen oventil og kun vor egen begrænsede Fatteevne som Vægge — det Aandens Rige, hvor mange er saa lykkelige at faa se Døren aabnet helt ind til det egentlige Liv.

I Aar kom Sommerpigerne og Eleverne paa »Den nordiske Lærershøjskole« samme Dag, altsaa den 5. Maj. De var derfor samlede til Indledningsmødet, Hyggestunden bagefter i Stuerne og Kaffeboardet med Præsentation i Dagmarsalen. Enkelte var ikke naaet frem, som f. Eks. vore stakkels forsinkede otte Sydslesvigere, der først kom midt i Maanedens. Den almindelige Mangel paa huslig Hjælp holdt i sidste Øjeblik en Sjattedel af de indmeldte unge Piger borte, saa der kom kun de nævnte 100. Lærerkursusets Elever var ca. 30, som alle, tror jeg, kom med lige saa store Forventninger som Sommerpigerne. Fem af dem havde tidligere været vore Elever. De var straks i Gang og fik en herlig Sommer ud af det, ikke mindst takket være de 8 Deltagere fra de andre nordiske Lande.

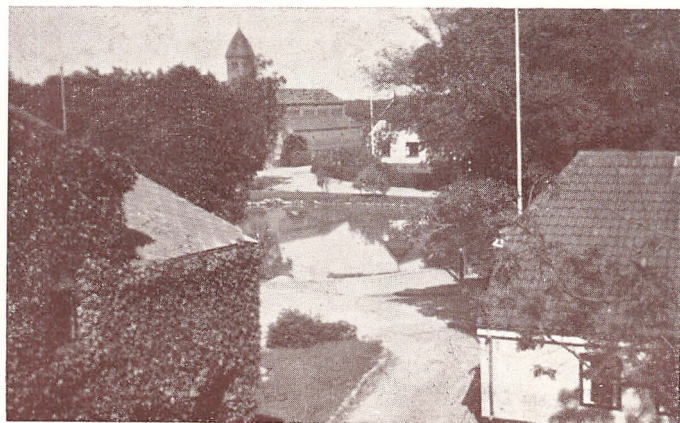
Sommerpigerne var, som sagt, usædvanlig gode Tilhørere og arbejdede ogsaa støt, trods Sommervarmen. Der var maaske mindre organiseret Kammeratliv iblandt dem, end der undertiden har været; men det

Tre

nye

Synspunkter.

Fra Pastor Niemöllers Besøg paa Askov. (Biskopperne Noack og Scharling, Pastor Niemöller, Forst. Arnfred.)

og de forskellige Udslag af vort Folkestyre at kende. De boede paa Askovhus, der nu ejes af Juul Andersen og om Sommeren ikke benyttes af Skolen, men ligesom tidligere af Husflidsselskabets Vævekursus (under Frk. Ravn) o. a. lign. — De tysktalende blandt Lærerne havde Foredrag for og Samtaletimer med denne Flok paa 25 Mænd og Kvinder af meget forskellig Uddannelse, men med fælles Maal i det østrigske Folkelivs Rejsning.

Under Grundlovsfesten i Skibelund talte (som Stedfortræder for Rektor Bernhard Hansen) Skoleinspektør Meng fra Sydslesvig samt Jørgen Bukdahl. Rødding Højskoles Delingsførerhold under Fru Nanna Jensens Ledelse og det tilsvarende mandlige fra Askov Højskoles Vinterhold under Mads Nielsen gav en god Opvisning paa den skønne Plads; Sanglege og Sangkor, Baal og Fyrværkeri afsluttede Aftenen. Der var som sædvanlig stor Tilslutning.

7. Juni havde vi »Klem« i Festsalen, hvor de musikydende blandt Lærerne samt Bo Rud med en Række H. C. Andersen-Oplæsninger gav os en god Aften. Skolens Kor lod sig ogsaa høre med flere Sange. De østrigske Gæster var til Stede, og næste Aften, Søndag, var Lærerhøjskolens Deltagere Gæster paa Askovhus, mens Sommerpigerne tilbragte Aftenen i vore Stuer — hvad de gør jævnlig og gerne, idet de syr og passiarer og nu og da samles om Musik eller Oplæsning. Den Aften mindes jeg, vi sang svenske Sange sammen med vor unge Dakulla, Kerstin Larsdotter.

10. Juni fik vi Besøg af Fru Bodil Koch, som talte for den samlede Skole og gjorde Rede for sit politiske Ansvar.

11. Juni var vi paa Skamlingtur i Rutebiler. Det Sted synger en trestemmig Sang om Danmarks Tilblivelse, dets Skønhed og dets Historie, især i det sidste Hundredeaar, som jo ogsaa omfatter Højskolens Saga.

14. Juni gav Østrigerne os en Oplevelse af østrigsk Digtning, forud antydet i Oversættelse, og af østrigsk Musik og Folkedans, altsammen gribende og smukt fremført. De hjemlige Egnsdragter var medført.

Den Nat gik Sommerpigerne den traditionelle Tur mellem Midnat og Kl. 5—6 til Sønderskov Mølle og Kongeaaen for at høre Fuglene vaagne og se Solen staa op. De blev ført af Vagn Frederiksen og Førstelærer Leo Novrup, og de kom glade hjem.

15. Juni holdt vi Valdemarsdag for Byens og nogle af Sognets Folk; men den var ikke blevet averteret saa grundigt som tidligere Aar, saa der kom desværre ikke saa mange udefra om Eftermiddagen, som der burde, for at høre Pastor Kelstrups interessante Gennemgang af Malt Sogns Historie fra Reformationen og indtil nu, især knyttet til Præsterne. Nogen flere kom til Sanglegene efter The og til Leo Novrups udmærkede Fuglefilm, hvor man bl. a. saa Maageungerne komme ud af Ægget.

Mandag Aften viste en ungarsk Gæst, Frk. Føldy, en Smalfilm fra Folkelivet i hendes Hjemegn, hvor man allerede har Højskoler, men søger Forbindelse med og Inspiration fra Norden.

St. Hansaften havde vi en munter Aften i Festsalen med Sommerpigernes egne Folkeviser-Opførelser og Sange. Ikke mindst glædede Sydslesvigerne os med deres musikalske Korsang, dels paa Tysk, dels Platysk og dels Dansk.

Den 26. havde vi Besøg af en norsk Lektor og Oplæser Henrik Aasekjær, som paa en betagende Maade, netop gennem Ro og fint afstemt Medleven indviede os i noget af det lødigste inden for nyere norsk Digtning.

Lørdag den 28. begyndte Elevmødet, og Aftenen var saa lun, at man sad paa Plænen og lyttede til Kamma Laursens Beretning om Hjælpearbejdet i Østrig, som hun jo havde deltaget i fra midt paa Sommeren 46 til Maj 47. Saa fortsatte vi med Korsang, Musik og Kaffe-drikning nede paa Plænen foran Verandaen.

Her var mange Gæster, stor Kirkegang Søndag Formiddag festlig Middag, og om Eftermiddagen talte Rud og Arnfred til Skarerne paa Boldbanen — og fik hver for sig sagt tydeligt og stærkt, hvad de havde paa Hjærte.

Mens Aftenen faldt paa, saa man Kaj Munks lille Enakter, »Kongen«, paa samme Boldbane, hvor Lejrteltene imidlertid var rejst som under et Skovbryn, og hvor Valdemar, Absalon og Esbern Snare forberedte Sejren over Venderne. Bagefter samledes man i Festsalen for at se Lærerfruerne, vel maskerede, optræde i den berømte Barselstue-Scene. Det vakte en Jubel, som rigeligt opvejede de forudgaaende Anstrengelser.

Vi samledes endnu en Gang paa Plænen i den lune Sommeraften, hørte Kursisterne synge, tog Afsked med dem, der skulde af Sted, og sluttede Dagens Møde med Vægterversene — hvorpaa der maaske nok var nogen, der gik sig en Tur for at genoplive Minderne.

Mandag var efter Sædvane Skoledag for Gæsterne og de hjemmeværende under eet — med Foredrag om Formiddagen af Vagn Frederiksen og Bøgh og om Eftermiddagen af Kruuse og Juul Andersen.

Om Aftenen var der først Folkedans og saa Kaffebord med fælles Samtale i Dagmarsalen. Vi sluttede med Baal paa Boldbanen.

Tirsdag den 1. Juli kom Kursusets Deltagere, mest Lærere og Lærereinder fra Folkeskolen. De 3 kvindelige og 5 mandlige Deltagere fra det øvrige Norden, som vi allerede havde, blev forøgede med endnu 15, deraf 9 fra Sverige, 2 fra Norge og 4 fra Island. Desuden havde vi i Juli Maaned Besøg af den islandske Lærer Sigfussen med sine to Døtre, hvoraf Anna var Sommerpige i 1940.

De nye Kursister blev modtaget med stor Venlighed af de »gamle« og kom snart til at føle sig hjemme. De fik Tilhold i »Fengers Hus«, mens Lærerhøjskolen havde Dagligstue i Vævehuset ved Veum, og lige saa naturligt som *det* kunde være Mødested for Lindegaardens og Veums Beboere, kunde »Fengers Hus« være det for Juli-Kursisterne, der boede paa Toften, Grønnegaarden og Rolighed.

Torsdag den 3. Juli modtog Skolen ca. 700 Husmødre fra Horsens og Omegns Husholdningsforening, som i Fællesskab hørte lidt om Skolen

Den daglige Time.

A. B. C. fot.

Det daglige Brod.

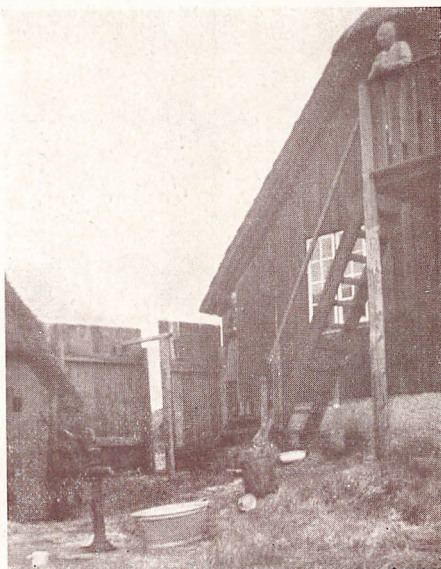
A. B. C. fot.

Lyngbakkerne i Blaa vand venter Gæster.

Den hjælpsomme Ledsager Esther Kjems.

Invasjonen forberedes.

Afsluttende munter Oprydning.

Vi sejler ned ad Ribe Aa
paa Tur til Sluserne.

Mindet paa Skamling for faldne Frihedskæmpere.

Sommerpiger.

Der ventes paa Middagsklokken.

Elevmøde-Talerne.

Bisp Absalon og Kongen.

Fra Besøget paa Rødding. Hans Lund og Arnfred.

En Sommerdag i Skoven.

og derpaa skiftevis besaa den, Kirken og Andelsvaskeriet. Frokost-Kaffen blev drukket i Skibelund, og først paa Aftenen var man igen samlede her til Oplæsning af Boghandler Petersen og Bo Rud. Skolens Kreds var indbudt med her.

Det er ikke let at gøre et saa stort Besøg helt tilfredsstillende for Gæsterne, da Skolen maa gaa sin støtte Gang ved Siden af. Der er nemlig i de to Sommermaaneder saa godt som daglig Besøg af større eller mindre Grupper, som vi jo kun kan tage saa venligt imod, som vi gerne vil, hvis de ikke forstyrrer.

Sommeren var rig paa hyggelige Aftener med de unge Piger og paa værdifulde Samtaler med Kursusdeltagerne. De sidst tilkomne gik naturligt ind i Flokken. Der var Emner fremme — foruden de nævnte — som »Højskolen og Byen«, »Kirkeforfatningen«, »Store og smaa Højskoler« — og efter 1. Juli: »Socialisering«, »Retsbevidstheden efter Krigen« og »Læreruddannelsen«. En Aften gjorde de fire Islændinge fra Julikursuset Rede for deres Syn paa Forholdet Island — Danmark. De unge valgte selv Emnerne, og en eller flere af dem indledte. Skolens Lærere tog saa vidt muligt Del i disse Aftner, som i hvert Fald i folkelig Henseende følte opbyggelige ved den Alvor og Redelighed, som bar dem.

Juli Maaned rummede endnu mange gode Oplevelser. Vi blev alle budt paa Eftermiddagsbesøg paa Rødding Højskole, hvor Skolens Historie blev fortalt, Elevgymnastikken forevist og Kaffen drukket paa forskellige Steder i den kønne Have.

Den 20. Juli spillede 30 »Spillemænd fra Flensborg« for os, lutter danske Ting, og de gjorde det med Humør. Næste Aften gav vore nordiske Gæster os endnu en festlig Aften i Form af Sang, Oplæsning og Folkedanse fra Island, Norge og Sverige.

Den 24. Juli var alle Sommerpigerne i Rutebiler paa Sønderjyllands-tur — over Løgumkloster—Tønder til Danebod Højskole. Forstander Terkelsens viste os megen Venlighed ved at huse de unge, dels i Høladen, dels i Gymnastiksalen paa medbragte Madrasser, og de havde truffet Aftale med Notmark Forsamlingshus, som kunde rumme begge Skolerne og en Del indbudte Gæster til et stort fælles Kaffe bord, som Skik er. Her talte flere, deriblandt Digteren Martin A. Hansen, som læste nogle af sine alsiske Digte. Den Aften blev Højdepunktet i den herlige Rejse. Turen hjem gik op ad Østkysten og tog naturligvis hele Fredagen.

Den 26. Juli var det Kursisternes Tur. De standsede op mange Steder, mest for at tale med forskellige førende Mænd. De brugte Lørdag og Søndag til Turen og kom hjem med stort Udbytte. Kjær og Engberg førte an, og flere Lærere deltog. Turen viste sig at være fint tilrettelagt.

26. Juli holdt »Retsforbundet for Ribe Amt« Møde her paa Skolen, for at ogsaa vi skulde faa Lejlighed til at høre Arnulf Øverland, som havde lovet at tale, men blev hindret. Det blev Folketingsmand Dr. Starcke, der talte i Stedet.

Mødet var godt besøgt, og det var morsomt at se de mange nye An-

sigter i vor Sal og høre en politisk Tale, som lyste op i Tilhængernes Ansigter og ogsaa rummede et og andet, der gav Genlyd i vore Sind.

Mandag den 28. Juli havde vi Udstilling i »Fengers Hus« af Sommerpigernes smukke Haandarbejder, en fornøjelig Gymnastikopvisning paa Boldbanen — og om Aftenen et vel fortjent Sommerbal med mange Herrer (Slægtninge og Venner plus tidligere Elever). Højt Humør!

Det var med Glæde og Taknemlighed, vi sendte Sommerens Gæster tilbage til deres Arbejde.

KAREN HELWEG ARNFRED.

ASKOV HØJSKOLES ELEVER 1946—47

A. DEN UDVIDEDE HØJSKOLE

Vinterskolen 1946—47.

I. MANDLIGE ELEVER

Der var ialt 140 Elever, deraf 125 paa første Vinter, 14 paa anden og 1 paa tredie Vinter. I Novbr. var der 128, Decbr. 136, Jan. 139, Febr. 139, Marts 133 og April 101.

Af Eleverne var 77 Sønner af Gaardejere, 8 af Husmænd, 11 af Haandværkere og Industridrivende, 11 af selvstændige Handelsmænd, 4 af Arbejdere, 6 af Funktionærer, 17 af Tjenestemænd og 6 af Mænd i andre Erhverv.

81 af Eleverne var uddannet ved Landvæsenet, 15 faglærte Arbejdere, 14 Handels- og Kontor-medhjælpere, 10 Mejerister, 6 Gartnere, 8 Studenter, 2 Journalister og 4 i andre Stillinger.

90 Elever var mellem 18 og 25 Aar og 50 over 25.

Der var 75 Elever fra Jylland, 5 fra Aalborg, 6 fra Hjørring, 5 fra Thisted, 7 fra Viborg, 8 fra Aarhus, 4 fra Skanderborg, 6 fra Randers, 18 fra Ribe, 4 fra Ringkøbing, 5 fra Vejle, 2 fra Haderslev, 5 fra Sønderborg.

Fra Fyn var der 14 Elever, fra Sjælland 31, fra Lolland-Falster 7, 2 fra Bornholm, 5 fra Sydslesvig, 1 fra Færøerne, 2 fra Norge, 1 fra Sverige, 2 fra Amerika. 30 Elever var fra Købstæder.

14 havde tidligere været paa Askov, 41 paa andre Højskoler og 41 paa Landbrugsskoler, 44 havde gaaet i Fortsættelses-, Handels- eller Teknisk Skole og 35 i højere Almenskole.

II. KVINDELIGE ELEVER

Der var ialt 178, deraf paa første Vinter 165, paa anden 12 og paa tredie 1. I Novbr. Maaned var der 165, Decbr. 172, Jan. 174, Febr. 175, Marts 173 og April 159.

Af Eleverne var 73 Døtre af Gaardejere, 3 af Husmænd, 28 af Haandværkere og Industridrivende, 13 af Handlende, 7 af Arbejdere, 34 af Embeds- og Tjenestemænd, 20 af Mænd i andre Stillinger.

71 af Eleverne var huslige, 31 Kontor- og Handelsmedhjælpere, 25 Sygeplejersker, 13 Lærerinder, 18 Studenter, 20 i andre Stillinger.

126 Elever var mellem 18 og 25 Aar og 52 over 25.

Der var 103 Elever fra Jylland, 6 fra Aalborg, 7 fra Hjørring, 12 fra Thisted, 13 fra Viborg, 10 fra Aarhus, 6 fra Skanderborg, 10 fra Randers, 11 fra Ribe, 9 fra Ringkøbing, 11 fra Vejle, 3 fra Haderslev, 1 fra Aabenraa, 1 fra Sønderborg og 3 fra Tønder.

Fra Fyn var der 16, 44 fra Sjælland, 1 fra Bornholm, 4 fra Lolland-Falster, 4 fra Sydslesvig, 1 fra Island, 2 fra Færøerne, 2 fra Norge, 1 fra England. 52 Elever var fra Købstæder.

16 havde tidligere været paa Askov, 63 paa andre Højskoler, 8 paa Husholdningsskoler, 50 paa Fortsættelsesskoler og 70 paa højere Almenskoler.

B. DEN ALMINDELIGE PIGEHØJSKOLE

Der var ialt 95 Elever. I Maj Maaned var der 83, i Juni 95 og i Juli 94. Af Eleverne var 45 Døtre af Gaardejere, 6 af Husmænd, 2 af Haandværkere og Industridrivende, 8 af Handlende, 8 af Arbejdere, 2 af Handelsmænd, 4 af Tjenestemænd, 6 af Embedsmænd, 14 af Mænd i andre Erhverv.

63 af Eleverne var huslige, 13 Handels- og Kontorfolk, 5 Syge- og Barneplejersker, 2 Studenter, 10 Elever og 2 i andre Erhverv.

45 af Eleverne var fra Jylland, 14 fra Fyn, 22 fra Sjælland, 2 fra Færøerne, 8 fra Sydslesvig, 1 fra Sverige og 1 fra Finland.

2 havde tidligere været paa Husholdnings-, 6 paa Handelsskole og 13 fra Aften- og Ungdomsskole, 21 fra højere Almenskoler, 55 havde kun gaaet i almindelige Folkeskoler.

Paa Sommerskolen har der været 95 Elever. Endvidere var der paa det 3 Maaneders Lærerkursus ialt 31. Regnes det ud i Aarselever, d. v. s. hver Elev i 12 Maaneder, bliver det 180.

NAVNE- OG ADRESSEFORTEGNELSE

OVER

ELEVERNE PÅ ASKOV HØJSKOLE

Sommerskolen 1947.

- Ahrens, Margrethe, Stenderup, Toftlund.
Andersen, Esther, Lægeboligen, Allingaabro.
Andersen, Gerda Lilly, Torvegade 11, Skive.
Andersen, Liff, B. K., Valdemarsgade 28^a, Kbhvn. V.
Andersen, Ruth, Rostved, Rønde.
Andreasen, Yrsa, Frimodtsvej 12, København.
Bårris, Gudrun, Østergade, Gram.
Bendt, Gerd, Vejlbj Præstegaard, Riisskov.
Bloch, Dagny, Vestermarken, Varde.
Bülow-Olsen, Lillie, Bistrup, Fodby.
Bæk, Minna, Ullits St.
Christensen, Else Donkjær, Odensegade 40^a, Aarhus.
Christensen, Eva Maria, Bismarckgade 63, Flensborg.
Christensen, Kirsten Borg, Horsensvej 5^a, Vejle.
Clausen, Karen Margr., Vinde, Skive.
Clausen, Rigmor Funch, Fuglsbølle, Longelse.
Dahl, Asta, Københoved, Skodborg.
Damm, Stella, Brammersgade 6—8, Aarhus.
Dengsø, Grete, »Bildtgaarden«, Faarup.
Evensen, Anna, Thorshavn, Færøerne.
Falkenberg, Lisa, Bahnhofstr. 40, Husum, Sydslesvig.
Frederiksen, Lizzie, Enghavevej 239^a tv., København.
Gregersen, Karen Marie, Ferring, Bonnet.
Hansen, Aase Birgit, »Skærumhede«, Kvissel St.
Hansen, Edith Marie, Kommuneskolen, Fjerritslev.
Hansen, Ellen, Fredensvej 7, Espergærde.
Hansen, Hanne, »Gammeltorp«, Assens.
Hansen, Inge Jørga, »Hegnsgaard«, Østermark.
Hansen, Inge Kolbye, »Hytten«, Brejninge St.
Hansen, Julie Margrethe, Ulstrup, Herlufmagle.
Hansen, Margrethe, Agtrup, Leck, Sydslesvig.
Hasbro-Mortensen, Karen-Margrethe, C. F. Richsvej 101 D³, Kbh. F.
Hytteballe, Elisabeth, Maale, Kerteminde.
Høyrup, Gudrun, »Hølsbæk«, Sdr. Tornby.
Jacobsen, Anna, »Højgaard«, Nørremarken, Fredericia.
Jacobsen, Karen M., »Thorsvang«, Hillerød.
Jakobsen, Olivia, Christiansfeld.
Jensen, Asta, »Roldgaard«, Bred, Fyn.
Jensen, Gudrun, Finderup, Høng.
Jensen, Ingrid, Kisserup, Hvalsø.

- Jensen, Lydia, Fredensgade 5, Hølstebro.
 Jensen, Margith, Voerladegaard, Skanderborg.
 Jeppesen, Dorte Vibeke, Føns, Nr. Aaby.
 Jessen, Agnes, Løck, Sydslesvig.
 Juul, Lissy, Højreby, Søllested.
 Kjeldsen, Nancy Kirstine, Gundestrup, Faarup.
 Klentz, Grete, Tagensvej 94, København.
 Knudsen, Birgit, Bylderup Skole, Bylderup Bov.
 Kuokka, Kaija, Hamina, Finland.
 Lange, Kirsten, Thulevej 14, Søborg.
 Larsdotter, Liss Kerstin Eva, Box 290, Haradsbygten, Sverige.
 Larsen, Annie Stage, Heklas Allé 10, København S.
 Larsen, Inger Kristiane, Haudrup, Vestervig.
 Larsen, Kirsten Toxværd, Brahesholm, Rørmosehus.
 Lund, Vera Kirstine, Ejstrup, Aars.
 Madsen, Helga, Bubbel, Ejby.
 Mengel, Else Gudrun, »Bøjelyst«, Jordløse, Fyn.
 Mortensen, Elisabeth, Præstegaarden, Fuur.
 Mortensen, Johanne Mølgaard, Nørre Vejle, Jebjerg.
 Mønster, Ketty, Frd. II's Vej 22, Kolding.
 Nicolaisen, Marie Kirstine, Dyndet, Kværkeby.
 Nielsen, Elna Rigmor, Staunsholt, Farum.
 Nielsen, Ingeborg, Dorotheenstr. 12, Flensborg.
 Nielsen, Ingrid S., Stendysen, Knebel.
 Nielsen, Ragnhild, Billum.
 Nissen, Esther Marie, Stepping, Haderslev.
 Nolsøe, Poula, Vågur, Suduray, Færøerne.
 Nørgard, Esther, Selsvang, Hillerød.
 Nørregaard Rigmor, »Daugsgaard«, Gislev.
 Olesen, Ragnhild Østergaard, Todsø, Nykøbing M.
 Overbye, Kåte, Callisensvej 6^a, Hellerup.
 Pedersen, Dorris, Vissenbjerg, Bred.
 Pedersen, Ellen Birthe Boll, Mesinge Bageri, Mesinge.
 Pedersen, Gerda Helene, Skovsgaard.
 Petersen, Inga B., »Bregnholm«, Slettelt, Helsingør.
 Pilgaard, Anna Marie, Stationsvej 5, Thisted.
 Poulsen, Anna Petrea, Serup, Uglev.
 Poulsen, Rita, Kornerup.
 Rask, Julie, Bursø.
 Rasmussen, Edith Margrethe, Serup Søndersø, Odense.
 Rasmussen, Inger Margrethe, Rolighedsvej 32, Rudkøbing.
 Rasmussen, Jenny, Sdr. Vissing.
 Rasmussen, Karen Kirstine, Assensvej 13, Glamsbjerg.
 Rodewald, Heinke Marie, Flensborg Mörvig, Schöne Aussicht 15,
 Flensborg.
 Salomonsen, Helle, Vesterled, Hadsund.
 Seersholm, Asta, Kornerup, Roskilde.
 Siewertsen, Marie, Marienkrog, Dagebüll, Sydslesvig.
 Stephansen, Dagmar Bay, Dalbyover.
 Sørensen, Anna M., Blistrup, Grædsted.
 Thomsen, Else, Lerbæk, Mølby.
 Thomsen, Krista, Lerbæk, Mølby.
 Vestergaard, Anna, Hygum, Klinkby.
 Vinter, Vera, Taaning Søgaard, Skanderborg.
 Walkows, Dorris, Frederiksstad, Eider, Husum, Osterliljegade 26,
 Sydslesvig.
 Østergaard, Dorit Elinor, Stationsvej 9, Nr. Sundby.

Nordiske Lærerkursus 1947.

Andersen, Grethe Hylling, Askov Højskole, Askov pr. Vejen
 Bjerre, Signe, Sir, Holstebro.
 Clausen, Max, Beder Skole, Beder.
 Engraf, Carl Emil, Høng Husmandsskole, Høng.
 Fisker, Niels, Langelands Landbrugsskole, Rudkøbing.
 Futtrup, Anders Munk, Seminariet, Jelling.
 Hansen, Inger, Fangel Friskole, Bellinge.
 Hofstad, Leik, Land fylkesskole, Odnos, Norge.
 Høgh, Peder, Helgesvej 22¹, København F.
 Høydal, Aslaug, Telemark, Norge.
 Jacobsen, Hanna, Moss, Norge.
 Josephsen, Helga, Testrup, Maarslet.
 Just, Fredy Hans, Gavnholt, Kagerup.
 Jørgensen, Gudrun, Rosilde Højgaard, Lamdrup.
 Lange, Johannes, Hallingsgade 18², København Ø.
 Littonen, Greta, Hyvinkää, Finland.
 Lorenz, Ejnar Ramsing, Parkvej 11, Haderslev.
 Lundgaard, Niels, Malling Landbrugsskole, Malling.
 Lunnan, Asbjørn, Ulsberg, Norge.
 Nielsen, Søren, Tobøl, Føvling.
 Petersen, Hanna, Kolt, Hasselager.
 Petersen, Hjarne, Uldum Højskole, Uldum.
 Pontoppidan, Niels J., Højskolevej, Søllested.
 Rasmussen, Henning Hjarnø, Vedslet, Hovedgaard.
 Sandvik, Sigurd, Halsnøy Kloster, Norge.
 Stølen, Lars, Bergsalléen 2, Ulleval, Hageby, Oslo, Norge.
 Søndergaard, Anna, Hammerum.
 Tofteskov, Anna Svedal, Assensvej 20, Glamsbjerg.
 Trabjerg, Anna, Borbjerg, Holstebro.
 Wethal, Romerikes fylkesskole, Jessheim, Norge.

Kvindelige Elever 1947—48.

Andersen, Agnes, Grevegaarden, Nr. Broby.
 Andersen, Grete, Vesterbro 91¹, Aalborg.
 Andersen, Helga, Avdebo, Holbæk.
 Andersen, Inge, Kadsebølle, Simmerbølle, Langeland.
 Andersen, Karen Østergaard, Rudme, Fyn.
 Andersen, Tove, Centerville, South Dakota.
 Andersson, Karla Johanna, Haraldsgade 23 St. tv., København N.
 Autzen, Nicoline, Mølby, Sommersted.
 Bang-Madsen, Minna, Djeld, Vinderup.
 Bendsen, Helga Skotte, Bandholm Skole, Bandholm.
 Berntsen, Anna Louise, Sdr. Villavej 25, Vejle.
 Bjerre, Vita, Fredegaard, Holstebro.
 Bonnerup, Anna A., »Hedegaard«, Vrensted St.
 Brandt, Margrethe, Ingerslev, Hasselager.
 Brødkjær, Aase, Langelandsvej 26, København F.
 Bønløkke, Inger Marie, »Aalsrodegaard«, Aalsø.
 Calundan, Grete Bircherod, »Slustrup«, Gærum, Frederikshavn.
 Christensen, Birte Aabo, Aarestrupvej 22, Aarhus.
 Christensen, Bodil Fuglsang, »Hjortnæs«, Vraa.
 Christensen, Ellen Burkall, Villavej 14, Skanderborg.
 Christensen, Grete Frost, Jerslev, Jyll.
 Christensen, Inger Margrethe, Kongevej 103, Viby J.
 Christensen, Karen, Hyrup, Stouby.

- Christensen, Tove Marie, Aagade 65, Vejle.
Christiansen, Ellen, Flade, Nykøbing M.
Christiansen, Helga Brøchner, »Pilegaard«, Maare, Ørbæk.
Christiansen, Inger Kampp, Saxholm, Rønnede.
Christoffersen, Bodil Margit, Frydendal, Sortsø, Stubbek., Falster.
Clausen, Aase Rørdam, Sadolinsgade 52, Odense.
Clausen, Karen Margr., Vinde, Skive.
Colstrup, Ellen M., Ringkøbingvej 20, Holstebro.
Dela, Elsebeth, Adelgade 79, Børgense.
Dokken, Ingrid, Gustav Johansensvej 17, København F.
Driivholm, Ellen, Børglum, Vraa.
Drost, Inge, Egerslevmagle, Skælskør.
Elmholt, Vibeke, Ingersvej 9, Charlottenlund.
Felgner, Charlotte, Toosbygade 27, Flensborg.
Flø, Thora Vestergaard, Flø, Brande.
Frank, Jørgine, Lindsnakkevej 5, Aabenraa.
Friis, Tove, Fyrhøjvej 25, Lyngby.
Friis-Jensen, Herdis, Brejning Hovedskole, Spjald.
Frydendal, Inger Eskelund, »Damgaard«, Torp, Fredericia.
Gjørtler, Ruth, Hesterberg 112, Slesvig.
Grundmann, Hilde, Brixgade 5, Flensborg.
Hansen, Birgit, Norske Allé 3, Holte.
Hansen, Dagny, Frisvad, Varde.
Hansen, Elise, Fensmark, Holme-Olstrup.
Hansen, Ester Clausen, Ø. Vedsted, Ribe.
Hansen, Inge Albinus, Jægersborg Allé 23, Charlottenlund.
Hansen, Inger Johanne Børresen, Rodskov Skole, Løgten.
Hansen, Kamma, Næsvanggaard, Asnæs.
Hansen, Kirsten Karlshøj, Herfølge Frøhandel, Herfølge.
Hansen, Lise, Maagevej 15, København F.
Hansen, Sigrid Elisabeth, Sørslev, Starrekliint.
Hansen, Thyra Nanna, Kartoffe, Saksøbing.
Hansen-Skønager, Elisabeth, Skønagergaard, Ribe.
Harboe, Anne-Marie, Knudstrupgaard, Fjenneslev.
Have, Ruth Fogtmann, Helligum St.
Heerdegen, Birthe, Maltgaard, Vedbæk.
Helle, Agnes, Darum, Bramminge.
Helle, Birgit, Billum.
Helle, Kristine, Darum, Bramminge.
Hemmingsen, Gerda, »Elmely«, Nr. Frenderup, Stege.
Henriksen Elin Agergaard, Gestelevlund, Espe.
Henriksen, Ellen M. Suhr, Valdemarsgade 4, Ringsted.
Holmberg, Karin Marianne, Kv. Duvan 11, Østhammar, Sverige.
Husted, Johanne Reventlov, »Vestergaard«, Bramminge.
Højgaard, Gudrun, Ullerslevgaard, Avnede St.
Højsager, Ellen Margr., Nyborgvej 52, Odense.
Høyer, Lilli, Tværgade 2, Langaa St.
Jacobsen, Ellen, »Iris«, Østerlund, Lund St.
Jensen, Bodil Kjær, Drastrup, Volk Mølle.
Jensen, Else Marie Schelde, »Kongsbjerggaard«, Lunderskov.
Jensen, Hanne Juul, Hornborg, Flemming St.
Jensen, Karen Johanne, Lejrskov, Lunderskov.
Jensen, Karen M. Schøler, Baunegaard, Thorsø St.
Jensen, Kirsten, Silkeborg Seminarium, Silkeborg.
Jensen, Ruth Skovbæk, Langerødgaard, Holbæk.
Jensen, Sigrid, Holløse, Holbæk.
Jeppesen, Dorte Vibeke, Føns, Nr. Aaby.

Jørgensen, Elin, Egebjerg, Stenstrup.
Jørgensen, Johanne, Bæksted, Toftegaard, Otterup, Fyn.
Kjems, Ester, V. Vedsted Efterskole, V. Vedsted.
Kjærgaard, Gudrun, Klank Efterskole, Galten St.
Klenø, Rigmor, Rughavevej 13, Odense.
Kloppenborg-Skrumsager, Helga, Kanekær, Sdr. Vilstrup.
Knudsen, Dagmar, Debel, Outrup.
Koch, Anna Marie, Arløse, Sandved.
Kofoed, Tove, Staalegaard, Aaby, Rønne.
Kold, Anna, Strammelse, Landet, Svendborg.
Kristensen, Agnete, Erslev, Morsø.
Kristensen, Astrid, »Kildebo«, Dybe, Bonnet.
Kristensen, Bertha, »Biviumgaard«, Humlebæk.
Kristensen, Gudrun, Kastrupgaard, Amager.
Kristensen, Karen Ravn, Ny Vejlevej 38, Herning.
Kristiansen, Inger, »Enghavegaard«, Revninge.
Kromann, Ellen Marie, Vammen, Viborg.
Kvåle, Astrid Bloch, Søgne, Kristianssand, S. Norge.
Kæstel, Else H., Dybbøl Langbro, Sønderborg.
Larsen, Anne-Birgitte, Frederiksværkvej 16, Helsingø.
Larsen, Birgit, Viskinge, Svebølle.
Larsen, Dorothea, 4359 6 Ave. N. E. Seattle, Washington.
Larsen, Elin, Vesterport 10, Varde.
Larsen, Kirstine, »Birkebæk«, Haarby.
Larsen-Ledet, Dorte, Frodesgade 5, Kongsvang, Aarhus.
Laursen, Kathrine, Karlby, Hobro.
Lautrup, Inge Marie, Vellerup, Branderup.
Leth, Inger, Aidt, Thorsø.
Leth-Jacobsen, Edith, »Lykkesholm«, Gadstrup.
Linnet, Anne Margr., Løgumgaard, Løgumkloster.
Madsen, Else, Eskegaard, Svendborg.
Madsen, Inger Johanne, Lem, Brodal.
Madsen, Karen, Højen, Vejle.
Madsen, Mitzi, Gislumvej 1, Aars.
Mikkelsen, Aase, Solbjerg, Taars.
Mogensen, Andrea Margr., Skørting, Mørke.
Mogensen, Gerda, »Houmarksgaarden«, Hinnerup.
Møller, Aase, Hollesensvej 9, Ry.
Møller, Agnes, Faarup St.
Møller, Anne-Merete, Kjørbygaard, Mundelstrup.
Møller, Kirsten Rée, Strandparksvej 2³, Hellerup.
Nielsen, Annalise, Løvegade 16¹, Slagelse.
Nielsen, Anna Marie, »Skovlykke«, Ryslinge.
Nielsen, Birgith Lund, Højby F.
Nielsen, Ellen, Hornskroggaard, Ullerslev.
Nielsen, Else, Sprove Forskole, Stege, Møen.
Nielsen, Gerda, Kornbakken 15, Næstved.
Nielsen, Karen, Møllerup Damgaard, Møllerup, Laven.
Nielsen, Kathrine Sekjær, Jønas Broncksgöta, Thorshavn.
Nielsen, Kirsten Wichmann, Ll. Grandløse, Holbæk.
Nielsen, Rigmor, Andigaard, Mørke.
Nissen, Marie Kirstine, Søderup, Hjørdkær.
Nørgaard, Elisabeth, Mariendals Allé 64, Slagelse.
Nørregaard, Astrid, Vantinge, Ringe.
Oggesen, Ellen Margr., Ryesvej 5, Haderslev.
Olsen, Anna Thora, Planteskolen »Brændkærhøj«, Kolding.
Olsen, Elsa Marie, »Mølgaard«, Snæbum, Hobro.

- Olsen, Inge Kirstine, Bøtø, Væggerløse.
 Olsen, Lois Marie, c/o C. Arild Olsen, E. R. A. — I. A. C. —
 O. M. G. U. S. — A. P. O. 742, U. S. Army.
 Olsen, Tea, Maagevej 48, København N. N.
 Olsen, Thea, Vejlevej 33, Kolding.
 Paulsen, Kristine Elisabeth, Bjergehuse, Fjand, Ulfborg.
 Pedersen, Anne Margr., Vodrofsvej 51², København V.
 Pedersen, Birthe, Damgaarden, Falling.
 Pedersen, Ellen Boll, Mesinge, Fyn.
 Pedersen, Estrid G., »Strandbo«, Allerup, Holbæk.
 Pedersen, Ingrid, Vettakollen, Oslo, Norge.
 Pedersen, Karen John, »Koldkjærgaard«, Lillering.
 Pedersen, Rigmor, Blangslev, Lov.
 Pedersen, Sigrid Mølgaard, Jyllandsgade 12, Skive.
 Petersen, Gurli Søndergaard, Ulkestrup, »Vestergaard«, Mørkøv.
 Petersen, Ulla Ostermann, Lyngbyvej 357, Gentofte.
 Rasmussen, Bodil, Tillitze Skole, Tillitze.
 Rasmussen, Ingeborg, Vejrup, Brenderup, Fyn.
 Rasmussen, Inger, Hovedgaden 86, Brabrand.
 Rasmussen, Inger Margr., Rolighedsvej 32, Rudkøbing.
 Rasmussen, Dahlgaard, Kristine, Volling, Balling, Salling.
 Rasmussen, Tove, »Sundvedgaard«, Guldborg, Nr. Alslev.
 Reimann, Karin, Borgfreden 12, Flensborg.
 Reinholdt, Thyra, »Oksgaard«, Hellevad, Sønderjylland.
 Roust, Helga, Rolfsgade 79, Esbjerg.
 Sams, Ruth, »Svendsbjerg«, Hørve.
 Schmidt, Eva Dall, Aarup, Fyn.
 Schultz, Anna Bundgaard, Ballegaard, V. Nebel.
 Selvig, Gyda Delhi, Hedrum, Larvik, Norge.
 Simonsen, Margit, Bøgebjerggaard, Glamsbjerg.
 Skou, Harriet, Gartnerhaven 2, Odense.
 Sonne, Kirsten, Risegaard, Aakirkeby, Bornholm.
 Spang-Thomsen, Gudrun, Valbygaardsvej 44¹, København.
 Sparrow, Evelyn, 473 Park West, London W 2.
 Søborg, Birte Bryde, Klejs Skole, Gramrode.
 Søndergaard, Gunhild, Flade ø. Skole, Nykøbing M.
 Sørensen, Helga Gertrud, Hajstrup, Øsby.
 Sørensen, Inger Kjær, Fønskov, Nr. Aaby St., Fyn.
 Sørensen, Kirstine, »Baunemosegaard«, Tokkerup, Lejre.
 Sørensen, Ruth, Janderup St., Vestjylland.
 Thelle, Gunver, Rudkøbing.
 Thomsen, Gyda, Nørregade 14, Ølgod.
 Thuesen, Inge, Sortedamsdoss. 95 A., København Ø.
 Tobiasen, Ellen Agnte, Nørregade, Oxbøl St.
 Truelsen, Mary Eleonora, Vesterallé 20, Aarhus.
 Truelsen, Rigmor Elisabeth, Vesterallé 20, Aarhus.
 Wulff, Birgitte, »Bakkehuset«, Askov, Vejen.
 Østergaard, Else, Flø, Brande.

Mandlige Elever 1947—48.

- Aarup, Peder Loftager, Velling St.
 Andersen, Aksel, Hudevad, Aarslev, Fyn.
 Andersen, Anker Holm, Stationsvejen, Gudme St.
 Andersen, Egil, Korsgaard, Lydinge, Espe.
 Andersen, Erling Vitting, Grydehøjgaard, Onsild St.
 Andersen, Johannes, Basnæs, Næstved.
 Andersen, Niels Villemoes, Skovgaard, Braade.

Anthonsen, Peter Vang, Hog, Thorsager.
Bak, Thor, C. F. Richsvej 23, København F.
Belling, Ejnar, Bildsø, Slagelse.
Bro, Niels Damgaard, Damgaard, Andst.
Buchwald, Vagn, P. Bangsvej 59^a, København F.
Burkall, Viggo, Ø. Lindet, Sønderjylland.
Carøe, Anders Larsen, Drenderup, Vamdrup.
Caspersen, Carl, Dongs, Højrup, Stenstrup.
Christensen, Folke, Langholtegaard, Svinninge St.
Christensen, Johs. B., Haslevgaard, Als, Østjylland.
Christensen, Peter Martinus, Rørbyvej 7, Frederikshavn.
Christensen, Sven, Østergade 26, Hammel.
Christensen, Søren, Skovly, Herslev, Fredericia.
Christensen, Vilhelm Oveschl, Mejeriet Flauenskjold.
Clausen, Erik Juul, Næstedgaard, Vinde, Skive.
Clausen, Thyge, Storegade 24, Varde.
Dam, Lars, Børglum, Vraa.
Elvingsson, Sven, Motorpet, Fliseryd, Sverige.
Frank, Niels Jacob Brogaard, Røjbøl, Ø. Lindet.
Fransen, Søren, Ørby Skole, Koldby, Samsø.
Gantzel, Søren, »Engvang«, Mejlbj, Ribe.
Grage, Karl Verner, Skibsbroen 57, Flensborg.
Hannemose, Frederik, V. Skjerninge.
Hansen, Erik Fogh, Villa »Solvang«, Havrebjerg St.
Hansen, Erik, Mejlbj, Ribe.
Hansen, Hans Frederik, Snekkerup, Jystrup.
Hansen, Hans Bendix, Frederikshøj, Slude, Fyn.
Hansen, Helmer, V. Ulslev pr. Ø. Ulslev, Lolland.
Hansen, Holger Moritz, Tarupvej 10, Odense.
Hansen, Johannes Haller, Brenderup, Fyn.
Hansen, Karl Rikard, Aadum, Tarm St.
Hansen, Peter Herman, Hjemly, Faarhus.
Hansen, Povl Eskild, Vallekilde.
Hansen, Svend, Høve, Dalmose.
Henningsen, Hans Ellegaard, Søndergade 20, Otterup.
Hofman-Bang, Jørgen, Jernbanegade 21, Aalborg.
Holme, Kristian, Feldborg, Skive.
Hornsved, Helge, Carit Etlarsvej 10, Aabyhøj.
Hviid, Kristian, Hald, Hald St.
Iversen, Niels Marius, Stensby, Skamby.
Jacobsen, Anders Thingstrup, Dalgaard, Sjørring St.
Jacobsen, Haakon Bennike, Andelsmejeriet, Varde.
Jacobsen, Lars Verner, Højager, Hobro.
Jensen, Aage Friis, Langkjærsgaard, Hyllested, Dalmose.
Jensen, Bent, Grønholt, Fredensborg.
Jensen, Christian Ludvig, Bakkely, Lendum, Sindal.
Jensen, Fritz Helmer, Vinkel A/M, Viborg.
Jensen, Jens Erik Blem, Smørbygaard, Knudsker pr. Rønne.
Jensen, Jørgen, Søllerup, Herfølge.
Jensen, Paul Richardt, »Albæk«, Lendum, Sindal.
Jensen, Rasmus, Knudby, Løgstrup.
Jespersen, Børge Bonde, Refsbækgaard, Hadsund.
Jochumsen, Henning, Skaarup, Skanderborg.
Johannessen, Lars, Selsø Mark, Skibby.
Johansen, Anders J., Brændegaard, Vedtofte, Rørmosehus.
Juul, Kjeld Bagge, Stormarksgaard, Landet, Lolland.
Juul, Peder, Vardevej 18, Vejle.

Jørgensen, Arne, Søvind A/M, Søvind.
Jørgensen, Bent, Præstegaarden, Fakse.
Jørgensen, Hans Jørgen Lauge, Schildenseje, Randers.
Jørgensen, Helge Westphal, »Rosengaard«, Mesinge.
Källberg, Sture, Springsta, Västerås, Sverige.
Kjær, Erik, Vejlbjergvej 59, Vejlbjerg, Risskov.
Knoblauch, Finn, Benzons Allé 6, Fruens Bøge.
Knudsen, Erik, Helberskov, Als, Østj.
Koch, Carl, »Nørmark«, Lemvig.
Kristensen, Harald Peter, Hejlskov, Højslev.
Kristensen, Kr. T. J., »Øse Parcelgaard«, Nordenskov.
Kristiansen, Johannes Stræde, Velling St.
Krogh, Gunnar Selmer, Vestergade 49, Silkeborg.
Krogh, Niels Chr. Wigh, Thorup, Solbjerg, Mors.
Lange, Paul Gerhardt, Howitzvej 44, Kbhvn. F.
Larsen, Johannes, Andelsmejeriet, Ørbæk, Fyn.
Laursen, Svend Riis, Hesselballe Skole, Uldum.
Lind, Eigil, Havnegade, Gudhjem.
Lund, Sven Aage, Gøhlmansvej 114, Kolding.
Lunde, Frederik, Nordbygaard, Ebberup.
Lundgaard, Thorkild, Lyngvej 39, Lillerød.
Lundin, Ivar Ake, Nyberg 606, Sala, Sverige.
Madsen, Thorleif A., Privatskolen, Frederikslund.
Madsen, Willi, Frisergade 51, Flensborg.
Mathorne, Holger, »Højagergaard«, Sludstrup.
Meier, Emil, Hombrechtikon am Zürichsee, Schweiz.
Mikkelsen, Olav, Hee St.
Momsen, Bjørn, Skovlyst, Brørup.
Mondorf, Poul E., Gl. Carlsbergvej 6, København Valby.
Mortensen, Jørgen, Sannasvej 3, Hasseris, Aalborg.
Moth, Robert Christensen, Boldrup, Nørager.
Mundbjerg, Niels Ib, Ranum.
Müller, Johannes, Tarup, Flensborg.
Møller, Hans-Aage, Knud, Fjelstrup.
Nielsen, Aage Thorup, Barmer Mejeri, Sebbesund.
Nielsen, Anders Willemoes, »Nørdal«, Giver, Aars.
Nielsen, Bent, »Sivholm«, Rørmosehus, Fyn.
Nielsen, Gerd, Karpedam 24, Slesvig.
Nielsen, Gunnar, Støittrup, Farsø.
Nielsen, Gunnar, Ullerup Gartneri, Hundested.
Nielsen, Karl Skovkjær, Stampesvej 14, Vejle.
Nielsen, Lund, Stevnstrup St.
Nielsen, Mogens Læbro, »Læbrogaard«, Haarlev.
Nielsen, Sigurd Thorup, Barmer, Sebbesund.
Nielsen, Svend Erik, Adr.: Karetmager Svendsen, Haubro, Jyll.
Nielsen, Verner, Fruering, Skanderborg.
Nykjær, Karl, Helgenæs, Knebel.
Pallesen, Erling, Mejls, Varde.
Pedersen, Bendt Søndergaard, Vesterby, Borris.
Pedersen, Harald Boholm, Endeslev, Haarlev.
Pedersen, Jens Gudmund Søndergaard, Ulkestrup, Mørkøv.
Pedersen, Jørgen Skou, Silkeborgvej 294, Aabyhøj.
Pedersen, Jørn, Loftsgaard, Østerlars, Bornholm.
Peters, Karl-Heinz, Bredbølskov, Sdr. Brarup, Sydslesvig.
Povlsen, Bjarne I., Bjerringbro.
Præstholm, Anders Clod, Løve Skole, Løve.
Rahbek, Holger Thue, Vestermark, Tarm.

- Rasmussen, Søren, Aldum Østergaard, Stenderup.
Rausch, Thomas, V/55, Wiedner-Hptstr. 132/29, Wien, Østrig.
Roesen, Alfred, Ejerslev, Nykøbing M.
Rosiek Frederik, Priorgade 1, Aalborg.
Runge, Willy Arno Otto, Skærtsbjerg, St. Kværn.
Sams, Peter Christian, Clemensgade 3, Kolding.
Schwartz, Ove Holm, Asylgade 5, Skive.
Schøning, Günther Harald, Immenhof 7, Flensborg.
Skaarup, Niels Kj., Thorsted, Thisted.
Sort, Sigmund, Filskov.
Steffensen, Niels, Engesgaard, Pandrup.
Stokholm, Evald, Bække.
Svensgaard, Gunnar, Limfjordsvej 46, København F.
Sørensen, Jørgen Schøller Ploug, Bækkelundgaard, Villestoft.
Sørensen, Knud, Ørsbjerg, Højgaard, Aarup.
Søvad, Gunnar, Centralbiblioteket, Esbjerg.
Thomsen, Jens Chr., Sdr. Bramdrup, Haderslev.
Thyssen, Anders Lautrup, »Gravlund«, Toftlund.
Toft, Knud Welling, Rebekkevej 51, Hellerup.
Toft, Sven, Ladelund, Brørup.
Trolle-Hansen, Ejvind, Frederiksgade 62¹, Odense.
Vendelbjerg, Poul Rask, Kirkevej 9, Lemvig.
Vestergaard, Søren, Udbyhøjvej 6, Randers.
Westergaard, Erik, Klim.
Wikkelsø, Bent, Diernæs, Faaborg.
Wikström, Niels-Arne, Högalidsgatan 38², Stockholm.
Wriedt, Werner, Egegade 3, Flensborg.
Wärnsberg, Filip, Postlåda 285, Berga, Sverige.
Østergaard-Jensen, Kristian, Bramminge Mark, Bramminge.

ASKOVKREDSE

- København: Kasserer: *Grete Windfeldt*, Sygeplejeboligen, Frederiksberg Hospital, København F.
Ringsted: Formand: Konsulent *S. Buss*, Ringsted.
Slagelse: Formand: Boghandler *Viggo Stenbæk*, Slagelse.
Kalundborg: Formand: Journalist *Karen Greve*, Kalundborg.
Odense: Formand: Valgmenighedspræst *S. Rørdam Clausen*, Odense.
Horsens: Formand: Konsulent *Nørholm*, Gedved.
Aarhus: Formand: Journalist *Erik Buddig Johansen*, Polarvej 9, Aarhus.
Aalborg: Formand: Forvalter *Anton Aagaard*, Mou.
Skive: Formand: Hønseriejer *Kresten Kristensen*, Toustrup pr. Durup.
Skjern-Ringkøbing: Formand: Gaardejer *Erik Toft*, Lem.
Varde: Formand: Gartner *Axel Nielsen*, Nørremarken, Varde.

ASKOVGÅRDEN

Alle, der er interesserede i settlementet Askovgårdens arbejde i København (se årsskriftet for 1943), og som endnu ikke har gjort alvor af at tegne sig for et årligt bidrag, opfordres indtrængende til at gøre dette nu, da Askovgården ikke kan fortsætte uden indskrænkninger, medmindre dens indtægter forøges betydeligt.

Bidraget bedes sendt til *postkonto nr. 88750, Settlementet Askovgården, København N.* — med tydelig angivelse af, hvor meget af det, der er tænkt som årsbidrag.

Nye bidragydere vil få Askovgårdens vedtægter og den sidst udkomne beretning tilsendt sammen med kvitteringen for bidraget.

Årsbidragyderne — som har ret til personlig deltagelse i Askovgårdens generalforsamling og skriftlig deltagelse i valget af et styrelsesmedlem — får hvert år ca. 1. Febr. tilsendt en giroblanket med stemmeseddel bag på modtager-kuponen.

Tegnede bidrag, der ikke indgår inden 1. April, kan forventes opkrævet med et tillæg af 50 øre til porto.

N. H. Arnfred.

ASKOV HØJSKOLES REGNSKAB

FRA 1. MAJ 1946 TIL 30. APRIL 1947

INDTÆGT

Kassebeholdning		90,80
Sommerskolen	10580,00	
Nordisk Lærerkursus	2352,00	12932,00
Vinterskolen	74715,00	
Efterbetaling	3368,44	78083,44
Efteraarsmøde		1793,85
Lejeindtægt af Lærerboliger	5505,00	
Lejeindtægt af Elevværelser	10009,00	15514,00
Statstilskud: Højskoleloven	54267,54	
Statstilskud: Finansloven	25500,00	79767,54
Erstatning for Beslaglæggelse		15000,00
Modtaget fra Askov Højskoles Jubilæumsfond		98288,03
Tilskud fra Elevforeningen til Udsmykning		1556,90
Lejeindtægt af Jord		300,00
Østergaards Legat		50,00
Diverse Indtægter		649,21
		<hr/>
		304025,77

UDGIFT

Lønninger	126576,00
Reparationer	18230,18
Nyanskaffelser og Nybygning	74030,88
Sundhedskonto	1275,01
Undervisningsmidler	2063,75
Biblioteket	5382,61
Skatter og Afgifter	2379,54
Renter og Afdrag	11268,02
Omkostningskonto	62710,83
Kassen	108,95
	<hr/>
	304025,77

REGNSKAB FOR »ASKOV LÆRLINGE«

FRA 1. SEPTEMBER 1946 TIL 31. AUGUST 1947

UDGIFT	Kr.	INDTÆGT	Kr.
Blomster til la Cour Peder- sen	30,00	Kassebeholdning	4082,41
Porto	406,50	Kontingent	5708,91
Restbeløbet fra Indsamlin- gen til Maleriet overført til Skolens Konto.....	1556,90	Renter	35,25
Gave til Fru Iversen	35,00	Gave	100,00
Bidrag til Biblioteket.....	300,00		
Korsbaand og Tryksager ..	59,00		
Understøttelse til Elever ..	2255,00		
Løn	100,00		
Postindkasseringer m. m. ..	9,37		
Trykning af Aarsskriftet ..	2500,00		
	7251,77		
Kassebeholdn. Septbr. 1947..	2674,80		
	9926,57		9926,57

LEGATER KNYTTEDE TIL ASKOV HØJSKOLE

LUDVIG OG CHARLOTTE SCHRØDERS MINDELEGAT

bestemt til Understøttelse af Elever paa Askov Højskole.

Legatets Størrelse er 9232,29 Kr., hvorfor der foreligger Obligationer paa de 7000 Kr. og en Sparekassebog paa Resten. Renten er anvendt til Understøttelse af Elever.

LÆRER ØSTERGAARD OG HUSTRUS LEGAT

Renten af Legatet, 50 Kr. i Aar, er indgaaet i Skolens Kasse, tilsendt fra Aarhus Amts Skolefond.

RASMUS FENGERS LEGAT

er givet til direkte Støtte for Skolen. Legatet ejer 3000 Kr. i Kreditforeningsobligationer og en Sparekassebog paa 4783,40 Kr.

MORTEN JØRGENSEN OG HUSTRUS LEGAT

er givet til Friplads paa den almindelige Pige højskole om Sommeren. Legatet ejer 2000 Kr. i Obligationer. Renten vil blive anvendt til Støtte for en Pige paa Sommerskolen.

N. F. S. GRUNDTVIGS MINDELEGAT

stiftet 1883 af en »Norsk Højskoleven«, er paa 1743,50 Kr., som indestaar i Vejen Bank.

ASKOV BIAVLERFOND

Legatet er oprettet af »En Ven af Flid og Nøjsomhed«. Det bestaar af Obligationer paa 1500 Kr. og en Sparekassebog paa 111,20 Kr. Renten er efter Fundatsens Bestemmelse anvendt til Støtte for Biavlen i Jylland efter Forslag fra Biavlerforeningens Styrelse.

VIGGO ULRIKS PRÆMIELEGAT

Legatet ejer en Obligation paa 1000 Kr. og en Sparekassebog i Vejen Sparekasse paa 877,50 Kr. Som sædvanlig er der i Aar udbetalt 40 Kr. i Præmie gennem Bestyrelsen for Dansk Andels Ægekspor.

HEINRICH OG JOHANNE NUTZHORN'S LEGAT

Legatet er skænket af Johanne og Heinrich Nutzhorn i 1925. Grundkapitalen er Kr. 4000, Beløbet indestaaende i Brørup Bank. Renten anvendes til Støtte for Elever paa Højskolen og uddeles af Skolens Bestyrelse. Hidtil er særlig sønderjydske Elever kommet i Betragtning. Med paaløbne Renter udgør Legatsummen Kr. 4819,—.

MEDDELELSER

Elevmødet afholdes paa Askov Højskole Lørdag den 11. September og Søndag den 12. September.

Efteraarsmødet afholdes i Dagene 11.—15. September.

Sommerens Elevfest afholdes Lørdag d. 26. Juni—Mandag d. 28. Juni. Festen begynder Lørdag Kl. 17. — Deltagerne bedes melde sig inden 20. Juni. Sengetøj medbringes.

Idet jeg paa Medlæreres og egne Vegne takker for de Gaver, som der paa de foregaaende Blade er gjort Rede for, maa jeg endnu med oprigtig Paaskønnelse nævne 4500 Kr., som af Lovgivningsmagten aarlig er bevilget til Støtte for anden og tredie Vinters Elever, og som er uddelt af Skolens Bestyrelse.

J. Th. Arnfred.